

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Ochrony Środowiska i Budownictwa

DOŚiB-41007-96

Nr kontroli: P/037/96
1997035

INFORMACJA O WYNIKACH KONTROLI REALIZACJI PRZEZ ORGANY ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z OCHRONĄ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

Warszawa

kwiecień

1997 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
1. CZĘŚĆ OGÓLNA	3
1.1. Charakterystyka kontroli	3
1.2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności	5
1.3. Uwagi i wnioski	14
2. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	19
2.1. Charakterystyka stanu prawnego	19
2.2. Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne	35
2.3. Istotne ustalenia kontroli	38
2.3.1. Zasoby wód podziemnych	38
2.3.1.1. Sporządzanie bilansów wodnych	38
2.3.1.2. Monitoring wód podziemnych pod względem ilościowym i jakościowym	39
2.3.1.3. Sporządzanie programów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód podziemnych	43
2.3.1.4. Zarządzanie wodą w dorzeczach	45
2.3.1.5. Strefy ochronne wód podziemnych	47
2.3.2. Dysponowanie zasobami wód podziemnych	49
2.3.2.1. Opracowanie projektów hydrogeologicznych dla potrzeb wydawania pozwoleń wodnoprawnych	49
2.3.2.2. Udzielanie pozwoleń wodnoprawnych na korzystanie z wód podziemnych	51
2.3.3. Gospodarowanie wodami podziemnymi przez użytkowników i dotrzy- manie warunków pozwoleń wodnoprawnych	59
2.3.4. Nadzór i kontrola gospodarowania wodami podziemnymi	72
2.3.4.1. Kontrola prowadzona przez różne organy	72
2.3.4.2. Kontrola prowadzona przez Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska	72
2.3.4.3. Kontrola prowadzona przez Państwową Inspekcję Sanitarną	76
3. DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	77

Załączniki:

Nr 1 - Wykaz jednostek skontrolowanych

Nr 2 - Wykaz aktów prawnych obowiązujących dla kontrolowanej działalności

1. CZĘŚĆ OGÓLNA

1.1. Charakterystyka kontroli

Nr kontroli: P/037/96

Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła w okresie od 9 września 1996 r. do 15 stycznia 1997 r. - z własnej inicjatywy - kontrolę planową dotyczącą realizacji przez organy administracji rządowej i samorządowej zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych w okresie od 1994 r. do 30 czerwca 1996 r.

Celem kontroli było dokonanie oceny:

- 1) przestrzegania przepisów o ochronie wód podziemnych;
- 2) racjonalnego gospodarowania wodami podziemnymi;
- 3) rekonstrukcji ujęć wód podziemnych a także likwidacji nieczynnych otworów wiertniczych.

Najwyższa Izba Kontroli nie przeprowadzała dotychczas kompleksowej kontroli w powyższym zakresie.

Kontrola przeprowadzona została w 273 jednostkach na obszarze 36 województw. Badaniami kontrolnymi objęto działalność Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, 30 wojewodów, 15 wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska, 16 państwowych wojewódzkich inspektorów sanitarnych, 30 kierowników urzędów rejonowych oraz 61 zarządów gmin. Kontrolę przeprowadzono również w 5 regionalnych zarządach gospodarki wodnej, 55 zakładach wodociągowych, 48 zakładach przemysłowych i 10 kopalniach. Wykaz jednostek kontrolowanych stanowi Załącznik Nr 1 do informacji. W związku z prowadzoną kontrolą zasięgnięto niezbędnych informacji, dotyczących realizowanych zadań w Państwowym Instytucie Geologicznym.

W kontroli koordynowanej przez Departament Ochrony Środowiska i Budownictwa uczestniczyły wszystkie Delegatury Najwyższej Izby Kontroli.

Tematyka kontroli obejmowała działalność organów naczelnych i terenowej administracji rządowej oraz organów administracji samorządowej w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych pod względem ilości i jakości, a także realizację warunków dotyczących eksploatacji wód podziemnych przez podmioty gospodarcze.

W trakcie kontroli nie zaszła potrzeba współpracy z organami rewizji i inspekcji działającymi w administracji rządowej i w samorządzie terytorialnym. Nie nastąpiły również przypadki odmowy podpisania protokołu kontroli. Do dwóch protokółów zostały złożone zastrzeżenia: przez Głównego Inspektora

Ochrony Środowiska oraz przez Wojewodę Szczecińskiego. Kontrolujący, po przeanalizowaniu zastrzeżeń, w części uwzględnili je zmieniając treść ustaleń i protokoły zostały podpisane.

W informacji zastosowano następujące skróty:

- MOŚZNiL - Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa,
- MZiOS - Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej,
- PIOŚ - Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska,
- GIOŚ - Główny Inspektorat Ochrony Środowiska,
- WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska,
- PIS - Państwowa Inspekcja Sanitarna,
- WSSE - Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna,
- RZGW - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej,
- PiG - Państwowy Instytut Geologiczny,
- UW - Urząd Wojewódzki,
- UR - Urząd Rejonowy,
- UG - Urząd Gminy,
- UM - Urząd Miasta,
- UMiG - Urząd Miasta i Gminy,
- NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- „Lista 80” - Zakłady z listy szczególnie uciążliwych w skali kraju (wg PIOŚ),
- $\text{km}^3/\text{r} = \text{km}^3/\text{rok}$,
- $\text{m}^3/\text{h} = \text{m}^3/\text{godzinę}$.

Pełne nazwy skontrolowanych zakładów znajdują się w Załączniku Nr 1.

1.2. Synteza ustaleń kontroli oraz ocena kontrolowanej działalności

Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska w art. 21 stanowi, że wody podziemne i obszary ich zasilania podlegają szczególnej ochronie, a ustawa Prawo wodne w art. 42 ust. 1, że zasoby wód podziemnych przeznaczone są przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb ludności. Ustalenia kontroli wskazały na występowanie nieprawidłowości.

- 1. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nie doprowadził do stworzenia systemowych rozwiązań prowadzących do oszczędnego gospodarowania zasobami wód podziemnych i ich ochrony przed zanieczyszczeniem, w drodze decentralizacji zarządzania poprzez przejście na zlewniowy system gospodarowania wodą, urealnienia opłat, ograniczenia wykorzystania wód podziemnych dla celów przemysłowych, przeznaczenia ich dla ludności, przemysłu spożywczego i farmaceutycznego, o czym stanowią zawarte w punkcie 26 kierunki działań Polityki Ekologicznej Państwa, przyjętej przez Sejm w 1991 r.¹ (str. 38,43-44).**
- 2. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nie sporządzał wymaganych w art. 49 Prawa geologicznego i górniczego corocznych, krajowych bilansów zasobów kopalin i wód podziemnych w części dotyczącej dyspozycyjnych zasobów wód podziemnych. Minister nie podjął również, w porozumieniu z GUS, inicjatywy w zakresie skorygowania instrukcji w sprawie corocznego bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych (str. 38-39).**
- 3. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nie ustalił - zgodnie z art. 54 Prawa wodnego - trybu i warunków szczególnego korzystania z zasobów wód dorzecza lub jego części, obejmującego wszystkie zakłady zainteresowane eksploatacją tych wód, w oparciu o bilanse wodne oraz programy gospodarowania zasobami wodnymi, ochrony wód i ochrony przeciwpowodziowej (str. 39).**

Utworzone, w trybie art. 19 ust. 4 i 5 Prawa wodnego, przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa regionalne zarządy gospodarki wodnej nie posiadały jednolitych metodyk warunkujących opracowanie bilansów zasobów wód powierzchniowych i podziemnych oraz warunków korzystania z wód dorzecza o których mowa w § 6 ust. 1 pkt 1 i 4 zarządzenia Ministra

¹ Uchwała Sejmu RP z dnia 10 maja 1991 r. w sprawie polityki ekologicznej (MP Nr 18, poz. 118)

Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w sprawie utworzenia regionalnych zarządów gospodarki wodnej² (str. 45-47).

4. **Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, mimo obowiązku wynikającego z art. 26 ustawy o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, nie określił w drodze rozporządzenia szczegółowej organizacji i zasad funkcjonowania państwowego monitoringu środowiska.** Monitoring regionalny i lokalny wód podziemnych realizowany był w ograniczonym zakresie. Badania kontrolne przeprowadzone w Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska wykazały, że mimo przyjęcia przez MOŚZNiL założeń państwowego monitoringu środowiska projekty regionalnych monitoringów wód podziemnych opracowano dla 29 województw. Dla pozostałych 20 województw projektów nie wykonano. W 12 województwach poddanych analizie, w których nie prowadzono monitoringu regionalnego, stopień przygotowania do jego wprowadzenia był zróżnicowany. Jak wynika z informacji zasięgniętej - w trybie art. 29 ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli, - w Państwowym Instytucie Geologicznym, wyniki badań monitoringowych w sieciach regionalnych i lokalnych w skali kraju nie były zbierane, analizowane i udostępniane (str. 39-43).

5. **Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz wojewodowie nie sporządzali okresowych analiz dotyczących faktycznego poboru wód podziemnych oraz ich jakości.** Prawo wodne nie zobowiązuje ani Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, ani wojewodów do rejestracji i bilansowania tych ilości; Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nie wystąpił z odpowiednią inicjatywą legislacyjną (str. 39).

Z kontroli przeprowadzonej w 30 urzędach wojewódzkich wynika, że w 11 z nich **wojewodowie nie dysponowali pełnymi danymi dotyczącymi**

przyjmująca Politykę Ekologiczną Państwa (dokument z listopada 1990 r.)

gospodarowania zasobami wód podziemnych, nie posiadali informacji o ilości zadysponowanych w pozwoleniach wodnoprawnych wód w stosunku do wielkości zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych, w 13 urzędach nie posiadali danych dotyczących ilości wód przyznanych do zagospodarowania w pozwoleniach wodnoprawnych, w 12 - natomiast nie znali faktycznego poboru wód podziemnych przez podmioty (str. 60).

6. Wojewodowie oraz kierownicy urzędów rejonowych w sposób ograniczony korzystali z możliwości ustanawiania stref ochronnych wód podziemnych wynikającej z art. 59 Prawa wodnego. Wojewodowie, upoważnieni do ustanawiania stref ochronnych ujęć wody - na wniosek zakładu lub PIS - ograniczali się głównie do ustanawiania stref ochronnych bezpośrednich, a strefy ochronne pośrednie ustanawiali sporadycznie. Rodzaje i podstawy ustalania stref ochronnych zostały określone w rozporządzeniu Ministra OŚZNiL z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody. Na obszarze zbadanych 28 województw ustanowiono 623 strefy ochronne pośrednie. W poddanych analizie 21 urzędach wojewódzkich wiedziano o potrzebie ustanowienia stref pośrednich dla 2.145 ujęć wód podziemnych a ustanowiono dla 550, tj. 25,6% (str. 47).

Kierownicy wszystkich kontrolowanych urzędów rejonowych, upoważnieni do ustanawiania z urzędu stref ochronnych źródeł, nie wyznaczali ich w ogóle. Kontrola wykazała, że nie posiadali wykazów źródeł, a w pięciu przypadkach kontrolujący wskazali istnienie źródeł (str. 48).

Z 16 skontrolowanych Państwowych Wojewódzkich Inspektorów Sanitarnych tylko jeden - w Słupsku - wystąpił z wnioskiem o ustanowienie strefy ochronnej dla jednego ujęcia wody do picia (str. 76).

² MP Nr 6 z 1991 r., poz. 38

Na skontrolowanych 55 zakładów wodociągowych w 12-tu, tj. 21,8%, stwierdzono nieprzestrzeganie warunków związanych z ustanowionymi strefami ochrony bezpośredniej dla 104 ujęć (str. 49).

Na skontrolowanych 48 zakładów przemysłowych w 31, tj. 64,6%, nie przestrzegano warunków ustalonych w decyzjach o strefach ochronnych (str. 49). Powyższe zaniedbania oceniono jako naruszenie zasad rzetelności i gospodarności.

7. Z ustaleń kontroli w urzędach wojewódzkich wynika, że w 26 województwach, na 30 skontrolowanych, eksploatowano bez pozwoleń wodnoprawnych 6.285 ujęć wód podziemnych tj. 27% wszystkich zewidencjonowanych w tych województwach, 19% użytkowników ujęć wód podziemnych prowadziło ich eksploatację w oparciu o pozwolenia wodnoprawne wydane na czas nie oznaczony, przed 1 stycznia 1975 r., tj. przed wejściem w życie Prawa wodnego (str. 51-52,59).

W 25 zakładach wodociągowych - na 55 skontrolowanych - eksploatujących 567 ujęć wód podziemnych stwierdzono brak pozwoleń wodnoprawnych dla 378.

W 17 zakładach przemysłowych - na 48 skontrolowanych - korzystano ze 148 studzien bez pozwoleń wodnoprawnych. Również 3 kopalnie z 10 skontrolowanych nie posiadały wymaganych pozwoleń wodnoprawnych (str. 53-54). Było to niezgodne z art. 20 i art. 53 ust. 2 pkt 1 Prawa wodnego i stanowiło wykroczenie z art. 126 Prawa wodnego.

Wojewodowie nie podejmowali działań kontrolnych w zakresie korzystania z wód podziemnych zgodnie z warunkami pozwoleń wodnoprawnych, w tym także w stosunku do podmiotów posiadających pozwolenia na czas nie oznaczony. Było to niezgodne z art. 91 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska (str. 52).

Dwóch wojewodów wydawało pozwolenia wodnoprawne na pobór wód podziemnych bez przeprowadzania rozpraw wodnoprawnych, co było niezgodne z art. 37 pkt 1 Prawa wodnego (str. 53).

W dwóch przypadkach NIK wystąpiła do Kolegium ds. wykroczeń z zawiadomieniem o ujawnionych faktach korzystania z wód podziemnych bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych. W obu przypadkach Kolegium ds. wykroczeń wymierzyło kary w wys. 300 zł i 110 zł kierownikom kontrolowanych zakładów oraz obciążyło ich kosztami postępowania (str. 79).

8. **Wyniki kontroli wykazały nieprawidłowości w zakresie naliczania opłat za pobór wód podziemnych i ściągania należności z tego tytułu.** Z powodu braku informacji o eksploatowanych ujęciach wód podziemnych ośmiu spośród 30 skontrolowanych wojewodów nie objęło opłatami za korzystanie z wód podziemnych podmiotów należących do sektora rolniczego (str. 56).

Wojewodowie w stosunku do 27 zakładów wodociągowych przyjęli niższe ilości pobieranej wody do naliczenia opłat o 40% do 60% ogólnej ilości pobieranej wody, w związku z przyjęciem do obliczeń wody sprzedanej przez zakłady, a nie faktycznie pobranej (str. 62).

Stwierdzone uszczuplenia w urzędach wojewódzkich z tytułu nieprawidłowego naliczania opłat wyniosły ca **100 tys.zł** (str. 58).

Wystąpiły przypadki, że podmiot prowadzący działalność gospodarczą, posiadający i eksploatujący ujęcie wód podziemnych na gruncie stanowiącym jego własność odmówił wojewodzie złożenia informacji o poborze wód (str. 55).

W informacjach składanych wojewodom do naliczenia opłat, w 27 zakładach wodociągowych, zaniżono ilość pobranej wody. Uszczuplenie środków funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej z tego tytułu, w 11 zakładach, wyniosło ca **435 tys.zł** (str. 62).

Siedem z 48 skontrolowanych zakładów przemysłowych, w informacjach składanych wojewodom, zaniżyło ilość zużytej wody na cele produkcyjne a zwiększyło na cele socjalno-bytowe uzyskując obniżenie wielkości opłat. Uszczuplenie z tego tytułu, w sześciu zakładach, wyniosło w badanym okresie ca **423 tys. zł** (str. 67).

Dwunastu wojewodów spośród 30 objętych kontrolą, wydawało decyzje o opłatach za pobór wód z opóźnieniem od 3 do 9 miesięcy, w skrajnych przypadkach nawet z rocznym opóźnieniem z naruszeniem art. 35 kpa (str. 57).

Były to działania nierzetelne i niegospodarne.

- 9. Zaległości z tytułu opłat za pobór wód podziemnych na koniec 1995 r. w 20 urzędach wojewódzkich wynosiły 11.766.377 zł i były mniejsze o 1.833.635 zł, tj. o 14% w porównaniu z 1994 r. Z tego kwoty objęte egzekucją na koniec 1995 r. wynosiły 3.898.917 zł i były niższe w porównaniu z 1994 r. o 18% (str. 58).** Wojewoda Gorzowski zaniechał egzekucji opłat za pobór wód podziemnych od Oddziału Terenowej Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Gorzowie Wlkp. w kwocie ca 48 tys.zł. Zaległości z tytułu nieegzekwowania wpłat od podmiotów w 4 urzędach wojewódzkich wyniosły około **167 tys.zł** (str. 58), a niedokonywania wpłat przez 3 zakłady przemysłowe około **208 tys.zł** (str. 68). Zaniechanie egzekwowania należności stanowiło naruszenie art. 2 i 15 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

- 10. W skontrolowanych zakładach stwierdzono nieprawidłowości w zakresie gospodarowania wodami podziemnymi, tj. nieprzestrzegania warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.**

W 6 zakładach wodociągowych na 55 skontrolowanych dyrekcje tych zakładów dopuściły się do nierzetelnego prowadzenia ksiąg eksploatacji. Zapisy w nich były niezgodne z raportami dobowymi. W 15 zakładach stwierdzono niewłaściwy stan techniczny eksploatowanych ujęć. (str. 61-62).

Na 48 skontrolowanych zakładów przemysłowych w 11 pobór wód przekraczał wielkości określone w pozwoleniach wodnoprawnych, w 16 stwierdzono zły stan techniczny studzien, a wojewodowie nie skorzystali z art. 32 ust. 2 pkt 2 Prawa wodnego umożliwiającego cofnięcie lub ograniczenie pozwolenia wodnoprawnego. W 5 zakładach nie dokonywano pomiarów ilości pobieranej

wody, w 21 nie odczytywano wielkości dobowego poboru wody, w 21 nie prowadzono pomiarów zwierciadła wody w studniach, co było niezgodne z § 4 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (str. 65-66).

W 7 kopalniach, spośród 10 skontrolowanych, nie przestrzegano warunków pozwoleń wodnoprawnych: niewłaściwie dokonywano pomiarów ilości wypompowywanych wód kopalnianych, przekraczano ilości wypompowywanych wód w stosunku do określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, co było działaniem nielegalnym. Zróżnicowany był stopień wykorzystania zwykłych wód kopalnianych - od ilości śladowych 0,2% do 8% w 3 kopalniach, od 30% do 45% w 3 kolejnych kopalniach i w jednej 84,2%. Zakłady Górniczo-Hutnicze „Bolesław” w Bukownie, wojew. katowickie, w 1995 r. odprowadzały 48% czystej wody kopalnianej do wód powierzchniowych. Stanowiło to 71.429 tys. m³ wody co przykładowo odpowiada rocznemu zapotrzebowaniu na wodę miasta o liczbie powyżej 200 tys. mieszkańców (str. 69-70).

11. **Z ustaleń kontroli w 61 gminach eksploatujących 444 ujęcia wód podziemnych wynika, że w 37 gminach eksploatowano 180 ujęć bez pozwoleń wodnoprawnych.** W 3 urzędach gmin stwierdzono uszczuplenia wpłat na fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej w wysokości około 187 tys. zł. **W planach zagospodarowania przestrzennego 18 gmin naniesiono tylko część istniejących ujęć wód, a w 16 - strefy ochronne ujęć wód podziemnych; w żadnej z 61 gmin w istniejących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego nie zaznaczono obszarów zasilania poziomów wodonośnych.** Działania te stanowiły naruszenie art. 6 ust. 4 pkt. 2 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz art. 48 Prawa geologicznego i górniczego. (str. 71-72).

12. Wojewodowie nie przestrzegali obowiązku rejestracji studni. W 2 urzędach wojewódzkich nie prowadzono rejestrów studni, w 6 prowadzono rejestry ale były one nieaktualne, w 8 nie ewidencjonowano studni nieczynnych lub wymagających likwidacji (str. 60-61). **Nieczynne studnie, szczególnie na terenie ujęć, w których zaprzestano eksploatacji studzien, stanowią zagrożenie zanieczyszczenia poziomów wodonośnych. Na koniec badanego okresu 38 zakładów wodociągowych, na 55 skontrolowanych, posiadało 225 studni nieczynnych, w tym 133 studnie kwalifikujące się do likwidacji i 27 do renowacji.**

W okresie objętym kontrolą 9 zakładów zlikwidowało 33 studnie, 7 zakładów posiadało zatwierdzone przez wojewodów projekty likwidacji nieczynnych studni, a 8 zakładów nie planowało likwidacji nieczynnych 45 studni z powodu braku środków finansowych na ten cel. Zaniechanie działań związanych z ich likwidacją stanowi naruszenie prawa w świetle obowiązków zakładów wynikających z § 7 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych oraz uprawnień wojewodów, którzy mogą wydawać decyzje o likwidacji studzien na podstawie art. 32 ust. 2 pkt 2 i 3 i art. 34 ust. 1 Prawa wodnego lecz z tych uprawnień nie korzystali (str. 65).

Analizując zakres i formy sprawowanych kontroli stwierdzono, że:

- 13. Kontrola dotycząca racjonalnej gospodarki zasobami wód podziemnych na wszystkich szczeblach administracji rządowej i samorządowej prowadzona była w ograniczonym zakresie.**

Służby Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa przeprowadzające kontrole wojewodów nie uwzględniały tematyki wód podziemnych (str. 72)

Dziiesięciu wojewodów na 30 objętych kontrolą, nie kontrolowało użytkowników wód podziemnych w zakresie dotrzymywania warunków

zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych, a dalszych trzech przeprowadzało kontrole tylko sporadycznie (str. 72).

Kierownicy 30 urzędów rejonowych nie przeprowadzali kontroli zakładów eksploatujących wody podziemne (str. 72).

Z 61 gmin objętych badaniem tylko w 10 stwierdzono przeprowadzanie kontroli zakładów eksploatujących ujęcia wód podziemnych (str. 70).

Nie wykonywanie kontroli przez wszystkie wymienione organy administracji (publicznej) było niezgodne z art. 91 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska. Stanowiło to naruszenie zasad legalności, rzetelności i gospodarności.

- 14. W badanym okresie 15 skontrolowanych wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska przeprowadziło 2.145 kontroli obejmujących 2.276 ujęć wód podziemnych w 1.806 zakładach, wydając 1.134 zarządzenia pokontrolne, 9 decyzji administracyjnych, w tym 5 dotyczących kar pieniężnych za nadmierny pobór wód podziemnych na łączną kwotę 58.187 zł. Ze skontrolowanych 2.276 ujęć wód 657, tj. 29% nie posiadało wymaganych pozwoleń wodnoprawnych wbrew art. 20 Prawa wodnego. Ilość kontroli w badanym okresie nie była wystarczająca do skali problemów wynikających z gospodarowania wodami podziemnymi.**

Średnio w roku jeden Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska przeprowadził 57 kontroli w zakresie wód podziemnych (w tym: w Kielcach 108, a w Katowicach 10), przy średniej około 1000 ujęć wód podziemnych w województwie (str. 73-74).

1.3. Uwagi i wnioski

Podejmowane w ostatnich latach działania przez administrację rządową wszystkich szczebli oraz administrację gmin były niedostateczne dla realizacji zadań związanych z ochroną zasobów wód podziemnych. Brak odpowiednich przedsięwzięć organizacyjno-ekonomicznych, nieadekwatny do potrzeb nadzór i kontrola sprzyjały utrzymywaniu negatywnych zjawisk w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód podziemnych, racjonalnego gospodarowania wodami podziemnymi, rekonstrukcji ujęć wód podziemnych, a także likwidacji nieczynnych studni. Zadania nakreślone w ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska, ustawie Prawo wodne oraz ustawie Prawo geologiczne i górnicze w zakresie wód podziemnych nie zostały w pełni zrealizowane.

Istnieje potrzeba przygotowania i uchwalenia nowej ustawy Prawo wodne. Ustawa z 1974 r. była wielokrotnie aktualizowana, jednak w dalszym ciągu nie jest dostosowana do zachodzących zmian społeczno-gospodarczych i ustrojowych, nie jest także spójna z ustawą o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz ustawą Prawo geologiczne i górnicze. Podjęte działania w tym zakresie nie przyniosły rezultatów.

Przedłożony w 1995 r. przez Rząd projekt nowej ustawy Prawo wodne został w dniu 6 lutego 1997 r. odrzucony przez Sejm głównie z powodu niedostosowania jego treści do wymagań Unii Europejskiej. W tej sytuacji Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa opracował, a Rząd w dniu 19 lutego 1997 r. przedłożył Sejmowi pilny projekt ustawy o zmianie ustawy - Prawo wodne zawierający zmiany w odniesieniu do niektórych artykułów obowiązującego Prawa. Sejm w dniu 9 kwietnia 1997 r. uchwalił w/w ustawę, która oczekuje obecnie na rozpatrzenie przez Senat. Wprowadzone zmiany dotyczyły także zagadnień związanych z ochroną zasobów wód podziemnych, będących przedmiotem niniejszej kontroli NIK. Część wniosków

wynikających z kontroli, wskazujących na konieczność dokonania zmian obowiązujących przepisów Prawa wodnego znalazła swoje odzwierciedlenie w znowelizowanej wersji omawianej ustawy, uchwalonej przez Sejm po zakończeniu kontroli.

Wnioski te dotyczyły:

- **wprowadzenia zapisu o gospodarowaniu wodami podziemnymi na obszarach zlewni hydrograficznych** - w art. 5 wprowadzony został zapis: „Państwo prowadzi racjonalną gospodarkę zasobami wód powierzchniowych i podziemnych realizowaną na obszarach zlewni hydrograficznych, zwanych dalej „dorzeciami”;
- **wprowadzenia obowiązku ochrony zbiorników wód podziemnych** - art. 59 przewiduje zapis: „Zbiorniki wód podziemnych są chronione przez ustanawianie, na koszt Skarbu Państwa, obszarów ochronnych”;
- **wprowadzenia obowiązku ustanawiania przez wojewodów stref ochronnych źródeł oraz ujęć wód podziemnych** - w art. 59 ust. 3 wprowadzono zapis „Strefy ochronne źródeł ustanawia wojewoda, a strefy ochronne ujęć wody - organ właściwy do wydania pozwolenia wodnoprawnego na pobór wody”;
- **wprowadzenia zapisu, że strefa ochronna ujęcia wody zawsze urządzana jest na koszt użytkownika ujęcia wody** - art. 59 ust. 4 przewiduje, że „Ustanawia się z urzędu strefy ochronne źródeł na koszt wojewody oraz ujęć wody na koszt zakładu”;
- **wprowadzenia obowiązku opłat za szczególne korzystanie z wód bez względu na formę własności gruntu, w którym znajduje się woda podziemna** - w art. 56 ust. 1 wprowadzone zostało nowe brzmienie: „za szczególne korzystanie z wód, a także za korzystanie ze stanowiących własność państwa urządzeń wodnych pobiera się opłaty”;

- **ustanowienia terminu względem którego wygasają bezterminowe pozwolenia wodnoprawne** - art. 132a ust. 1 przewiduje: „Pozwolenia wodnoprawne wydane przed dniem 1 stycznia 1975 r., wygasają z dniem 31 grudnia 2000 r.”.

Wyniki kontroli wskazują, że niezależnie od już wprowadzanych zmian w nowelizowanej ustawie Prawo wodne oraz konieczności wykonania wniosków, przyjętych przez skontrolowane jednostki, istnieje - zdaniem NIK - potrzeba pilnego podjęcia działań o charakterze generalnym, a mianowicie:

1. Podjęcia przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa kolejnej inicjatywy legislacyjnej w celu wprowadzenia do obowiązującego prawa dalszych zmian i uzupełnień, bądź w przypadku redakcji nowej wersji Prawa wodnego uwzględnienia następujących wniosków:

- **wprowadzenia definicji źródła jako samoczynnego, powierzchniowego przejawu występowania wód podziemnych, wobec różnych jego definicji w aktach niższej rangi;**
- **upoważnienia wojewodów do wydawania warunkowych pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych z określeniem warunków ich wydania;**
- **określenia sankcji finansowych za brak pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych;**
- **wprowadzenia możliwości unieruchomienia zakładu przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska z powodu braku pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód podziemnych;**
- **wprowadzenia obowiązku likwidacji nieczynnych studni przez zakład i na jego koszt;**

- zobowiązania Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa do bilansowania oraz wojewodów do rejestracji poboru i jakości wód podziemnych oraz obydwie organy do sporządzania okresowych analiz poboru i jakości wód.

2. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa powinien:

- wydać rozporządzenie w sprawie szczegółowej organizacji i zasad funkcjonowania państwowego monitoringu wód podziemnych uwzględniającego monitoring regionalny i lokalny na podstawie upoważnienia z art. 26 ustawy o PIOŚ; po niezbędnych zmianach ustawowych dotyczących nałożenia na podmioty gospodarcze obowiązku w zakresie rejestracji i pomiarów wód podziemnych oraz przekazywania danych do państwowego monitoringu;
- w uzgodnieniu z GUS skorygować instrukcję w sprawie sporządzania corocznego bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych tak, aby w bilansie ujmowane były również dyspozycyjne zasoby wód podziemnych;
- podjąć działania do stworzenia systemowych rozwiązań prowadzących do oszczędnego gospodarowania zasobami wód podziemnych i ich ochrony przed zanieczyszczeniem, m.in. poprzez opracowanie nowych rozwiązań dotyczących opłat za szczególne korzystanie z wód oraz podwyższenie stawek dla zakładów usługowo-produkcyjnych nie będących zakładami produkcji artykułów spożywczych i farmaceutyków;
- wprowadzić obowiązek rejestracji przez wojewodów poboru wód podziemnych i bilansowania ilości i jakości tych wód;
- sporządzać okresowe analizy gospodarowania wodami podziemnymi w skali kraju z uwzględnieniem zasobów dyspozycyjnych i eksploatacyjnych, wielkości poboru wody w powiązaniu z wydanymi pozwoleniami

wodnoprawnymi, efektywnością obowiązujących opłat za pobór tych wód oraz oceną jakości wód podziemnych;

- podjąć działania umożliwiające sfinansowanie opracowań warunków korzystania z wód dorzecza i bilansów wód podziemnych dla wszystkich jednostek hydrograficznych kraju;

3. Główny Inspektor Ochrony Środowiska powinien:

- doprowadzić do zwiększenia ilości i efektywności kontroli w zakresie gospodarowania wodami podziemnymi, prowadzonych przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska;

4. Wojewodowie powinni:

- stworzyć bieżąco aktualizowaną ewidencję podmiotów gospodarczych posiadających i prowadzących eksploatację ujęć wód podziemnych oraz objąć je należnymi z tego tytułu opłatami;
- spowodować zwiększenie ilości kontroli w zakresie przestrzegania pozwoleń wodnoprawnych przez użytkowników wód podziemnych oraz nakładania i egzekwowania kar za korzystanie z wody bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego lub z naruszeniem warunków w nim zawartych;
- sporządzać okresowe analizy gospodarowania wodami podziemnymi z uwzględnieniem zasobów eksploatacyjnych, wielkości poboru wody w powiązaniu z wydanymi pozwoleniami wodnoprawnymi, efektywnością obowiązujących opłat za pobór tych wód oraz oceną ich jakości;
- naliczać opłaty za korzystanie z wód podziemnych uwzględniając do obliczeń wyłącznie pobór wód z ujęcia.

2. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

2.1. Charakterystyka stanu prawnego

2.1.1. Zasady ogólne ochrony wód

Ogólne zasady w dziedzinie gospodarowania wodami podziemnymi oraz ich ochrony przed zanieczyszczeniem określa ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska³, dalej zwaną ustawą o ochronie środowiska.

Podstawowe cele i zasady ochrony wód podziemnych zawarte są w rozdziale 2 (Dział II) ustawy o ochronie środowiska, zatytułowanym "Ochrona wód i środowiska morskiego" (art. 18-24).

Zgodnie z powyższymi przepisami ochrona wód polega na:

- 1) racjonalnym gospodarowaniu zasobami wód podziemnych,
- 2) niedopuszczaniu do wywoływania w wodach zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, dla świata roślinnego lub zwierzęcego albo dla gospodarki narodowej (art. 18),
- 3) poddaniu szczególnej ochronie wód podziemnych i obszarów ich zasilania, polegającej zwłaszcza na niedopuszczeniu do zanieczyszczenia wód oraz zapobieganiu i przeciwdziałaniu szkodliwym wpływom na obszary ich zasilania (art. 21),
- 4) poprzedzaniu działań gospodarczych wpływających na stan zasobów wodnych na określonym obszarze oraz na stosunki wodne na tym obszarze kompleksową ekspertyzą, obejmującą skutki realizacji przedsięwzięć (art. 22).

W kwestiach szczegółowych dotyczących zasad gospodarki wodnej i ochrony wód oraz właściwości organów administracji publicznej - art. 24 ustawy o ochronie środowiska odsyła do przepisów szczególnych, którymi są: ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo wodne⁴ dalej zwane prawem wodnym oraz przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie, a w zakresie niektórych zagadnień także ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze⁵.

2.1.2. Organami administracji publicznej w zakresie ochrony wód podziemnych są:

- Organy administracji rządowej:
 - Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa,
 - Główny Inspektor Ochrony Środowiska,

³ Tekst jednolity: Dz.U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196 z późn. zm.

⁴ Dz.U. z 1974 r. Nr 38, poz. 230 z późn. zm.

- Główny Inspektor Sanitarny.
- Terenowe organy administracji rządowej
 - Wojewoda,
 - Kierownik Urzędu Rejonowego,
 - Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska,
 - Wojewódzki Państwowy Inspektor Sanitarny,
 - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej,
 - Organy gminy działające w ramach zadań zleconych i powierzonych.
- Organy gminy działające w ramach zadań własnych.

2.1.3. Korzystanie z wód oraz pozwolenia wodnoprawne

Prawo wodne dzieli wody śródlądowe na wody powierzchniowe i wody podziemne (art. 6 ust. 2 i 3). Ta klasyfikacja stanowi podstawę określania zasad korzystania z wód, ich własności, ustalania właściwości rzeczowej i funkcjonalnej organów w sprawach wydawania pozwoleń wodnoprawnych, jak również do określenia szczególnych wymogów dotyczących eksploatacji zasobów wód podziemnych.

Z wód podziemnych można korzystać w sposób zwykły i szczególny.

Zwykłe korzystanie z wody polega na ustawowym uprawnieniu właściciela gruntu do korzystania - bez pozwolenia wodnoprawnego - z wody podziemnej znajdującej się w jego gruncie, dla zaspokojenia potrzeb własnych i swojego gospodarstwa domowego lub rolnego (art. 49 ust. 1), ale pod pewnymi warunkami. Po pierwsze, zwykłe korzystanie z wody nie dotyczy korzystania z wody podziemnej do nawodnień za pomocą deszczowni (art. 49 ust. 3). Po drugie, wprowadzenie ścieków do wód podziemnych jest zabronione; zakaz ten wynika z § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzone do wód lub do ziemi.⁶ Po trzecie, w ramach zwykłego korzystania, właścicielowi wody nie wolno zmieniać stanu wody na gruncie ze szkodą dla innych użytkowników wody lub dla gospodarki wodnej (art. 50).

W myśl zasady ogólnej, wyrażonej w art. 41 ust. 2 korzystanie z wód nie może powodować marnotrawstwa wody ani wyrządzać szkód.

Szczególne korzystanie z wód jest korzystaniem wykraczającym poza korzystanie powszechne i zwykłe (art. 53 ust. 1). W art. 53 ust. 2 wyliczone są najczęściej występujące wypadki szczególnego korzystania z wód, w tym pobór wód podziemnych (pkt 1).

Zgodnie z art. 20 oraz art. 53 ust. 1 i 2 korzystanie z wód, wykraczające poza korzystanie powszechne lub zwykłe oraz wykonywanie urządzeń wodnych wymaga pozwolenia wodnoprawnego. Pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód wydaje wojewoda (art. 55).

⁵ Dz.U. z 1994 r. Nr 27, poz. 96, z 1996 r. Nr 106, poz. 496.

Najczęściej szczególne korzystanie z wód jest uzależnione od wykonania służących do tego urządzeń wodnych (np. ujęć wody, urządzeń do jej przesyłania). W takich wypadkach nie jest wymagane osobne pozwolenie na szczególne korzystanie z wód i osobne na wykonanie urządzeń wodnych. Nie zachodzi potrzeba wyodrębniania obu tych elementów w tym samym pozwoleniu, gdyż zgodnie z art. 53 ust. 3 pozwolenie na szczególne korzystanie z wód jest równocześnie pozwoleniem na wykonanie służących do tego urządzeń przewidzianych w dokumentacji technicznej. Nie ma tu jednak odwrotności. Pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych nie jest równoznaczne z prawem do szczególnego korzystania z wód za pomocą tych urządzeń. Jeżeli np. zakład posiada określone w art. 133 urządzenie wodne służące do ujęcia wody, a nie ma pozwolenia na szczególne korzystanie z wody pobieranej za pomocą tego ujęcia, to pozwolenie takie powinien uzyskać. Jedyny wyjątek stanowi art. 83 prawa wodnego, stosownie do którego pozwolenie wodnoprawne na wykonanie studni publicznej jest równocześnie pozwoleniem na korzystanie z wody pobieranej z tej studni w sposób określony w dokumentacji technicznej.

W szczególności pozwolenia wodnoprawnego wymaga:

- 1) pobór wód podziemnych (przez co należy również rozumieć odpompowywanie wody za pomocą otworów wiertniczych w celu odwodnienia obiektu budowlanego, zgodnie z § 2 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 26 stycznia 1976 r. w sprawie wymagań, jakim powinien odpowiadać operat wodnoprawny⁷,
- 2) doprowadzanie oraz odprowadzanie wody za pomocą urządzeń przechodzących przez grunt innego właściciela. Może to mieć miejsce przy odprowadzaniu nadmiaru wody ze studni sąsiada oddzielonej gruntem innego właściciela w sytuacji gdy nie zostało osiągnięte porozumienie z właścicielem cudzego gruntu w myśl art. 35 stanowiącego o ugodzie.

Jakkolwiek z art. 20 jak i 53 wynika jednoznacznie, że szczególne korzystanie z wód wymaga pozwolenia wodnoprawnego, to jednak pozwolenie takie jest wydawane jedynie na wniosek zakładu, co wynika z art. 39 ust. 1. Organ ma tylko obowiązek wszczęcia postępowania o udzielenie pozwolenia wodnoprawnego z chwilą złożenia wniosku przez zakład. (art. 37 pkt 1).

Zgodnie z art. 32 ust. 1 pozwolenie wodnoprawne obligatoryjnie podlega cofnięciu lub ograniczeniu bez odszkodowania, jeżeli:

- 1) zakład zrzekł się pozwolenia,
- 2) pozwolenie stało się zbędne dla zakładu.

Zgodnie z art. 32 ust. 2 pozwolenie wodnoprawne można cofnąć lub ograniczyć bez odszkodowania, jeżeli m.in.:

- 1) urządzenia wodne wykonane zostały niezgodnie z warunkami określonymi w pozwoleniu,

⁶ Dz.U. Nr 116, poz. 503

⁷ MP Nr 6, poz. 32

- 2) zakład zmienia sposób, rozmiar lub cel korzystania z wody albo nie dotrzymuje innych warunków pozwolenia,
- 3) urządzenia wodne nie są należycie utrzymywane, przez co stwarzają zagrożenie bezpieczeństwa dla ludzi lub zwierząt albo mogą powodować inne szkody,
- 4) zakład nie korzystał z wody bez uzasadnionych powodów, przez okres co najmniej dwóch lat,
- 5) zakład nie rozpoczął, bez uzasadnionych powodów, korzystania z wody w oznaczonym terminie.

Eksploatacja urządzeń wodnych, służących do ujmowania wody podziemnej oraz urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniem wymaga pozwolenia wodnoprawnego, jeżeli jest wymagane pozwolenie na wykonanie takich urządzeń (art. 20 ust. 2).

Zgodnie z art. 82 ust. 1 pozwolenia wodnoprawnego w zakresie budownictwa wodnego wymaga w szczególności:

- 1) wykonywanie zbiorników wodnych i innych urządzeń wodnych służących do przepływu wód lub zmiany poziomu zwierciadła wody,
- 2) wykonywanie ujęć służących do poboru wody,
- 3) wykonywanie urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniem,
- 4) ustawianie stałych urządzeń pomiarowych na wodach.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 1985 r. w sprawie rodzajów szczególnego korzystania z wód oraz wykonywania i eksploatacji urządzeń wodnych nie wymagających pozwolenia wodnoprawnego⁸, w § 1 ust. 1 pkt 2 m.in. stanowi, że pozwolenia wodnoprawnego nie wymaga pobór wód podziemnych z ujęć dokonywanych na głębokości nie większej niż 30 m, jeżeli pobór tych wód nie przekracza 15 m³ na dobę; Pozwolenia wodnoprawnego nie wymaga też eksploatacja urządzeń wodnych stanowiących ujęcia wód podziemnych, o których mowa wyżej.

W przypadku, gdy przedmiotem uprawnień wodnych jest wspólne korzystanie z wody przez kilka zakładów, wojewoda obowiązany jest określić w pozwoleniu wodnoprawnym zakład główny, do którego obowiązków należeć będzie utrzymywanie wspólnych urządzeń wodnych, przy współudziale pozostałych zakładów w kosztach tego utrzymania (art. 24).

Podstawą ubiegania się o uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, zgodnie z art. 31 ust. 1, jest operat wodnoprawny. Zgodnie z § 1 i 2 ust. 1 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 6 stycznia 1976 r. operatem (przyp.5), na którego podstawie wydaje się pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych, jest zatwierdzona dokumentacja geologiczna zawierająca ustalenia zasobów tych wód oraz inne dane szczegółowo określone w zarządzeniu.

Obowiązki związane z wykonaniem dokumentacji geologicznej zostały określone w art. 42 Prawa geologicznego i górniczego. Dokumentację hydrogeologiczną sporządza się w celu ustalenia zasobów wód podziemnych oraz określenia warunków hydrogeologicznych m.in. w związku z:

- 1) włączaniem wód do górotworu,

- 2) projektowaniem odwodnień budowlanych otworami wiertniczymi,
- 3) projektowaniem inwestycji mogących zanieczyścić wody podziemne,
- 4) ustanawianiem stref ochronnych zbiorników wód podziemnych.

Dokumentacja hydrogeologiczna powinna m.in. określać: warunki występowania wód podziemnych, w tym charakterystykę warstw wodonośnych określonego poziomu oraz jakość wody podziemnej.

Ponadto dokumentacja hydrogeologiczna powinna określać:

- 1) zasoby w oznaczonych poziomach wodonośnych
- 2) techniczne możliwości wydobywania wody,
- 3) granice projektowanych stref ochronnych.

Rozporządzenie MOŚZNiL z dnia 23 sierpnia 1994 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinna odpowiadać dokumentacja hydrogeologiczna i geologiczno-inżynierska⁹ określiło m.in. pojęcia zasobów dyspozycyjnych i zasobów eksploatacyjnych oraz kiedy się je ustala. Szczegółową zawartość dokumentacji hydrogeologicznych określa załącznik do rozporządzenia.

Zgodnie z art. 49 i 102 Prawa geologicznego i górniczego do zakresu działania państwowej administracji geologicznej należy m.in.:

- 1) nadzór nad projektowaniem i wykonywaniem prac geologicznych oraz prawidłowością sporządzania dokumentacji geologicznych,
- 2) bilansowanie zasobów wód podziemnych.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 1994 r. w sprawie właściwości organów państwowej administracji geologicznej i państwowego nadzoru górniczego¹⁰, w § 3 określiło właściwość Ministra OŚZNiL jako organu pierwszej instancji w sprawie zatwierdzania dokumentacji geologicznych dotyczących m.in.:

- 1) regionalnych badań hydrogeologicznych,
- 2) ustalania zasobów ujęć wód podziemnych, w tym ujęć źródeł naturalnych i odwodnień budowlanych, jeżeli udokumentowane zasoby lub przewidywana wydajność przekracza 200 m³/h,
- 3) stref ochronnych zbiorników wód podziemnych.

Natomiast do wojewodów, zgodnie z art. 103 ust. 1 Prawa geologicznego i górniczego należy zatwierdzanie dokumentacji geologicznej w sprawach nie zastrzeżonych do kompetencji Ministra.

Operatem, na którego podstawie wydaje się pozwolenie wodnoprawne na pobór wody podziemnej w celu odwodnienia obiektu budowlanego za pomocą otworów wiertniczych, jest projekt robót odwadniających (§ 2 ust. 2 zarządzenia Ministra Rolnictwa - przyp. 5).

⁸ Dz.U. Nr 13, poz. 55

⁹ Dz.U. Nr 93, poz. 444

¹⁰ Dz.U. Nr 92, poz. 433

Operat, na którego podstawie wydaje się pozwolenie wodnoprawne na eksploatację urządzeń wodnych, służących do ujmowania wód podziemnych, zawiera m.in. (§ 4 pkt 2): projekt badań hydrogeologicznych lub opinię hydrogeologiczną, jeżeli wydano pozwolenie na pobór wody bez ustalenia jej zasobów (zgodnie z art. 23 prawa wodnego pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych, których zasoby nie są ustalone, może być udzielone w wyjątkowych wypadkach oraz z zastrzeżeniem obowiązku ich ustalenia. Pozwolenie to stanowi równocześnie uzgodnienie miejsca ujęcia wód podziemnych).

Ponadto zgodnie z art. 31 ust. 2 Prawa wodnego oraz § 5 wyżej omawianego zarządzenia Ministra Rolnictwa pozwolenie wodnoprawne może być wydane na podstawie projektu urządzeń wodnych jeżeli projekt ten odpowiada wymaganiom operatu wodnoprawnego.

Wojewoda ma obowiązek wydawania pozwoleń wodnoprawnych na czas oznaczony (art. 21 ust. 1) oraz przestrzegania zasad wynikających z art. 42 ust. 1, że zasoby wód podziemnych przeznaczone są przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb ludności (a nie na cele przemysłowe). Art. 44 nakazuje zakładom, które mogą uzyskać ze swoich urządzeń wodnych nadwyżki wody nadającej się do picia, przekazać te nadwyżki odpłatnie. O obowiązku przekazywania nadwyżek orzeka wojewoda (dotyczy to także nadwyżek wód kopalnianych). Organ ten ustala zarazem wysokość opłat na przekazywaną wodę, odpowiadających kosztom jej uzyskania.

Uprawnienia nadane w pozwoleniu wodnoprawnym mają charakter rzeczowy, tzn. są związane z zakładem. Zmiana właściciela zakładu nie ma wpływu na ważność wydanego pozwolenia, ponieważ zgodnie z art. 29 następcy prawni zakładu wstępują w prawa i obowiązki określone w pozwoleniu.

Szczególny charakter pozwolenia wodnoprawnego wynika z możliwości prawnej uzupełnienia tej decyzji (nawet wtedy gdy stała się ostateczna) o dodatkowe obowiązki nałożone na zakład, a w szczególności o: wykonanie ekspertyzy, opracowanie instrukcji gospodarowania wodą, wykonanie urządzeń zapobiegającym szkodom, naprawienie szkody (art. 26).

Wszystkie zakłady korzystające z wód podziemnych na podstawie pozwoleń wodnoprawnych obowiązane są do:

- 1) udzielania wojewodom i organom gminy informacji oraz do udostępniania dokumentacji związanej z gospodarką wodną (art. 17),
- 2) rejestrowania ujęć wód w urzędzie wojewódzkim oraz przeprowadzania okresowych obserwacji wydajności ujęcia wody (art. 42 ust. 3). Zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych¹¹ w § 7 ust. 1 stanowi, że zakład jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić organ rejestrujący o wszystkich zmianach (zwłaszcza dotyczących eksploatacji studni) taksatywnie wymienionych w zarządzeniu oraz o likwidacji studni,
- 3) dokonywania pomiarów ilości pobieranej wody (art. 57). Zgodnie z § 5 ust. 1 zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 11 lipca 1979 r. w sprawie wodnych urządzeń pomiarowych oraz znaków

żeglugowych¹² zakład jest m.in. obowiązany korzystać z urządzenia pomiarowego zgodnie z przeznaczeniem, prowadzić systematyczne jego obserwacje oraz notować i przechowywać wyniki tych obserwacji.

Pozwolenia wodnoprawne podlegają wpisowi do ksiąg wodnych (art. 119) - zgodnie z § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1978 r. w sprawie ksiąg wodnych i katastru gospodarki wodnej¹³ prowadzonych przez urzędy wojewódzkie. Do ewidencjonowania i bilansowania wód podziemnych, rejestracji podstawowych danych dotyczących wód oraz charakterystyki urządzeń wodnych pod względem technicznym służy - zgodnie z art. 120 - kataster gospodarki wodnej prowadzony centralnie - zgodnie z § 6 powoływanego wyżej rozporządzenia (i po zmianach kompetencyjnych) przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zarządzeniem z 1 lutego 1991 r.¹⁴ powołał regionalne zarządy gospodarki wodnej, którym powierzył m.in.:

- 1) opracowywanie warunków korzystania z wód dorzeczy, dotyczących w szczególności:
 - a) rozdziału dyspozycyjnych zasobów wód podziemnych pomiędzy poszczególnych użytkowników,
 - b) ochrony obszarów zasilania wód podziemnych,
 - c) polityki inwestycyjnej w zakresie ochrony wód,
- 2) bilansowanie zasobów wód podziemnych,
- 3) opracowywanie programów i planów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód w dorzeczu,
- 4) opracowywanie systemu informatycznego gospodarki wodnej dla dorzeczy.

Za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych stanowiących własność Państwa pobiera się - zgodnie z art. 56 ust. 1 Prawa wodnego - opłaty. Przepisy Prawa wodnego milczą jeśli chodzi o opłaty za szczególne korzystanie z wód podziemnych stanowiących własność inną niż państwową.

Opłaty wymierza się w trybie decyzji administracyjnej. Opłaty nie uiszczone w wyznaczonym terminie - zgodnie z ust. 2 "b., - podlegają wraz z odsetkami za zwłokę przymusowemu ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Opłaty przekazywane są na Narodowy, Wojewódzkie i Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ust. 1).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych¹⁵ w § 2 pkt 3 zwalnia od opłat pobór wody kopalnianej.

¹¹ MP Nr 29, poz. 107

¹² MP Nr 17, poz. 108

¹³ Dz.U. Nr 19, poz. 83

¹⁴ MP Nr 6, poz. 38

¹⁵ Dz.U. Nr 133, poz. 637; zm.: 1994 r. Nr 140, poz. 773, z 1995 r. Nr 153, poz. 776, z 1996 r. Nr 156, poz. 783

Rozporządzenie w § 3 ust. 3 i 4 ustaliło stawki opłat za pobór wody podziemnej do celów produkcyjnych i innych ale nie określiło co należy rozumieć pod pojęciem "cele produkcyjne" i czy dotyczy to również poboru wody do celów technologicznych w zakładach wodociągowych.

2.1.4. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami

Art. 59 ust. 1 Prawa wodnego stanowi, że źródła oraz ujęcia wody mogą być chronione przez ustanowienie stref ochronnych. Stosownie do ust. 2 i 3 strefy ochronne źródeł ustanawia kierownik urzędu rejonowego z urzędu.

Do 27 maja 1990 r. tj. do wejścia w życie tzw. ustawy kompetencyjnej, ustanawianie stref ochronnych źródeł należało do wojewody. Kompetencję tę nałożyło na ten organ rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r.¹⁶ Tymczasem w art. 5 pkt 17 lit. j) ustawy kompetencyjnej z 1990 r. zapisano, że kompetencja ta przechodzi do właściwości kierownika urzędu rejonowego nie jako zadanie należące dotychczas do wojewody ale do terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego.

Strefę ochronną ujęcia wody ustanawia wojewoda. Ustanowienie tej strefy prawo wodne uzależnia od wniosku zainteresowanego zakładu, zobowiązując go też do poniesienia kosztu tego przedsięwzięcia (art. 59 ust. 3). Jeśli jednak zakład (dotyczy to szczególnie zakładów dostarczających wodę do picia) nie ubiega się o ustanowienie strefy ochronnej, strefa taka może być ustanowiona również na wniosek Państwowej Inspekcji Sanitarnej (art. 59 ust. 3); nie rozstrzygnięto jednak kwestii, kto w takim wypadku ponosi koszt ustanowienia strefy ochronnej.

Zgodnie z art. 60 ust. 1 w strefach ochronnych zabrania się:

- 1) zakładania cmentarzy,
- 2) wykonywania wierceń i odkrywek,
- 3) gromadzenia ścieków i składania odpadów, które mogą zanieczyszczać wody,
- 4) wznoszenia urządzeń i wykonywania robót lub czynności, które mogą zmniejszyć przydatność wody lub wydajność ujęć wody oraz źródeł.

Szczegółowe przepisy dotyczące ustanawiania stref ochronnych zawiera rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody¹⁷.

Rozporządzenie określa pojęcie "źródła wody" podając w § 1 ust. 4, że przez źródło wody rozumie się m.in. "nagromadzenie wód podziemnych w określonym środowisku geologicznym, z którego czerpie się wodę", a z § 3 ust. 1 pkt 4 wynika, że jest to "naturalny wypływ wód podziemnych". Definicja pierwsza wyraźnie różni się od drugiej, jest ona jednak bliższa określeniu zawartemu w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 23 sierpnia 1994 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinna odpowiadać dokumentacja hydrogeologiczna (...), o którym była

¹⁶ Dz.U. Nr 17, poz. 94

mowa wcześniej. Zgodnie z § 1 pkt 3 powyższego rozporządzenia MOŚZNiL przez źródło naturalne rozumie się "samoczynny, naturalny i skoncentrowany wypływ wody podziemnej na powierzchnię terenu". Podobnie ma się rzecz z określeniem pojęcia "ujęcia wody podziemnej". Rozporządzenie Rady Ministrów z 5 listopada 1991 r. określa ujęcie wody jako "miejsce czerpania wody podziemnej ze źródła, wraz z urządzeniami i budowlami służącymi do jej poboru" (§ 1 ust. 5), natomiast rozporządzenie MOŚZNiL z dnia 23 sierpnia 1994 r. definiuje je jako "otwór wiertniczy, grupę otworów wiertniczych, obudowane źródło naturalne lub inne wyrobisko konstrukcyjne przygotowane do eksploatacji wód podziemnych".

Rozporządzenie w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody w § 2 ust. 1 strefę ochronną dzieli na: teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej. Strefę ochronną wyznacza się na podstawie ustaleń zawartych w dokumentacji hydrogeologicznej obszaru zasobowego ujęcia (§ 5 ust. 2). Na właścicieli gruntów położonych na terenie ochrony pośredniej może być nałożony obowiązek zlikwidowania nieczynnych studni i ognisk zanieczyszczeń (§ 5 ust. 6).

Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z 7 lipca 1986 r. w sprawie rolniczego wykorzystywania ścieków¹⁸ m.in. zabrania nawożenia i nawadniania ściekami gruntów znajdujących się w strefach ochronnych źródeł oraz ujęć wody, na obszarach płytkiego występowania skał szczelinowych oraz gdy poziom wody podziemnej zalega płycej od powierzchni gruntów niż określonych w zarządzeniu.

Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi¹⁹ stanowi m.in. że zabrania się wprowadzania ścieków do wód podziemnych (§ 2 ust. 1 pkt 1), a także do ziemi na obszarach płytkiego występowania użytkowych wód podziemnych przykrytych utworami przepuszczalnymi (§ 2 ust. 1 pkt 6). Zakazu wprowadzania ścieków do wód podziemnych nie stosuje się do wtłaczania do górotworu wydobytych z niego wód kopalnianych (§ 2 ust. 2).

2.1.5. Kary za naruszenie prawa ochrony wód

1. Naruszenie prawa ochrony wód może być zakwalifikowane jako przestępstwa (występki), wykroczenia, a także zaniedbania.

Do występków zalicza się:

- 1) W ustawie o ochronie środowiska - takie działania i zaniechania, wymienione w art. 106 ust. 1 pkt 2 i pkt 7, jeżeli spowodowały one niebezpieczeństwo znacznego pogorszenia warunków korzystania ze środowiska lub powstania innych szkodliwych dla tego środowiska następstw (art. 106 ust. 2) oraz wymienione w art. 107 i 108.

¹⁷ Dz.U. Nr 116, poz. 504

¹⁸ MP Nr 23, poz. 170

¹⁹ Dz.U. Nr 116, poz. 503

- 2) W Prawie wodnym - wykonywanie w pobliżu urządzeń wodnych robót zagrażających tym urządzeniom (art. 124).
2. Stosowanie kar za wykroczenia reguluje Prawo wodne w art. 126, 127 pkt 2 i 4, art. 128 i art. 129.
- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 14 listopada 1987 r. w sprawie określenia wykroczeń, za które funkcjonariusze Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, terenowych organów administracji państwowej o właściwości szczególnej do spraw ochrony środowiska, gospodarki wodnej i geologii oraz Straży Ochrony Przyrody są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego²⁰ stanowi m.in. w § 1 pkt 2 i 3, że za wykroczenia m.in. określone w art. 126, art. 127 pkt 2, art. 128 i art. 129 prawa wodnego oraz art. 106 ust. 1 pkt 2 i pkt 7 ustawy o ochronie środowiska - powołane wyżej służby są upoważnione do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego.
3. Za zaniedbania w zakresie gospodarki wodnej zakładom wymierza się karę pieniężną. Zgodnie z art. 130 ust. 4 WIOŚ może wymierzyć zakładowi karę pieniężną za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym. Kara ta obciąża wyniki ekonomiczne zakładu (ust. 5).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 listopada 1985 r. w sprawie zasad i trybu ustalania kary pieniężnej za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym²¹ m.in. w § 2 szczegółowo określa wysokość stawki kary pieniężnej, którą WIOŚ może wymierzać za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu.
- Zgodnie z art. 130 ust. 9 prawa wodnego kary pieniężne przeznacza się na Narodowy, Wojewódzkie i Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz współczynników różnicujących wysokość kar pieniężnych²² stanowi, że wysokość kary pieniężnej określonej w rozporządzeniu mnoży się przez współczynnik 2 w przypadku gromadzenia lub wylewania odpadów w strefach ochronnych ujęć i źródeł wody oraz na terenach wypływu wód z warstw wodonośnych, a także zakopania odpadów w ziemi lub zmieszanie ich z ziemią (§ 4 ust. 4). Kary wymierzane są przez WIOŚ. Zgodnie z art. 87 b ustawy o ochronie środowiska kary pieniężne wymierzane i pobierane m.in. na podstawie powyższego rozporządzenia są przekazywane na rachunek Narodowego, Wojewódzkich oraz Gminnych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
- Ponadto w przypadku stwierdzenia zaniedbań w zakresie gospodarki wodnej, w wyniku których może powstać stan zagrażający życiu lub zdrowiu ludzi albo zwierząt bądź inna szkoda, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska obowiązany jest wezwać zakład do usunięcia tych zaniedbań w określonym terminie (art. 28 ust. 1 prawa wodnego). Nieusunięcie ich w określonym terminie może

²⁰ Dz.U. Nr 41, poz. 243

²¹ Dz.U. z 1985 r. Nr 52, poz. 271

²² Dz.U. z 1995 r. Nr 79, poz. 399

być podstawą wydania przez WIOŚ²³ decyzji o unieruchomieniu zakładu lub jego części do czasu usunięcia zaniedbań (art. 28 ust. 2).

2.1.6. Nadzór, współdziałanie i kontrola przestrzegania prawa w zakresie ochrony zasobów wód podziemnych

Po zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelnych i centralnych organów administracji państwowej i utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa²⁴ nadzór nad gospodarką wodną od dnia 1 stycznia 1990 r. sprawuje Minister OŚZNiL. Uprawnienia z tytułu nadzoru Ministra nad działalnością wojewody wynikają wprost z art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej²⁵ natomiast nad innymi podmiotami jak: PIOŚ, RZGW, PIG czy NFOŚiGW wynikają z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29.12.1993 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa²⁶.

Funkcję koordynacyjną i kontrolną w dziedzinie ochrony środowiska, łącznie ze składaniem okresowych informacji Sejmowi (o których mowa w art. 115) powierzyła Ministrowi OŚZNiL ustawa o ochronie środowiska w art. 92 ust. 1.

Szczegółowe zasady i tryb wykonywania koordynacji zgodnie z art. 92 ust. 2 - miało określić rozporządzenie Rady Ministrów. Rozporządzenie nie zostało wydane.

Funkcję kontrolną MOŚZNiL realizuje podległa Ministrowi Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, która od 29 października 1991 r. działa na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska²⁷. Jej zadaniem, oprócz działań kontrolnych, jest organizowanie i koordynowanie państwowego monitoringu środowiska, prowadzenie badań jakości środowiska i oceny jego stanu oraz zachodzących w nim zmian. Art. 25 ust. 1 zobowiązuje organy administracji publicznej oraz podległe im jednostki organizacyjne, dokonujące pomiarów i analiz stanu środowiska do współpracy z PIOŚ.

Kompetencje wojewody do sprawowania nadzoru wynikają z ustawy o terenowych organach rządowej administracji ogólnej; określone są one w art. 47 w zakresie nadzoru nad działalnością kierownika urzędu rejonowego oraz w art. 2 ust. 2 w zakresie nadzoru nad organami samorządu terytorialnego. Ponadto

²³ od 1.10.1996 r. - w porozumieniu z wojewodą, zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. - o zmianie niektórych ustaw normujących funkcjonowanie gospodarki i administracji publicznej (Dz.U. Nr 106, poz. 496)

²⁴ Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (Dz.U. Nr 73, poz. 433, zm. z 1991 r. Nr 101, poz. 444 i 114, poz. 492).

²⁵ Dz.U. Nr 21, poz. 123, z 1991 r. Nr 75, poz. 328, z 1995 r. Nr 74, poz. 368 i z 1996 r. Nr 106, poz. 498.

²⁶ Dz.U. z 1994 r. Nr 2, poz. 4

²⁷ Dz.U. Nr 77, poz. 335, z 1996 r. Nr 106, poz. 496

sprawy nadzoru reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1977 r. w sprawie nadzoru i kontroli gospodarki wodnej²⁸.

Uprawnienia kontrolne wojewody wynikają przede wszystkim z racji jego kompetencji określonych w prawie wodnym, a szczególnie w art. 55 (kontrola realizacji wydanych przez siebie decyzji w zakresie sposobu gospodarowania wodami podziemnymi, w tym ich poborem), z powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1977 r. oraz z art. 91 ustawy o ochronie środowiska stanowiącego, że organy administracji rządowej i organy gminy sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska na terenie objętym właściwością tych organów.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1980 r. w sprawie zasad współdziałania w zakresie ochrony środowiska terenowych organów administracji państwowej z innymi organami i jednostkami organizacyjnymi²⁹, wydane na podstawie art. 98 ustawy o ochronie środowiska, nałożyło na terenowe organy administracji państwowej obowiązek współdziałania m.in. z państwowymi wojewódzkimi inspektorami sanitarnymi.

Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej³⁰, w art. 16 ust. 1 stanowi, że państwowy wojewódzki inspektor sanitarny przedstawia wojewodzie raz do roku ocenę stanu sanitarnego i sytuacji epidemiologicznej województwa, a realizując swoje zadania, współpracuje z organami wykonawczymi gmin oraz informuje je o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu (ust. 2). Państwowy Inspektor Sanitarny wykonuje swoje zadania przy pomocy podległej mu stacji sanitarno-epidemiologicznej. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej³¹ z dnia 14 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania stacji sanitarno-epidemiologicznych (...) w § 3 określiło zadania tych stacji, a w tym m.in. opracowywanie ocen i analiz stanu sanitarnego³².

²⁸ Dz.U. Nr 19, poz. 78

²⁹ Dz.U. Nr 24, poz. 98

³⁰ Dz.U. Nr 12, poz. 49 z późn. zm.

³¹ Dz.Urz. MZiOS Nr 5, poz. 12

³² Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 1 października 1996 r. w sprawie organizacji i zasad działania stacji sanitarno-epidemiologicznej oraz kwalifikacji wymaganych od pracowników tych stacji (MP Nr 83, poz. 727) obowiązuje od 5 stycznia 1997 r.

2.2. Uwarunkowania ekonomiczno - organizacyjne³³

Polska należy do krajów ubogich w zasoby wodne i ze wskaźnikiem 1.600 m³ na mieszkańca zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Europie. Stan ten pogarsza fakt nierównomiernego występowania zasobów wodnych w poszczególnych rejonach kraju oraz porach roku - co powoduje, że okresowo niektóre obszary (Kujawy, Mazowsze, część Wielkopolski) są poważnie zagrożone z powodu deficytu wody. Pojemność największych sztucznych zbiorników wodnych wynosi około 3.024 mln m³ - przy potrzebach 3-4 krotnie większych - i nie ma większego znaczenia dla ogólnego bilansu wodnego kraju.

Także zasoby wód podziemnych są małe i nierównomiernie rozmieszczone - istnieją obszary wyraźnego deficytu wód powierzchniowych i wód podziemnych. Obszary deficytowe zajmują sumarycznie aż 180 tys.km², a więc ok. 57,6% powierzchni Polski. Deficyt wód powierzchniowych (38,5% powierzchni kraju) jest związany z niskimi opadami. Deficyt wód podziemnych (19,2% powierzchni kraju) wynika z niekorzystnych warunków hydrogeologicznych. Wskutek dużego poboru wód podziemnych, oprócz obszarów naturalnego deficytu wód, powstały również regiony deficytu sztucznego. Następuje systematyczne obniżanie się zwierciadła wody.

Czas odnawialności wód płynących rzekami oceniany jest na dwa tygodnie, natomiast wód podziemnych występujących w użytkowych poziomach wodonośnych - kilkadziesiąt do kilkunastu tysięcy lat, zależnie od głębokości położenia zbiornika wód podziemnych.

Pobór wód podziemnych w 1994 r. na potrzeby gospodarki narodowej wynosił 2,03 km³/r, w tym 0,27 km³/r stanowiły wody kopalniane użyte do produkcji. Pozostałe ilości to: wody pobierane na cele produkcyjne - 0,40 km³/r oraz na zaopatrzenie mieszkańców - 1,36 km³/r. Dla porównania, eksploatacja wód powierzchniowych w 1994 r. wynosiła 9,95 km³/r w tym na cele produkcyjne - 7,47 km³/r, na zaopatrzenie wodociągów komunalnych - 1,24 km³/r.

Brak jest dokładnego rozpoznania całkowitego poboru wód podziemnych, gdyż statystyka GUS obejmuje tylko większych odbiorców.

Degradacja środowiska w coraz większym stopniu odnosi się do wody, która należy do najważniejszych surowców dla całej przyrody. Wody podziemne podlegają intensywnym zmianom pod względem ilościowym i jakościowym - głównie na skutek większego wpływu czynnika antropogenicznego³⁴. Udział wód podziemnych o niskiej jakości wzrastał i wynosił 31,3% w 1994 r. a 32,9% w 1995 r.

Zanieczyszczenie wód podziemnych zawsze prowadzi do obniżenia ich jakości i ogranicza możliwości gospodarczego wykorzystania.

Skutki zanieczyszczenia wód podziemnych są długotrwałe i powodują wzrost kosztów uzdatniania.

³³ Rozpoznanie problematyki związanej z ochroną zasobów wód podziemnych, przedstawione w niniejszym

rozdziale, dokonane zostało w oparciu o analizę wyników badań zawartych w opracowaniu pt. "Strategia ograniczania zanieczyszczenia wód podziemnych" wykonanym przez PIG w 1996 r.

³⁴ Czynniki antropogeniczne - spowodowane działalnością człowieka

Rozpoznanie występowania zanieczyszczeń, ich charakterystyka oraz powiązanie z przyczynami je wywołującymi jest w skali kraju bardzo nierównomierne i niejednorodne.

Największy udział w zanieczyszczaniu wód podziemnych ma rolnictwo i hodowla - ok. 33% oraz przemysł - ok. 18%.

Zagrożeniem dla wód podziemnych występujących na większej głębokości niż 50 m jest przede wszystkim intensywna ich eksploatacja, podziemne składowanie odpadów oraz tworzenie szybkich dróg przepływu zanieczyszczeń w wyniku prac górniczych czy wadliwie wykonanych wierceń.

Wody podziemne są bogactwem naturalnym, trudnym zarówno do powiększenia jak również odnowienia. Rozpoznanie zasobów wód podziemnych, ocena ich rezerw, a także racjonalna eksploatacja i ochrona mają istotne znaczenie w zagospodarowaniu poszczególnych regionów kraju oraz rozwoju rolnictwa i przemysłu.

Zasady dokumentowania zasobów wód podziemnych oraz rejestracji ich poboru wprowadzone zostały przez Prezesa Centralnego Urzędu Geologii w 1960 r. Rozpoznanie zasobów w skali kraju i poszczególnych regionów jest niepełne.

Zasoby odnawialne poziomów użytkowych szacowane są na $18 \text{ km}^3/\text{r}$ z błędem $\pm 3 \text{ km}^3/\text{r}$ (Atlas Hydrogeologiczny Polski, 1995), co określa zasoby dyspozycyjne na $15 \text{ km}^3/\text{r}$. Łączna wielkość ustalonych i zatwierdzonych eksploatacyjnych zasobów wód podziemnych w 1994 r. wynosiła $1.707.701 \text{ m}^3/\text{h}$ ($14,9 \text{ km}^3/\text{r}$) i jest przedmiotem systematycznej weryfikacji.

W Polsce w ostatnich kilku latach wystąpiło zjawisko pewnego zmniejszenia wydobycia wody podziemnej, głównie wśród odbiorców przemysłowych, a także w rezultacie ograniczenia eksploatacji górniczej.

W rejonach dużej, skupionej eksploatacji wód podziemnych i odwodnienia wyrobisk górniczych zmiany warunków hydrogeologicznych często już są tak duże, że posiadają charakter regionalny. Największe leje depresji spowodowane przez pobór wód podziemnych dla celów komunalnych i przemysłowych powstały w okolicach Szczecina, Gdańska, Łodzi, Warszawy, Radomia, Lublina i aglomeracji górnośląskiej. Odwodnienia górnicze spowodowały natomiast powstanie dużych regionalnych leji depresji na Górnym Śląsku (kopalnie węgla kamiennego), w okolicach Olkusza (kopalnie rud cynku i ołowiu), Konina i Bełchatowa (kopalnie węgla brunatnego) oraz w rejonie Lubelskiego Zagłębia Węglowego.

W przyszłości w zwiększaniu się powierzchni obszarów zagrożonych szybką migracją zanieczyszczeń podstawową rolę odegra dalszy wzrost eksploatacji wód podziemnych. W pierwszej kolejności będą one zachodziły na obszarach deficytowych w wodę tam, gdzie rezerwy zasobów dyspozycyjnych powszechnie użytkowanych wód podziemnych są najmniejsze. Zakwalifikowano do nich obszary, na których rezerwy zasobów dyspozycyjnych są mniejsze od 25% i uznano je za potencjalnie zagrożone. W Polsce północnej jest to cały pas nadmorski od Szczecina do Elbląga. W centralnej części kraju poszczególne, odizolowane od siebie obszary występują w okolicach Zielonej Góry, Głogowa, Poznania i Konina, Łodzi, Warszawy, Radomia i Lublina. Na południu ciągną się one szerokim pasem przez całe Sudety, Górny Śląsk, okolice

Krakowa i Góry Świętokrzyskie oraz okolice Tarnowa, Tarnobrzega, Rzeszowa i Przemyśla. Zaliczają się do nich także Tatry i Beskidy w rejonie Nowego Sącza.

Konieczne jest racjonalne i oszczędne użytkowanie wody, kształtowane przez prawo instrumenty ekonomiczne, planowanie przestrzenne oraz podniesienie stanu świadomości ekonomicznej administracji państwowej, samorządowej i całego społeczeństwa.

Czyste wody podziemne powinny być chronione jako rezerwa. Wody podziemne są elementem środowiska, którego kondycja uzależniona jest od stanu czystości powierzchni ziemi, gruntów, wód powierzchniowych, powietrza atmosferycznego, a przede wszystkim

od ilości i rodzaju ścieków i odpadów wprowadzanych do ziemi, a także od zakresu i sposobu prowadzenia prac geologicznych i górniczych.

Zabezpieczeniu przed degradacją wód podziemnych dotychczas miał głównie służyć sformułowany w Prawie wodnym tryb korzystania z wód, których dysponentem jest wojewoda. Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie są jednak niedoskonałe. Prowadzone próby zreformowania systemu zarządzania wodami w oparciu o system zlewniowy nie przyniosły efektów.

2.3. Istotne ustalenia kontroli

2.3.1. Zasoby wód podziemnych

2.3.1.1. Sporządzanie bilansów wodnych

Z ustawy Prawo wodne wynika zadanie sporządzania bilansów wodnych oraz programów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód (art. 54 ust. 1), a z ustawy Prawo geologiczne i górnicze sporządzania corocznie krajowego bilansu zasobów złóż kopalin i wód podziemnych na podstawie zatwierdzonych dokumentacji geologicznych i ewidencji zasobów (art. 49).

Z ustaleń kontroli wynika, że podejmowane przez MOŚZNiL działania nie doprowadziły dotychczas do stworzenia systemowych rozwiązań prowadzących do oszczędnego gospodarowania zasobami wód podziemnych i ich ochrony przed zanieczyszczeniem.

Opracowywany przez Państwowy Instytut Geologiczny i akceptowany przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa „Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce”, w części dotyczącej wód podziemnych jest zestawieniem zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych zwykłych wód podziemnych według poszczególnych województw. Nie zawiera on jednak oceny i danych liczbowych dotyczących zasobów dyspozycyjnych, co w sposób istotny utrudnia prowadzenie działań w

zakresie bilansowania, a w konsekwencji gospodarowania i ochrony wód podziemnych. Przyczyną niesporządzania ustawowo wymaganych bilansów był brak metodyki bilansowania tych wód - MOŚZNiL nie podjęło inicjatywy w tym zakresie i nie skorygowało oraz nie uzgodniło z Głównym Urzędem Statystycznym instrukcji w sprawie sporządzania corocznego bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych z uwzględnieniem dyspozycyjnych zasobów wód podziemnych.

Prowadzone przez regionalne zarządy gospodarki wodnej prace nad wykonaniem bilansów zasobów wód powierzchniowych i podziemnych kolejnych dorzeczy nie przyniosły efektów. Z ustaleń kontroli wynika, że dopiero około 2005 r. można oczekiwać przygotowania bilansów zasobów wód powierzchniowych i podziemnych dla wszystkich podstawowych jednostek bilansowych kraju. Znacznym utrudnieniem w gospodarowaniu zasobami wód jest brak podstaw prawnych określających zakres i sposób sporządzania „Warunków korzystania z wód dorzecza”. Określenie „Warunków...” wzmocni rangę bilansów wodnogospodarczych.

MOŚZNiL nie sporządzało okresowych analiz dotyczących faktycznego poboru wód podziemnych oraz ich jakości. Obowiązujące ustawodawstwo nie zobowiązuje do rejestracji i bilansowania tych ilości, ale i Ministerstwo nie wystąpiło z odpowiednią inicjatywą legislacyjną w tym zakresie.

2.3.1.2. Monitoring wód podziemnych pod względem ilościowym i jakościowym

Ustawa o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska stanowi o utworzeniu państwowego monitoringu środowiska (art. 23 ust. 1), którego działalność koordynuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska (art. 24). Do współpracy z PIOŚ zostały zobowiązane organy administracji państwowej i rządowej oraz organy gmin, jak również podległe im jednostki organizacyjne dokonujące pomiarów i analiz stanu środowiska, w szczególności dostarczania jej informacji o stanie środowiska uzyskanych w trakcie ich działalności oraz wykonywanie pomiarów i analiz na zlecenie PIOŚ (art. 25 ust. 1).

Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa został zobowiązany do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowej organizacji i zasad funkcjonowania państwowego monitoringu środowiska, szczegółowych zasad realizacji obowiązku określonego w art. 25 ust. 1, sposobu realizacji zadań wykonywanych w ramach państwowego monitoringu środowiska na zlecenie PIOŚ (art. 26). Minister OŚZNiL nie wykonał postanowień art. 26 ustawy o PIOŚ.

Ogólna koncepcja monitoringu środowiska zawarta została w opracowanym przez Zespół Monitoringu Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska „Programie państwowego monitoringu środowiska”, zaakceptowanego przez Kierownictwo MOŚZNiL w dniu 11.05.1992 r., a także programu na lata 1994-1997, przyjętego we wrześniu 1994 r. przez Kierownictwo MOŚZNiL.

Kontrola wykazała, że nie w pełni zrealizowano, bądź występowały znaczne opóźnienia w terminie realizacji zadań wynikających z założeń w/w programów.

Monitoring Jakości Zwykłych Wód Podziemnych - MJZWP, który jest częścią monitoringów specjalistycznych, z uwagi na duże znaczenie gospodarcze w świetle występujących potencjalnie zagrożeń

(UW objęły ewidencją ponad 12 tys. ognisk, stanowiących potencjalne zagrożenie dla wód podziemnych) realizowany jest na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Dotychczas jedyną zorganizowaną formą monitoringu jakości wód podziemnych jest monitoring sieci krajowej.

Koordinacja merytoryczna systemu monitoringu jakości zwykłych wód podziemnych zlecona została przez PIOŚ Państwowemu Instytutowi Geologicznemu. W badanym okresie prowadzono prace nad optymalizacją istniejących sieci.

Sieć krajowa obejmuje kontrolę jakości wód wgłębnych i gruntowych wszystkich poziomów wodonośnych. Pobranie próbek, raz w roku, ze stanowisk badawczych oraz analizy chemiczne do oceny jakości wody wykonuje PIG. Wyniki badań gromadzone są w komputerowej bazie danych „Monbada” i podlegają ocenie opracowywanej w każdym roku przez PIG, zgodnie z przyjętą w 1994 r. klasyfikacją. Z porównania badań monitoringowych w latach 1994 i 1995 z 715 stanowisk pomiarowych wynika, że jakość wód podziemnych uległa zmianom. Wody średnio zanieczyszczone stanowiły odpowiednio 18,9% i 13,9%, a wody o niskiej jakości 31,3% oraz 32,9%.

Monitoring krajowy finansowany jest ze środków budżetowych Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Trwają prace wdrożeniowe dla sieci regionalnych. Nadzór merytoryczny pełni PIG. Monitoring regionalny finansowany jest przez terenową administrację rządową, samorządy terytorialne oraz fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Do IV kw. 1995 r. przewidywano zakończenie wdrażania regionalnych monitoringów wód podziemnych. Wg stanu na 30.09.1996 r. opracowano jedynie projekty regionalnych monitoringów wód podziemnych dla 29 województw. Dla pozostałych 20 województw nie wykonano projektów. W bazie komputerowej „Monbada” uwzględniono tylko część danych informacyjnych. Nie uwzględniono np. danych dotyczących autora opracowania, wykonawcy, daty wykonania, oceny wody.

Z ustaleń kontroli wynika, że w 12 województwach, spośród 23 poddanych analizie, nie funkcjonuje system monitoringu regionalnego wód podziemnych, a dotychczasowe działania urzędów w tym zakresie polegały tylko na opracowaniu: programów ochrony środowiska, projektów monitoringu regionalnego oraz map jakości zasobów, zagrożeń i ochrony wód podziemnych - bez ich realizacji.

- *UW w Gorzowie Wlkp. - opracowany, w 1994 r. przez firmę Proxima we Wrocławiu, projekt monitoringu jakości zwykłych wód podziemnych przekazał we wrześniu 1995 r. do zaopiniowania Komisji Dokumentacji Hydrogeologicznej działającej przy Ministrze Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Po dokonaniu poprawek na wniosek KDH, projekt we wrześniu 1995 r. przekazano do ponownego rozpatrzenia. Do czasu zakończenia kontroli, UW nie otrzymał od KDH żadnej informacji i nie podejmował interwencji w tej sprawie.*
- *UW w Poznaniu - opracował „Program ochrony środowiska do 2010 r. dla województwa” oraz „Mapy jakości zagrożeń i ochrony wód podziemnych” (listopad 1990 r.), które uwzględniały aktualny stan jakości wód nie dając możliwości określenia kierunków zmian jakości w czasie. UW uznał za celowe i niezbędne wykonanie określonych badań wody. Badań takich jednak nie podjęto. W „Programie” przewidziano potrzebę opracowania w*

terminie do 1995 r. projektu monitoringu regionalnego wód podziemnych dla województwa. Zamierzeń tych UW również nie zrealizował.

- *W UW w Opolu opracowano „Koncepcję regionalnego monitoringu wód podziemnych na obszarze województwa (marzec 1995 r.) oraz projekt rozwiązań organizacyjnych i prawnych koncepcji monitoringu regionalnego wód podziemnych (wrzesień 1995 r.). W/w opracowań UW nie podjął do realizacji z powodu braku szczegółowych zasad prawnych funkcjonowania państwowego monitoringu środowiska, które miały być określone przez Ministra OŚZNiL na podstawie delegacji zawartej w art. 26 ustawy o PIOŚ.*

Bardzo istotne zadania ma monitoring lokalny, zwłaszcza w obszarach dużych ujęć, wysypisk odpadów lub wylewisk ścieków, w obszarach oddziaływania zakładów przemysłowych. Monitoring lokalny finansowany jest przez zakłady przemysłowe, właścicieli ujęć wód podziemnych, samorządy.

W wyniku kontroli stwierdzono, że w 10 urzędach wojewódzkich spośród 23 poddanych analizie założono monitoringi lokalne finansowane przez właścicieli ujęć, zakłady przemysłowe lub samorządy terytorialne. W 3 urzędach wojewódzkich w: Częstochowie, Gorzowie Wlkp. oraz Olsztynie monitoring lokalny nie funkcjonuje.

Z ustaleń kontroli wynika, że 7 z 15 skontrolowanych WIOŚ uczestniczyło w badaniach na rzecz monitoringu regionalnego lub lokalnego.

W ramach monitoringu regionalnego prace prowadziły 2 Inspektoraty:

- w Chełmie badano 5 źródeł,
- w Białymstoku, na zlecenie wojewody, zgodnie z zawartą umową, wykonywano badania w ramach „Projektu sieci monitoringu regionalnego zwykłych wód podziemnych”.

Pięć WIOŚ prowadziło badania w ramach monitoringu lokalnego: 3 w ramach badań własnych, pozostałe na zlecenie zakładów zobowiązanych do prowadzenia monitoringu decyzjami wojewody.

- *WIOŚ w Słupsku w ramach badań własnych monitoringiem objął 3 bazy paliw, 2 wysypiska i lotnisko. Na zlecenie użytkowników wykonywał badania w sieci piezometrów.*
- *WIOŚ w Suwałkach ze środków WFOŚiGW rozpoczął w 1994 r. trzyletni cykl badań wód podziemnych wokół wysypisk śmieci. Na 48 istniejących wysypisk, badaniami objęto teren wokół 11.*
- *WIOŚ w Bydgoszczy monitoringiem objął w 1995 r. 40 punktów zlokalizowanych przy 4 wysypiskach komunalnych, składowisku odpadów „Izopol”, mogilniku.*
- *WIOŚ w Chełmie realizował monitoring lokalny w związku z zanieczyszczeniem wód podziemnych związkami chromu Cr^{6+} w rejonie Cementowni „Chelm”. Inspektorat rozszerzył badania monitoringowe na wieś Olenów, której mieszkańcy używali gruzu cegły magnezytowo-chromitowej do utwardzania dróg, podwórek, a nawet wykonywania obudów studni przydomowych. Pobrano wodę z 6 studni i we wszystkich stwierdzono przekroczenia 3 - 149-krotne zawartości Cr^{6+} .*

Z ustaleń kontroli wynika, że badania monitoringowe w sieciach regionalnych i lokalnych (np. badania osłonowe ujęć wód podziemnych, sieci wokół obiektów szczególnie uciążliwych dla środowiska) mają jeszcze ograniczony zakres, a w skali kraju brak jest rozpoznania w tym zakresie. Brak jest także

koordynacji, organizacji zbierania, analizowania i udostępniania wyników badań monitoringowych. Dotychczas nie utworzono rejestru uprawnionych wykonawców badań laboratoryjnych. Zagadnienie to jest istotne ze względu na konieczność dotrzymywania odpowiednich standardów badań gwarantujących porównywalność ich wyników.

Spośród 48 skontrolowanych zakładów przemysłowych tylko dwa prowadziły badania jakości wód w ramach monitoringu lokalnego.

W wyniku kontroli stwierdzono również, że na terenie Polski od 1972 r. obsługiwana jest przez PIG „Sieć stacjonarnych obserwacji wód podziemnych” - SIEĆ, której założenia znowelizowane zostały w 1994 r. Prace prowadzone są na zlecenie Ministra OŚZNiL. Celem obserwacji jest ocena zmienności stanów zwierciadła wód podziemnych i ich chemizmu, kształtowanych przez warunki naturalne oraz pod wpływem antropopresji³⁵. Obserwacje polegają na pomiarach poziomu wód podziemnych - raz w tygodniu i parametrów fizyko-chemicznych - okresowo w 600 punktach. Od 1995 r. na 36 stacjach hydrogeologicznych wchodzących w skład SIECI, w których zgrupowanych jest około 150 otworów badawczych sukcesywnie wprowadzane są pomiary automatyczne stanu wód, wilgotności gruntów i warunków meteorologicznych. Wyniki obserwacji zapisywane są w bazie danych - SOH.

Obie sieci - MJZWP i SIEĆ - w zakresach możliwych do wykorzystania współpracują ze sobą.

2.3.1.3. Sporządzanie programów gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód podziemnych

„Polityka Ekologiczna Państwa” uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 10 maja 1991 r.³⁶ zakładała złagodzenie deficytów czystej wody, m.in. poprzez reformę zarządzania gospodarką wodną, a także urealnienie opłat za wodę. W zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów wodnych, przewidywała uporządkowanie gospodarowania wodami podziemnymi, głównie poprzez ograniczenie ich użytkowania dla celów przemysłowych za wyjątkiem przemysłu spożywczego i farmaceutycznego.

Z ustaleń kontroli wynika, że krótkookresowy priorytet, dotyczący urealnienia opłat, nie został zrealizowany pomimo, że opłaty są jednym z instrumentów warunkujących racjonalną gospodarkę wodami podziemnymi. Stawki opłat za szczególne korzystanie z wód, w tym za pobór wód podziemnych są corocznie rewaloryzowane, odpowiednio do tempa procesów inflacyjnych w gospodarce. Nie opracowano natomiast nowych rozwiązań systemowych dotyczących opłat za szczególne korzystanie z wód, które miałyby wpływ na ograniczenie poboru i zużycia wód podziemnych. Zgodnie z art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Minister wykonuje swoje zadania w szczególności przez tworzenie warunków ekonomiczno-finansowych, organizacyjnych i technicznych ochrony środowiska i zasobów naturalnych.

³⁵ Antropopresja - działalność człowieka

³⁶ MP Nr 18, poz. 118

Priorytet średniookresowy, dotyczący działań pozainwestycyjnych, ograniczający użytkowanie wód podziemnych dla celów przemysłowych, z wyjątkiem przemysłu spożywczego i farmaceutycznego, nie został przetransponowany do „Programu Wykonawczego do Polityki Ekologicznej Państwa do 2000 roku” opracowanego we wrześniu 1994 r., jako załącznik do sprawozdania Rządu z realizacji ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska.

Kontrola wykazała, że MOŚZNiL podejmowało działania zmierzające do ustalenia zasobów wód podziemnych, zapewnienia poprawnej gospodarki zasobami wód podziemnych oraz ich ochrony.

W ramach posiadanych środków budżetowych na prace hydrogeologiczne wykonano w latach 1994-I półr. 1996 15 prac, w tym m.in. 8 dotyczących organizacji bazy danych HYDRO, 3 dotyczące organizacji i prowadzenia obserwacji w sieci podstawowej wód podziemnych na terenie kraju, opracowano ocenę kierunków badań hydrogeologicznych oraz poradnik metodyczny w zakresie ustalania dyspozycyjnych zasobów wód podziemnych.

Ze środków gromadzonych w NFOŚiGW, pochodzących z opłat i kar przewidzianych w art. art. 84, 85, 128 ustawy z dnia 1 marca 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 27, poz. 96), zawarto 113 umów na opracowania dotyczące zagadnień hydrogeologii, z których 88 zrealizowano; pozostałe w trakcie kontroli były w realizacji. W 1994 r. opracowano kryteria wyboru i klasyfikacji obszarów wymagających szczegółowych badań regionalnych wód podziemnych. W opracowaniu tym wytypowano: 29 obszarów wymagających szczegółowych badań dla ustalenia zasobów wód podziemnych, w tym 13 do badań w pierwszej kolejności: opracowanie dokumentacji 123 głównych zbiorników wód podziemnych w tym 42 w pierwszej kolejności realizacji w celu wprowadzenia obszarowej ochrony wód podziemnych.

W zaakceptowanym przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w październiku 1994 r. dokumencie pt. „Polityka resortu w dziedzinie hydrogeologii” przedstawiono kierunki prac hydrogeologicznych przewidzianych do wykonania w latach 1995-2010, określono zadania oraz środki finansowe na ich realizację.

Kierownictwo resortu przyjęło w 1996 r. dokument pt. „Polityka resortu w dziedzinie badań geologicznych dla ochrony środowiska”. Wydano ramową instrukcję sporządzania mapy hydrogeologicznej Polski w skali 1:50 000.

Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa zatwierdził w latach 1994-1996 (I półr.) 56 dokumentacji zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych oraz 9 dokumentacji zasobów dyspozycyjnych.

W MOŚZNiL prowadzone są prace zmierzające do integracji katastru wodnego z krajowym i regionalnymi systemami gospodarki wodnej oraz systemami informatycznymi wykorzystywanymi w hydrogeologii.

Dla usprawnienia działań w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi i ochrony wód, przygotowano w MOŚZNiL opracowanie pn. „Strategia gospodarki wodnej w Polsce”, które w I-szym kwartale 1997 r. miało być przedstawione do zatwierdzenia Kierownictwu resortu.

2.3.1.4. Zarządzanie wodą w dorzeczach

Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 1 lutego 1991 r. utworzono 7 regionalnych zarządów gospodarki wodnej. Do zakresu działania RZGW należą m.in. sprawy:

- bilansowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych,
- rozdziału dyspozycyjnych zasobów wód powierzchniowych i podziemnych pomiędzy poszczególnych użytkowników w ramach opracowywania warunków korzystania z wód dorzecza,
- ochrony obszarów zasilania wód podziemnych w ramach opracowywania w/w warunków,
- inicjowania studiów i badań w zakresie zagospodarowania, ochrony i eksploatacji wód powierzchniowych i podziemnych.

Pełny cykl prac studialnych prowadzonych przez skontrolowane RZGW, w wyniku których zostaną określone „Warunki korzystania z wód dorzecza” składa się z następujących etapów:

1. Identyfikacji stanu i problemów gospodarki wodnej dorzecza (w tym przygotowanie i zebranie danych wejściowych do bilansu wodnogospodarczego).
2. Opracowanie bilansu wodnogospodarczego (obejmującego zagadnienie ilościowe i jakościowe dotyczące wód powierzchniowych i podziemnych oraz relacje między nimi).
3. Opracowanie warunków korzystania z wód dorzecza.

Przedmiotową kontrolą objęto pięć RZGW w: Gdańsku, Krakowie, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu obejmujących swoim działaniem obszar 284.656 km², co stanowi 91,0% powierzchni kraju.

Z ustaleń kontroli wynika, że w zakresie sporządzania bilansów wód oraz opracowania warunków korzystania z wód dorzecza w okresie swojej działalności, tj. od 1991 r. skontrolowane RZGW dysponowały ogółem: wykonanymi bilansami wodnogospodarczymi dla 7 z 71 zlewni, co stanowiło 9,9% łącznej ilości jednostek bilansowych (zlewni cząstkowych) oraz warunkami korzystania z wód dorzecza dla 6 zlewni, co stanowi 8,5% jednostek bilansowych.

Bilanse wodnogospodarcze wykonały: RZGW w Warszawie i Wrocławiu - po 3 oraz w Poznaniu - 1. Warunki korzystania z wód dorzecza wykonały: RZGW w Warszawie - 3, Wrocławiu - 2 i Krakowie - 1. Z w/w prac tylko bilans wodnogospodarczy dla rzeki Prośny (RZGW Poznań) został przyjęty przez Komisję Dokumentacji Hydrogeologicznych przy Ministrze OŚZNiL.

W trakcie realizacji są opracowania bilansów dla 2 zlewni (RZGW Wrocław i Poznań) oraz warunków korzystania z wód dla 2 zlewni (RZGW Warszawa i Poznań).

Wobec przewlekających się procesów legislacyjnych (brak nowego Prawa wodnego), brak jest umocowania prawnego dla RZGW do prowadzenia w pełnym zakresie współpracy z organami terenowej administracji rządowej, samorządami terytorialnymi oraz innymi instytucjami i jednostkami badawczymi w zakresie zbierania danych i materiałów do Regionalnego Systemu Informatycznego Gospodarki Wodnej, opracowywania identyfikacji stanu i problemów gospodarki wodnej, bilansów wodnogospodarczych i warunków korzystania z wód dorzecza.

W latach 1991-92 „Hydroprojekt” Warszawa opracował: „Metodykę sporządzania jednolitych bilansów wodnogospodarczych” oraz „Metodykę określenia warunków szczególnego korzystania z zasobów wód dorzecza” - zalecone przez Ministerstwo OŚZNiL do stosowania przy opracowaniach wykonywanych przez RZGW. Autorzy w/w metodyk podkreślali, że po pewnym okresie ich

stosowania niezbędne będzie wprowadzenie ewentualnych korekt, modyfikacji i uzupełnień - w oparciu o doświadczenia uzyskane przy praktycznym wykorzystaniu tych metodyk. W czerwcu 1995 r. podjęto decyzję o weryfikacji w/w metodyk. Weryfikację „Metodyki bilansów wodnogospodarczych” zlecono „Hydroprojektowi” Warszawa. W 1996 r. weryfikację „Metodyki warunków korzystania z wód dorzecza” zlecono Narodowej Fundacji Ochrony Środowiska. Brak miarodajnych metodyk oraz brak środków finansowych był podstawową przyczyną niezadowalającej realizacji zadań w zakresie opracowywania bilansów wodnogospodarczych oraz warunków korzystania z wód dorzecza.

W zakresie rozdziału dyspozycyjnych zasobów wód powierzchniowych i podziemnych pomiędzy użytkowników oraz ochrony obszarów zasilania wód RZGW nie podjęły działań wobec braku delegacji ustawowych w tym zakresie.

2.3.1.5. Strefy ochronne wód podziemnych

Z ustaleń kontroli wynika, że w 26 poddanych analizie z 30 skontrolowanych UW strefy bezpośrednie ujęć wody, w tym ze źródeł, określano w pozwoleniach wodnoprawnych na podstawie operatów wodnoprawnych, natomiast w zakresie ustanawiania stref pośrednich, dla niewielkiej ilości, ujęć realizowano postanowienia wynikające z art. 59 ustawy Prawo wodne i rozporządzenia Ministra OŚNiL z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody.

W wyniku analizy stwierdzono, że w 28 zbadanych UW, na 30 skontrolowanych, ustanowiono 623 strefy ochronne pośrednie ujęć wód podziemnych. W poddanych analizie 21 UW wiadano o potrzebie ustanowienia stref ochronnych pośrednich dla 2.145 ujęć wód podziemnych a ustanowiono dla 550, tj. 25,6% wymaganych.

W 7 UW (w Katowicach, Legnicy, Szczecinie, Rzeszowie, Lublinie, Suwałkach i Poznaniu) tj. w 23,3% skontrolowanych nie posiadano ewidencji ujęć wód podziemnych o ustanowionych strefach ochronnych pośrednich oraz wykazu ujęć, dla których strefy takie powinny być ustanowione.

W 4 urzędach wojewódzkich (tj. 13,3% skontrolowanych) nie realizowano w pełni zadań w zakresie dostosowania w terminie do końca 1996 r. istniejących stref ochronnych pośrednich ujęć do wymogów obowiązujących przepisów.

- *W UW w Tarnowie spośród 32 użytkowników ujęć wód podziemnych dla których strefy ochronne ustanowiono przed 1992 r., tylko 2 podmioty eksploatujące wodę z ujęć wód podziemnych wystąpiły do końca 1996 r. z odpowiednimi wnioskami o dostosowanie stref ochronnych do wymogów obowiązujących przepisów.*
- *W UW w Toruniu dla 4 ujęć ustanowiono strefy ochronne pośrednie, a dla dalszych 4 ujęć sprawy były rozpatrywane.*

UW nie posiadały rozeznania oraz nie kontrolowały czy ustalone w decyzjach administracyjnych o ustanowieniu stref ochronnych pośrednich zalecenia, ograniczenia i zakazy były przestrzegane przez użytkowników ujęć wód podziemnych, a także nie występowały do WIOŚ o przeprowadzenie kontroli w w/w zakresie.

We wszystkich 30 skontrolowanych UR nie podejmowano działań związanych z ustanawianiem stref ochronnych źródeł.

Stwierdzono, że w 5 UR (w Suwałkach, Poznaniu, Warszawie, Myszkowie wojew. częstochowskie, Nowym Targu wojew. nowosądeckie) na 30 skontrolowanych, posiadano rozeznanie o lokalizacji źródeł stanowiących ujęcie wody. Nie podejmowano jednak działań w zakresie ustanawiania dla nich stref ochronnych, ponieważ ze względu na prowadzoną ich eksploatację uważano, że organem właściwym do wydania takiej decyzji jest wojewoda - na podstawie art. 53 ust. 2 Prawo wodne.

Z ustaleń kontroli wynika, że PIS nie wnioskowała o ustanowienie stref ochronnych ujęć wody, tj. nie korzystała z uprawnień określonych w art. 59 ust. 3 ustawy Prawo wodne. Z uprawnień tego nie korzystano, ponieważ ustawodawca nie określił źródeł finansowania kosztów urządzenia wnioskowanych stref ochronnych.

W wyniku kontroli ustalono, że wszystkie 55 zakładów wodociagowych eksploatujących 677 ujęć wód podziemnych i posiadających uregulowany stan formalno-prawny dla 301 ujęć, miało ustanowione strefy ochronne bezpośrednie. Obowiązek ten przestrzegały 43 zakłady eksploatujące 247 ujęć wód podziemnych, 12 zakładów wodociagowych nie przestrzegało w pełni wymogów nakładanych strefami ochrony bezpośredniej w odniesieniu do 104 ujęć.

- *Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Kamieniu Pomorskim, wojew. szczecińskie - spośród 16 studni i 3 otworów rozpoznawczych, 3 eksploatowane studnie były nieogrodzone i nieoznakowane tablicami informacyjnymi.*
- *Wodociągi Białostockie sp. z o.o. w Białymstoku na eksploatowanym ujęciu wód podziemnych w m. Jurowce nie posiadały trwałego ogrodzenia na odcinkach bezpośredniej strefy ochronnej o łącznej długości ok. 1.600 m.*
- *Zakład Obsługi Komunalnej miasta Lipno, wojew. włocławskie - 4 studnie miejskiego ujęcia miało ubytki w ogrodzeniach strefy bezpośredniej i nie były właściwie oznakowane, zaś teren bezpośrednio przylegający do obudów nie był wybetonowany do 3,0 m. Jedna studnia zlokalizowana była w bliskim sąsiedztwie kotłowni i składowiska żużla, tj. w odległości 15 m zamiast 30.*
- *Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie, wojew. szczecińskie - nie posiadał oznaczonych stref ochrony sanitarnej bezpośredniej 11 spośród 12 ujęć objętych oględzinami, z 25 posiadających pozwolenia wodnoprawne. W strefie ochronnej ujęcia wody Dołuje zlokalizowano barak mieszkalny, kontener, skład instalacji sanitarnych i in. Ogrodzenie terenu ujęcia wody Lipnik było uszkodzone.*

Z ustaleń kontroli 48 zakładów przemysłowych wynika, że wszystkie posiadały ustanowione strefy ochrony bezpośredniej ujęć wody podziemnej, przy czym 31, tj. 64,6% skontrolowanych (w tym 15 zakładów z „Listy 80”), nie przestrzegało warunków ustalonych w decyzjach o strefach ochronnych. Nie dotrzymywano warunków dotyczących wymiarów stref, ogrodzeń, tablic informacyjnych, spadku terenu od otworu studziennego.

2.3.2. Dysponowanie zasobami wód podziemnych

2.3.2.1. Opracowanie projektów hydrogeologicznych dla potrzeb wydawania pozwoleń wodnoprawnych

Z ustaleń kontroli wynika, że nie przestrzegano trybu zgłoszeń i realizacji projektów prac geologicznych określonych w art. 32-35 ustawy Prawo geologiczne i górnicze³⁷.

W 4 UW, tj. 13,3% skontrolowanych, nie egzekwowano od wykonawców robót wiertniczych obowiązku poinformowania wojewody z 2-tygodniowym wyprzedzeniem o zamiarze rozpoczęcia prac geologicznych (art. 35 ust. 5) oraz zgłoszenia zamierzonych terminów rozpoczęcia i zakończenia robót, określenia ich rodzaju, podstawowych danych o osobach sprawujących dozór i kierownictwo tych prac (art. 35 ust. 4).

- *W UW w Gorzowie Wlkp. na 126 zatwierdzonych projektów prac hydrogeologicznych tylko w 38 przypadkach (w 30,2%) inwestorzy zgłosili rozpoczęcie robót, a o ich zakończeniu Urząd dowiedział się przy składaniu przez inwestorów wniosków o zatwierdzenie dokumentacji powykonawczej realizowanych robót.*

W 6 urzędach wojewódzkich (tj. 20% skontrolowanych) nie posiadano rozeznania i pełnej informacji o stanie realizacji prac geologicznych, które powinny być zakończone opracowaniem powykonawczej dokumentacji hydrogeologicznej, co warunkowało dalszy tryb postępowania w obowiązującej procedurze udzielania pozwoleń wodnoprawnych.

- *W UW w Rzeszowie zatwierdzono do realizacji 116 projektów prac hydrogeologicznych. Wg stanu na 30.06.96 r. urząd nie posiadał informacji o realizacji 56 projektów (48,3%).*
- *W UW w Koszalinie wydano w badanym okresie 74 decyzje administracyjne zatwierdzające projekty prac hydrogeologicznych. Dokumentacja powykonawcza nie wpłynęła do urzędu z 17 projektów (23,0%). Urząd nie posiadał informacji o sposobie realizacji tych projektów oraz nie występował do inwestorów o uzyskanie takich informacji.*
- *W UW w Skierniewicach spośród 56 zrealizowanych projektów prac hydrogeologicznych inwestorzy w 8 przypadkach nie przekazali do Urzędu dokumentacji powykonawczej (14,3%).
Projekt prac geologicznych dla ujęcia wód podziemnych Bogoria Górna gm. Zduny (dla studni nr 2 - awaryjnej) zatwierdzono w 1986 r. Urząd został poinformowany przez WIOŚ w marcu 1994 r. o włączeniu studni do eksploatacji w grudniu 1991 r. Użytkownik nie posiadał pozwolenia wodnoprawnego na eksploatację urządzeń wodnych. Pomimo otrzymania informacji z WIOŚ, Urząd nie podjął żadnych działań, w celu uzyskania od użytkownika ujęcia danych o stanie prac umożliwiających uregulowanie stanu formalno-prawnego.*

2.3.2.2. Udzielanie pozwoleń wodnoprawnych na korzystanie z wód podziemnych

W wyniku kontroli ustalono, że w 4 UW w: Ostrołęce, Skierniewicach, Szczecinie, Kielcach (tj. 13,3% skontrolowanych) operaty wodnoprawne nie zawierały wymaganych dokumentów: określenia stanu prawnego nieruchomości, na której zlokalizowano ujęcie wód, nie załączano obliczeń dotyczących wielkości zapotrzebowania na wodę oraz nie podano autora opracowania.

W UW w Elblągu wydano pozwolenie wodnoprawne bez wymaganego operatu wodnoprawnego.

Ustalenia kontroli wykazały, że w 16 województwach (tj. 53,3% skontrolowanych) część podmiotów eksploatowała ujęcia wód podziemnych nie posiadając pozwoleń wodnoprawnych. UW nie podejmowały działań, albo były to działania mało efektywne, w celu uregulowania przez te podmioty spraw formalno-prawnych związanych z korzystaniem z wód podziemnych oraz określeniem warunków eksploatacji dla tych ujęć. W tej sytuacji wojewodowie nie posiadali informacji jaka część udokumentowanych zasobów wód podziemnych jest użytkowana, czy eksploatacja z danego poziomu wodonośnego prowadzona jest w sposób prawidłowy.

- *W UW w Koninie spośród 990 ujęć wód podziemnych zaewidencjonowanych wg stanu na 30 czerwca 1996 r. 530 (tj. 53,5%) nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych.*
- *W UW w Bydgoszczy spośród 1.363 ujęć wód podziemnych, które wymagały pozwoleń wodnoprawnych 675 (49,5%) wg stanu na 30 czerwca 1996 r. nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych.*
- *W UW w Zielonej Górze spośród ogólnej ilości 1.054 ujęć wód podziemnych wydano pozwolenia wodnoprawne dla 401 ujęć. Odnośnie pozostałych 653 ujęć (62,0%) Urząd nie posiadał rozeznania ile było eksploatowanych.*
- *W UW w Poznaniu spośród 1.450 ujęć zaewidencjonowanych wg stanu na 30 czerwca 1996 r. 396 (27,3%) nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych.*

W 7 województwach (tj. 23,3% skontrolowanych) ustalono, że podmioty eksploatowały część ujęć wód podziemnych w oparciu o nieaktualne pozwolenia wodnoprawne. Po upływie terminu ważności pozwoleń wodnoprawnych urzędy sporadycznie kierowały do podmiotów pisma z prośbą o informację dotyczącą: sposobu, rozmiaru i celowości korzystania z wód.

- *W UW w Gdańsku w latach 1990-96 utraciło ważność 267 pozwoleń wodnoprawnych, z czego 25 dotyczyło ujęć wód o poborze w granicach 100 - 1.062 m³/h. W Urzędzie nie prowadzono bieżącej weryfikacji pozwoleń wodnoprawnych.*
- *W UW w Koszalinie spośród 1.403 zarejestrowanych ujęć wód podziemnych utraciło ważność w badanym okresie 106 ujęć.*
- *W UW w Gorzowie Wlkp. spośród 655 ujęć wód podziemnych zaewidencjonowanych na dzień 30 czerwca 1996 r. nieuregulowany stan formalnoprawny miało 305 ujęć (46,6%). W wyniku kontroli WIOŚ, w/w okresie, Urząd otrzymał informacje o braku pozwoleń wodnoprawnych u 30 podmiotów eksploatujących 33 ujęcia wód podziemnych.*

Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w 30 UW wynika, że użytkownicy ujęć wód podziemnych prowadzili ich eksploatację w oparciu o pozwolenia wodnoprawne, wydane na czas nie oznaczony, przed 1.01.1975 r., tj. przed wejściem w życie Prawa wodnego.

Z analizy 26 UW wynika, że na ogólną ilość udzielonych 10.769 pozwoleń wodnoprawnych na szczególne korzystanie z wód podziemnych (na dzień 30.06.1996 r.), ilość pozwoleń udzielona na czas nie oznaczony wynosiła 2.031, co stanowi 18,9% ogółu wydanych pozwoleń wodnoprawnych.

W 4 urzędach wojewódzkich (tj. 13,3% skontrolowanych), ilość pozwoleń wodnoprawnych wydanych na czas nie oznaczony dotyczyła od około 6% do około 10% zaewidencjonowanych ujęć. Wojewodowie nie prowadzili kontroli w zakresie korzystania z wód podziemnych zgodnie z warunkami pozwoleń wodnoprawnych, a także pod kątem ustalenia spełnienia tych warunków przez zakłady eksploatujące ujęcia na podstawie bezterminowych pozwoleń wodnoprawnych.

- *W UW w Gorzowie Wlkp. spośród 655 zaewidencjonowanych ujęć wód podziemnych wg stanu na 30 czerwca 1996 r. 64 ujęcia posiadały pozwolenia wodnoprawne wydane na czas nie oznaczony (9,8% ogółu).*
- *W UW w Radomiu na ogólną ilość 892 ujęć wód podziemnych 58 ujęć (6,5%) posiadało pozwolenia wodnoprawne wydane na czas nie oznaczony.*

W wyniku kontroli stwierdzono nieprzestrzeganie terminów wydawania decyzji administracyjnych w sprawie udzielenia pozwoleń wodnoprawnych, wynikających z art. 35 kodeksu postępowania administracyjnego.

W UW w Zielonej Górze w 4 przypadkach na 26 zbadanych spraw (15,4%) decyzje wydano w terminach od 198 do 298 dni po dacie zarejestrowania wniosków złożonych przez użytkowników. Nie zawiadomiono strony o przyczynach zwłoki w załatwieniu sprawy oraz nie podawano nowych terminów ich załatwienia.

Ustalenia kontroli wykazały, że decyzje administracyjne udzielające pozwolenia wodnoprawne na pobór wód wydawano bez przeprowadzenia rozpraw wodnoprawnych, co jest niezgodne z art. 37 pkt 1 ustawy Prawo wodne (UW w Olsztynie i Ostrołęce).

W wyniku kontroli stwierdzono również, że pozwolenia wodnoprawne na pobór wód udzielano podmiotom, dla których nie ustalono zasobów eksploatacyjnych ujęć, co jest niezgodne z art. 23 ust. 1 ustawy Prawo wodne (UW w Szczecinie).

Z ustaleń kontroli wynika, że nie prowadzono ksiąg wodnych, w których należało rejestrować udzielone pozwolenia wodnoprawne (UW w Koszalinie), a wpisy w księgach wodnych dokonywane były nie na bieżąco oraz niechronologicznie (UW w: Opolu, Przemyślu oraz Tarnobrzegu).

Z badań kontrolnych wynika, że 25 zakładów wodociągowych, tj. 45,5% skontrolowanych, zarządzających 567 ujęciami wód podziemnych nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych dla 378 ujęć.

- *Zakład Gospodarki Komunalnej w Mogilnie wojew. bydgoskie, na 13 eksploatowanych ujęć dla 5 z nich, tj. 38,5% ogółu nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń.*

- *Związek Międzygminny Wodociągów i Kanalizacji Wiejskich we Wschowie, wojew. leszczyńskie, spośród 36 eksploatowanych ujęć dla 13 (tj. 36,1%) nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych.*
- *Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie wojew. szczecińskie na dzień 30.06.1996 r. dla 197, tj. 88,7% eksploatowanych ujęć wód podziemnych (z ogólnej ilości 222) nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i eksploatację urządzeń wodnych.*

Przeprowadzone kontrole wykazały, że 10 zakładów wodociagowych (18,2% skontrolowanych) posiadało decyzje na pobór wód i eksploatację urządzeń na czas nie oznaczony dla 113 ujęć.

W wyniku kontroli 48 zakładów przemysłowych stwierdzono, że zarządzają one 455 studniami, w tym 20 zakładów z „Listy 80” posiada 287 studni. Z ustaleń kontroli wynika, że 17 zakładów przemysłowych (tj. 35,4% skontrolowanych), w tym 8 z „Listy 80” - zarządzających 148 studniami nie posiadało uregulowanego stanu formalnoprawnego w zakresie pozwoleń wodnoprawnych na pobór i eksploatację wód podziemnych.

Kontrola wykazała, że spośród 10 skontrolowanych kopalń 3 tj. Kopalnia Soli „Wieliczka”, Zakład Górniczy „Rudna” oraz okresowo Kopalnia Soli „Bochnia” nie posiadały pozwoleń wodnoprawnych na eksploatację wód podziemnych.

Z dokonanych ustaleń kontroli wynika, że w 2 na 47 poddanych analizie zakładach wodociagowych, przyznane w pozwoleniach wodnoprawnych wielkości poboru wód były większe od ilości zatwierdzonych zasobów.

- *Zakład Gospodarki Komunalnej w Mogilnie, wojew. bydgoskie, w 9 ujęciach z 13 eksploatowanych przez Zakład, zasoby eksploatacyjne zatwierdzone były niższe od wydajności eksploatacyjnej zatwierdzonej w pozwoleniu wodnoprawnym - np.: ujęcie w Szczeglinie posiadało zasoby eksploatacyjne zatwierdzone w ilości 340 m³/h, a przyznaną w pozwoleniu wydajność eksploatacyjną w ilości 460 m³/h.*
- *Miejski Zakład Gospodarki Komunalnej w Nowej Soli, wojew. zielonogórskie, zasoby eksploatacyjne dla ujęcia wynosiły 789 m³/h, a ilość przyznana w pozwoleniu wodnoprawnym 878 m³/h.*

W jednym przypadku (Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Pruszkowie, wojew. warszawskie) zakład wodociagowy otrzymał pozwolenie wodnoprawne nie posiadając zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych dla ujęcia.

Ustalono także, że spośród 31 zakładów przemysłowych, które posiadały aktualne pozwolenia wodnoprawne w dwu zakładach wielkości poboru przyznane w pozwoleniach były większe od wielkości zatwierdzonych zasobów:

- *Zespół Elektrociepłowni Gdańsk SA Elektrociepłownia II Gdańsk w Gdańsku, gdzie zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wynoszą 100 m³/h, a maksymalny przyznany pobór wody w pozwoleniu wodnoprawnym wynosi 200 m³/h z poziomu kredowego.*
- *Zakłady Mięsne „Ostróda-Morliny” SA w Morlinach k/Ostródy wojew. olsztyńskie - gdzie zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wynoszą 300 m³/h, a maksymalny przyznany pobór wody w pozwoleniu wodnoprawnym wynosi 336 m³/h.*

Z ustaleń kontroli w 4 UW w: Ostrołęce, Katowicach, Szczecinie, Elblągu (13,3% skontrolowanych) wynika, że użytkownicy ujęć wód podziemnych nie przestrzegali terminów przesyłania informacji o poborze wód, a urzędy nie egzekwowały od podmiotów tego obowiązku i nie korzystały z uprawnień do wydania decyzji o opłacie na podstawie własnych ustaleń w przypadku kiedy podmiot nie złożył informacji w wymaganym terminie.

- *W UW w Ostrołęce 85,0% podmiotów rozliczających się z poboru wody za 1995 r. (w okresie rocznym) nadesłało informacje po ustawowym terminie, a z rozliczających się w okresach kwartalnych - 16% podmiotów nie dotrzymało terminu j.w.*
- *W UW w Elblągu ze szczegółowej analizy dokumentów 15 użytkowników ujęć, którzy zobowiązani byli do złożenia do Urzędu informacji o poborze wody za 1994 r. wynikało, że w jednym przypadku nie złożono informacji, a w 10 przypadkach informacje złożono z opóźnieniem.
W 1995 r. informacje od 14 podmiotów wpłynęły po terminie w tym od 3 podmiotów dopiero w 9 m-cy po obowiązującym terminie.*
- *W UW w Szczecinie część informacji o poborze wód podziemnych składano do Urzędu z opóźnieniem, np. informację o poborze za 1994 r. m.in. Rolniczy Kombinat Spółdzielczy w Baszewicach oraz Spółka „Gryf Plant” ze Szczecina przekazały w grudniu 1995 r., a Spółka „World Pack” z Trzemeszyna - w lipcu 1995 r.*

W trakcie przeprowadzonej kontroli ustalono także przypadek odmówienia przez Spółdzielczą Agrofirmę „Witkowo” ze Stargardu Szczecińskiego - użytkownika zakładowego ujęcia wód podziemnych - złożenia do UW w Szczecinie informacji o poborze wód za 1995 r., powołując się na fakt nabycia na własność terenów na których zlokalizowane było ujęcie. Użytkownik twierdził, że wody te są przedmiotem zwykłego korzystania przysługującego właścicielowi, za które Skarbowi Państwa nie należą się opłaty. Do zakończenia kontroli NIK przeprowadzone rozprawy wodnoprawne nie rozstrzygnęły tego sporu.

W wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono, że w 10 UW (tj. 33,3% skontrolowanych) nie dokonywano weryfikacji i kontroli nadsyłanych przez podmioty informacji pod względem prawidłowości i rzetelności zawartych w nich danych o ilości pobranej wody, stanowiącej podstawę do wydania decyzji administracyjnej o wysokości opłaty za wody (UW w: Chełmie, Gdyni, Gorzowie Wlkp., Lublinie, Legnicy, Przemyśle, Olsztynie, Opolu, Ostrołęce i Słupsku)

Z ustaleń kontroli w 5 UW (tj. 16,7% skontrolowanych) wynika także, że nie wszystkie podmioty składały informacje o poborze wód, a urzędy nie egzekwowały od podmiotów obowiązku składania tych informacji.

- *W UW w Radomiu nie dysponowano informacjami o ilości pobranych wód: za 1994 r. od 651 podmiotów (818 podmiotów ujętych w ewidencji) nie objętych opłatami, za 1995 r. od 648 podmiotów (832 podmioty ujęte w ewidencji) nie objętych opłatami co stanowiło odpowiednio: 79,6% i 77,9% ogółu zaewidencjonowanych podmiotów.*
- *W UW w Słupsku druki rozliczeń zużytej wody (informacji) przesłano: za I półrocze 1995 r. do 228 płatników i za II półrocze 1995 r. do 279 płatników. Informacji nie złożyło odpowiednio 46 płatników (20,2% ogółu) za I półrocze 1995 r. oraz 76 płatników (27,2% ogółu) za II półrocze 1995 r. W I półroczu 1996 r. udzielono pozwoleń wodnoprawnych*

dla 54 użytkowników ujęć wód podziemnych, a tylko 20 podmiotom (37%) naliczono opłaty za pobór wody.

- *W UW w Poznaniu nie złożyły informacji za pobór wody w 1995 r. 673 podmioty tj. 46,6% ogółu zaewidencjonowanych podmiotów.*

W wyniku kontroli NIK, w UW w Elblągu, dla 5 zakładów przemysłowych zobowiązanych do składania informacji o poborze wody, w okresie objętym kontrolą, naliczono opłaty w łącznej kwocie 36.547 zł, a w UW w Częstochowie, z powyższego tytułu naliczono opłaty za pobór wód podziemnych dla 2 zakładów przemysłowych, w łącznej kwocie 29.495 zł.

W 8 UW (tj. 26,7% skontrolowanych) nie objęto opłatami za korzystanie z ujęć wód podziemnych części użytkowników ujęć komunalnych, podmiotów z sektora rolniczego - Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, zakładów opieki zdrowotnej, placówek oświatowych, zakładów opiekuńczych itp. Wynika to z braku w urzędach danych i informacji o eksploatowanych ujęciach wód podziemnych.

- *W UW w Elblągu nie objęto opłatami za korzystanie z wód: za 1994 r. - 137 podmiotów na 255 użytkowników wód podziemnych (tj. 53,7%), za 1995 r. - 137 podmiotów na 258 użytkowników wód (tj. 53,1%).*
- *UW w Zielonej Górze spośród 48 podmiotów, którym w badanym okresie udzielono pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych, 12 podmiotów (tj. 25,0%) nie złożyło informacji o poborze wód. Jednostki te nie figurują w ewidencji, a Urząd nie zwracał się do nich o nadesłanie potrzebnych informacji.*

W 3 UW - w Gdańsku, Koszalinie i w Słupsku - stosowane wzory druków informacji o poborze wód podziemnych zawierały rubryki dotyczące ilości zużytej, a nie pobranej, wody przez podmioty eksploatujące ujęcia wód podziemnych, co powodowało zaniżanie wysokości opłat za korzystanie z tych wód.

W wyniku kontroli stwierdzono również, że w UW w Koninie opłaty naliczano, przyjmując do rozliczeń wykazywane przez użytkowników w informacjach, ilości wody zużytej a nie pobranej z ujęcia, co zaniżało wysokość opłat za wodę.

Wyniki kontroli wykazały przypadki nienaliczania opłat za wodę dla użytkowników, którzy przekazywali do urzędu informacje o poborze wód (UW w Lesznie, Legnicy i Zielonej Górze). Np. uszczuplenie dochodów NFOŚiGW z tytułu nienaliczania opłat za pobór wody dla Zakładu Zootechniczno-Doświadczalnego w Pawłowicach i Ośrodka Hodowli Zarodowej sp. z o.o. w Garzynie, wojew. leszczyńskie, wyniosło w badanym okresie ca 25.724 zł.

Z ustaleń kontroli wynika, że w 12 urzędach wojewódzkich (tj. 40,0% skontrolowanych) nieterminowo wydawano decyzje administracyjne o opłatach za pobór wód przez użytkowników ujęć wód podziemnych. Powodowało to w konsekwencji, że wpływy środków finansowych z tego tytułu uzyskiwano po kilku miesiącach nawet powyżej roku, od momentu faktycznego korzystania z wód przez podmioty:

- *UW w Skierniewicach na 90 wydanych decyzji w I półroczu 1996 r. 42 decyzje (46,7%) wydał po upływie 2 miesięcy, a 15 decyzji (16,7%) po upływie 3 miesięcy od złożenia przez użytkowników*

informacji o poborze wód. W przypadku Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Łowiczu decyzja o opłatach wydana została po upływie 5 miesięcy.

- *W UW w Kielcach z analizy wybranych losowo 25 spraw dotyczących naliczenia opłat za wodę wynika, że tylko 24,0% decyzji wydano w terminie, 12,0% załatwiono w terminie od 31 do 60 dni, a 64,0% decyzji wydano w terminie powyżej 60 dni, z tego dwie sprawy naliczenia opłat załatwiono po 211 dniach od wpływu informacji.*
- *W UW w Katowicach spośród 363 decyzji naliczających opłaty za pobór wód 93 decyzje (25,6%) wydano po terminie - w skrajnych przypadkach z rocznym opóźnieniem.*

Z ustaleń kontroli wynika, że pomimo niezadowalającego stanu i występujących zaległości w dokonywaniu przez podmioty gospodarcze wpłat z tytułu opłat za wodę, wojewodowie nie zawsze wszczynali postępowanie egzekucyjne mające na celu ściąganie należności - dotyczyło to głównie Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (UW w Gorzowie Wlkp. i w Szczecinie).

W UW w Gorzowie Wlkp. zaniechano egzekucji opłat za korzystanie ze środowiska przez gospodarstwa rolne w tym za pobór wód podziemnych w kwocie 48.473 zł.

Nastąpił wzrost zaległości w regulowaniu przez podmioty należności z tytułu opłat za pobór wód podziemnych (UW w Lesznie, Skierniewicach Białymstoku, Przemyślu i Tarnobrzegu). Zmniejszyła się skuteczność egzekwowania należności z tego tytułu.

W wyniku kontroli UW, w pięciu wykazano uszczuplenia dochodów funduszy ochrony środowiska z tytułu nienaliczania opłat za pobór wód podziemnych oraz zaniżania w informacjach danych o poborze w kwocie **100.352 zł** oraz w 4 UW zaległości z tytułu nieegzekwowania wpłat przez podmioty w kwocie **167.292 zł**.

Kontrola wykazała, że w 6 UW w: Katowicach, Kielcach, Opolu, Piotrkowie Tryb., Poznaniu i Szczecinie nie posiadano danych dotyczących wpływów z tytułu opłat za pobór wód z ujęć podziemnych, ponieważ w ewidencji księgowej opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska nie wyodrębniano opłat za korzystanie z wód podziemnych.

Wpływy z tytułu opłat za pobór wód podziemnych przez podmioty w 24 poddanych analizie urzędach wojewódzkich w 1995 r. wyniosły ogółem 48.647.868 zł i były wyższe od wpływów z tego tytułu w 1994 r. (33.637.502 zł) o 44,6%.

Zaległości z tytułu opłat za pobór wody w 24 poddanych analizie urzędach wojewódzkich wg stanu na koniec 1995 r. wyniosły ogółem 11.766.377 zł i były niższe od zaległości z tego tytułu wg stanu na koniec 1994 r. o 1.833.635 zł.

Kwoty objęte egzekucją należności z tytułu opłat za pobór wód podziemnych w stosunku do kwot przypisanych decyzjami w 1994 r. kształtowały się w poszczególnych województwach następująco:

- najwyższe wskaźniki odnotowano w województwach: lubelskim - 42,8%, częstochowskim - 37,6%, skierniewickim - 31,9%,
- najniższe wskaźniki odnotowano w województwach: konińskim - 2,0%, gorzowskim - 0,16%, ostrołęckim - 0,14% i bydgoskim - 0,05%.

W 10 urzędach wojewódzkich (33,3% skontrolowanych) nie posiadano danych dotyczących kwot objętych egzekucją należności z tytułu opłat za pobór wody od podmiotów w 1994 r., a w 6 urzędach (w 20% skontrolowanych) w 1995 r.

Kwoty objęte egzekucją należności z tytułu opłat za pobór wody od podmiotów w 20 analizowanych urzędach wojewódzkich wynosiły ogółem 3.898.917 zł wg stanu na koniec 1995 r. i były niższe od zaległości z tego tytułu wg stanu na koniec 1994 r. (4.781.643 zł) o 18,5%.

2.3.3. Gospodarowanie wodami podziemnymi przez użytkowników i dotrzymywanie warunków pozwoleń wodnoprawnych

Wyniki kontroli wskazują, że w 26 województwach eksploatowano 6.285 ujęć bez pozwoleń wodnoprawnych, co stanowiło 27,3% ogółu zaewidencjonowanych ujęć wód podziemnych (23.035).

Z ustaleń kontroli wynika, że w 17 województwach, spośród 25 poddanych analizie UW (tj. 68%), nastąpił spadek poboru wód przez podmioty w 1995 r. w stosunku do ilości wód pobranych w 1994 r. Natomiast w 8 województwach (32%) odnotowano zwiększony pobór wód przez podmioty w 1995 r. w stosunku do poboru w 1994 r.

Największy spadek ilości pobranej wody podziemnej przez podmioty w 1995 r. w stosunku do poboru wody w 1994 r. odnotowano w województwach: gorzowskim o 19%, leszczyńskim i ostrołęckim - po 10,0%, śluskim i rzeszowskim - po 9,0%.

Największy wzrost ilości ogółem pobranej wody przez podmioty w 1995 r. w stosunku do poboru wody w 1994 r. zarejestrowano w województwach: legnickim o 14,0%, koszalińskim o 13,0%, leszczyńskim o 10%, białostockim o 8,0%.

Wyniki kontroli wskazują, że w UW nie prowadzono w latach 1994-1995 analiz dotyczących gospodarowania zasobami wód podziemnych uwzględniających wielkość zasobów zatwierdzonych, ilości wód przyznanych do zagospodarowania w pozwoleniach wodnoprawnych oraz wielkości poboru wód przez podmioty objęte opłatami i nie objęte opłatami. Z dokonanych ustaleń wynika, że UW nie dysponują podstawowymi danymi, dotyczącymi gospodarowania zasobami wód podziemnych, takimi jak:

- wielkość zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych dla podmiotów objętych opłatami za korzystanie z wód oraz dla podmiotów nie objętych tymi opłatami - w 11 urzędach wojewódzkich z 28 analizowanych; dotyczyło to województw: bydgoskiego, częstochowskiego, gorzowskiego, katowickiego, koszalińskiego, lubelskiego, olsztyńskiego, poznańskiego, śluskiego, suwalskiego i szczecińskiego,
- ilość wód przyznanych do zagospodarowania w pozwoleniach wodnoprawnych dla podmiotów objętych oraz nieobjętych opłatami za korzystanie z wód - w 13 urzędach wojewódzkich; dotyczyło to 11 w/w województw oraz chełmskiego i zielonogórskiego,
- wielkości poboru wody przez podmioty objęte oraz nieobjęte opłatami z tego tytułu w 12 województwach; dotyczyło to województw: bydgoskiego, chełmskiego, gdańskiego, częstochowskiego,

koszalińskiego, lubelskiego, olsztyńskiego, słupskiego, suwalskiego, tarnowskiego, tarnobrzskiego i zielonogórskiego.

Z przeprowadzonych kontroli wynika, że w urzędach wojewódzkich nie przestrzegano obowiązku rejestracji ujęć wód podziemnych. W dwu UW - w Gdańsku i w Koszalinie nie prowadzono rejestrów studni. W 6 UW - w Białymstoku, Katowicach, Koninie, Tarnowie, Rzeszowie i w Szczecinie rejestry te były nieaktualne lub prowadzone w niewłaściwy sposób.

- *W UW w Tarnowie nie posiadano danych dla 35 zarejestrowanych studni. Ponownie rejestrowano studnie, które poddane były renowacji. Nie zarejestrowano 19 studni eksploatowanych od 1911 r.*
- *W UW w Szczecinie stwierdzono brak zgodności danych w ewidencji ujęć wód podziemnych z danymi ze zbiorczej ewidencji kart rejestracyjnych studni.*
- *W UW w Katowicach występowały rozbieżności między rejestrami ujęć wód podziemnych, księgami i ewidencją użytkowników ujęć, co utrudniało dokonywanie analiz użytkowania ujęć, ważności pozwoleń wodnoprawnych oraz rzetelności składanych przez podmioty informacji do naliczania opłat za wodę.*

W trzech UW - w Gorzowie Wlkp., Legnicy i w Radomiu rejestry nie zawierały ewidencji studni nieczynnych i kwalifikujących się do likwidacji oraz studni nie wymagających pozwoleń wodnoprawnych. W 8 UW nie posiadano szczegółowego rozeznania w tym zakresie i nie przeprowadzano pełnej inwentaryzacji studni kwalifikujących się do likwidacji, w tym także studni po zlikwidowanych jednostkach gospodarczych. Brak tych danych uniemożliwiał podejmowanie działań na rzecz zabezpieczenia wód podziemnych przed zanieczyszczeniem.

- *W UW w Toruniu nie aktualizowano rejestru ujęć (studni) po ich likwidacji. Nie wykreślono 52 zlikwidowanych w badanym okresie studzien pomimo, że Wojewoda zatwierdził dokumentację powykonawczą ich likwidacji.*
- *W województwie poznańskim w trakcie częściowej inwentaryzacji ujęć wód w dorzeczu Warty, tylko w jednej gminie Kazimierz Wlkp. wskazano 20 nieczynnych studzien, spośród 38 zinwentaryzowanych na jej terenie. Do czasu inwentaryzacji w UW nie dysponowano informacjami w w/w zakresie.*

Zakłady wodociągów i kanalizacji

Z ustaleń kontroli wynika, że 31 z 55 skontrolowanych zakładów wodociągowych (56,4%) (posiadających 210 ujęć) nie dotrzymywało warunków pozwoleń wodnoprawnych.

Pobór wody w stosunku do ilości ustalonej w pozwoleniu wodnoprawnym przekroczono w trzech zakładach (Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracji w Gorzowie Wielkopolskim, Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Tychach, wojew. katowickie, Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Łańcucie, wojew. rzeszowskie).

25 zakładów nie posiadało kompletnej dokumentacji dla 177 ujęć. Brak było w szczególności: kart rejestracyjnych studni, dokumentacji hydrogeologicznej, operatów wodnoprawnych, książek eksploatacyjnych. W 6 zakładach nierzetelnie prowadzono książki eksploatacji - zapisy w nich były niezgodne z raportami dobowymi.

- *Zakład Gospodarki Komunalnej w Mogilnie, wojew. bydgoskie, nie przestrzegał warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych w zakresie instalacji wodomierzy w poszczególnych studniach i prowadzenia stałych dobowych odczytów poboru wody. W 4 ujęciach wody zainstalowano po jednym wodomierzu zbiorczym, podczas gdy ujęcia te posiadały po dwie studnie głębinowe. W jednym ujęciu poboru wody dokonywano z 5 studni, które nie posiadały zainstalowanych wodomierzy,*
- *Miejski Zakład Usług Komunalnych sp. z o.o. w Uniejowie, wojew. konińskie - przez cały okres objęty kontrolą nie prowadził okresowych obserwacji wydajności studni. Dla żadnego z eksploatowanych 6 ujęć wody nie posiadał dokumentacji hydrogeologicznej, a dla studni kart rejestracyjnych.*
- *Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracji w Gorzowie Wlkp. nie rejestrował ilości pobranej wody w 61 studniach na 32 ujęciach, nie prowadził okresowych obserwacji wydajności 36 studni na 21 ujęciach. Nie zamontował wodomierzy poboru wody na 6 spośród 7 ujęć wody objętych pozwoleniami.*
- *Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie, wojew. szczecińskie - nie rejestrował ilości wody pobranej z 53 studni, nie prowadzono okresowych obserwacji wydajności 8 spośród 16 studni podlegających temu obowiązkowi, nie respektowano nakazu poboru wody na ujęciu Dobropole w maksymalnej ilości nie przekraczającej 135 m³ na dobę, pobierając - średnio na dobę 149 m³ tj. 110,4% w 1995 r. i 156 m³ tj. 115,6% w I-szym półroczu 1996 r.*

W wyniku kontroli stwierdzono niewłaściwy stan techniczny eksploatowanych urządzeń w 15 zakładach wodociągowych (27,3% skontrolowanych).

- *Zakład Obsługi Komunalnej miasta Lipno, wojew. wrocławskie - w 5 studniach stan techniczny urządzeń - głównie obudów wykazywał spękanie pierścieni betonowych, spękanie powłok ochronnych na pokrywach zamykających włazy do komór, ślady korozji na elementach metalowych,*
- *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kleczewie, wojew. konińskie - w obudowie nieczynnej studni znajdowała się woda, brakowało zaworu zwrotnego i nie była przymocowana głowica studni, nie były zabezpieczone przed otwarciem włazy obudów 2 studni.*

Z ustaleń kontroli wynika, że 27 zakładów wodociągowych w informacjach przekazywanych do urzędów wojewódzkich zaniżało ilości pobranej wody. Uszczuplenia z tego tytułu w 11 zakładach wyniosły

około **435.385 zł**. W 17 zakładach stwierdzono różnice w podawanych ilościach poboru wody z danymi z książek eksploatacyjnych i wodomierzowych, których główną przyczyną było wykorzystywanie wody na cele technologiczne (5 zakładów), wynosiły one do 40% ogólnej ilości wody pobranej, a także straty w sieci (12 zakładów) dochodzące do 60% poboru.

- *Elbląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Elblągu - straty technologiczne wody wyniosły w 1994 r. - 4.516 tys.m³ (29%), w 1995 r. 35,6% (5.342 tys.m³), a w I półroczu 1996 r. - 39,9% (3.020 tys.m³). EPWiK nie prowadziło działań w celu powstrzymania systematycznego wzrostu strat wody.*
- *Miejski Zakład Energetyki Ciepłej Wodociągów i Kanalizacji w Wąbrzeźnie, wojew. toruńskie, w badanym okresie zużyły na potrzeby własne tj. płukanie odżelaziaczy i ubytki wody w sieci spowodowane jej awaryjnością i płukaniem końcówek, 14,8% pobranej w badanym okresie wody. Działania Zakładu w zakresie ograniczenia strat wody (modernizacja stacji uzdatniania) były dopiero na etapie planowania i wstępnych uzgodnień.*
- *Spółka Wodno-Ściekowa w Rzeniszewie, wojew. częstochowskie, straty wody na sieci powodowane nieszczelnością, zużyciem na potrzeby własne i przeciwpożarowe, a także niekontrolowanymi przyłączami do sieci wynosiły: w 1994 r. - 33%, w 1995 r. - 31%, w 1996 r. 58% ilości wydobytej wody.*
- *Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Olkuszu, wojew. katowickie - łączne straty wód podziemnych na sieci wraz z zużyciem na cele technologiczne wynosiły: w 1994 r. - 42,7%, w 1995 r. - 58,0%, w 1996 r. - 59,7% ilości wody wtłoczonej do sieci.*

Wojewodowie nie wymierzali opłat za pobór wody niektórym zakładom wodociągowym pomimo składania przez nie informacji.

- *Wojewoda Poznański nie wymierzył opłat za pobór wody Przedsiębiorstwu Wodociągów i Kanalizacji w Poznaniu za II półrocze 1994 r., mimo iż Przedsiębiorstwo to przekazało informację o ilości pobranej wody podziemnej. Dotyczyło to ujęcia w Gruszczyźnie - 1343.231 m³, Zalasewie - 53.690 m³ i Murowanej Goślinie - 303.866 m³.*
- *Wojewoda Leszczyński nie wydał decyzji o opłatach za pobór wody Zakładowi Budżetowemu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej we Wschowie 1994 r. i 1995 r. mimo iż informacje o poborze złożono 30.01.1995 r. i 30.01.1996 r.*
- *Zakład Gospodarki Komunalnej w Mogilnie, wojew. bydgoskie, nie otrzymywał w 1995 r. i 1996 r. decyzji Wojewody dotyczącej opłat za pobraną wodę mimo, iż informacje w sprawie poboru przekazał do UW za 1995 r. dnia 14.07.1995 r. i 30.01.1996 r., a za 1996 r. dnia 10.07.1996 r. Decyzje wpłynęły do Zakładu dopiero w dniach 17-24.10.1996 r. lecz tylko za 1995 r.*

W okresie objętym kontrolą 14 zakładów wodociągowych miało zaległości w regulowaniu opłat na kwotę ogółem 385.801 zł. Egzekucją objęto kwotę 8.198 zł i dotyczyła ona 2 zakładów: Zakładu Gospodarki Komunalnej, Mieszkaniowej i Wodociągów w Witkowie, wojew. konińskie - 5.970 zł oraz Miejskiego Zakładu Usług Komunalnych sp. z o.o. w Uniejowie, wojew. konińskie - 2.228 zł:

- *Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracji w Gorzowie Wlkp. - w okresie objętym kontrolą zaległości Zakładu z tytułu nieuregulowania opłat wynosiły w 1994 r. - 24.453 zł, w 1995 r. - 51.682 zł, a na dzień 30.06.1996 r. - 75.577 zł.*
- *Związek Międzygminny Wodociągów i Kanalizacji Wiejskich we Wschowie, wojew. leszczyńskie nie uregulował naliczonych opłat za lata 1994 i 1995 w wysokości 89.574 zł.*

W wyniku kontroli stwierdzono uszczuplenia środków funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Dwadzieścia pięć zakładów przekazało w informacjach składanych wojewodom o ilości pobranej wody w celu naliczenia opłat nieprawidłowe dane: 22 zakłady zaniżyły wielkości pobranej wody, 2 nie przekazały danych dotyczących 6 ujęć i 1 nie wykazał zużycia wody na „inne cele produkcyjne”. W trakcie kontroli NIK 6 zakładów wodociągowych przekazało informacje o poborze wody do UW oraz dokonały wpłat w łącznej kwocie **101.779 zł**.

- *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Prochowicach, wojew. legnickie - złożył korektę do sprawozdań za lata 1994-1995 i dopłacił na konto UW w Legnicy 11.544 zł,*
- *Kraśnickie Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o.o. w Kraśniku, wojew. lubelskie - złożyło korektę i dopłaciło 21.233 zł na konto UW w Lublinie.*

W wystąpieniach pokontrolnych NIK wnioskowano o uregulowanie opłat z tytułu niewykazanego przez zakłady wodociągowe poboru wód podziemnych w kwocie: 240.856 zł.

W dwóch przypadkach w wyniku przeprowadzonej kontroli NIK wystąpiła do Kolegium ds. wykroczeń z zawiadomieniem o ujawnionych faktach korzystania z wód podziemnych bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych.

- *Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Śmiglu, wojew. leszczyńskie, pobierał wody podziemne z ujęć w Gniewowie, Brońsku, dwóch studni ujęcia w Splawiu oraz jednej studni w Śmiglu bez pozwoleń wodnoprawnych. Kolegium ds. wykroczeń przy Sądzie Rejonowym w Kościanie wymierzyło karę w wysokości 110 zł Kierownikowi ZGKiM oraz obciążyło go kosztami postępowania.*
- *Związek Międzygminny Wodociągów i Kanalizacji Wiejskich we Wschowie, wojew. leszczyńskie pobierał wody podziemne w 13 ujęciach oraz odprowadzał ścieki z jednej oczyszczalni do ziemi bez pozwoleń wodnoprawnych. Kolegium ds. wykroczeń w Lesznie wymierzyło karę w wys. 300 zł Prezesowi Zarządu ZMWiKW oraz obciążyło go kosztami postępowania.*

Z ustaleń kontroli wynika, że 38 zakładów wodociągowych posiadało 225 studni nieczynnych, w tym: 133 studni kwalifikujących się do likwidacji i 27 studni do renowacji.

W okresie objętym kontrolą 9 zakładów zlikwidowało 33 studnie według zatwierdzonych przez urzędy wojewódzkie projektów likwidacji, w tym 4 studnie zabudowano piezometrami do badania lustra wody. Osiem zakładów nie planowało likwidacji nieczynnych 45 studni z powodu wysokich kosztów likwidacji i braku środków finansowych na ten cel oraz braku dokumentacji, 4 zakłady planowały wykorzystać nieczynne 20 studni w miarę potrzeb, jako studnie awaryjne, a 2 zakłady (4 nieczynne studnie) nie podjęły

żadnych działań w celu ich likwidacji. Siedem zakładów wodociągowych posiadało zatwierdzone przez wojewodów projekty likwidacji nieczynnych studni.

Zakłady przemysłowe

Z przeprowadzonej kontroli wynika, że 31 na 48 skontrolowanych zakładów w okresie objętym kontrolą prowadziło eksploatację ujęć wód podziemnych na podstawie pozwoleń wodnoprawnych. W pozostałych 17 zakładach przemysłowych była ona prowadzona pomimo utraty ważności pozwoleń.

Kontrola wykazała, że w 11 zakładach, w tym w 5-ciu zakładach z „Listy 80” rzeczywisty pobór wód podziemnych przekraczał wielkości określone w pozwoleniu wodnoprawnym.

- *Zakłady Chemiczne „Organika Zachem” w Bydgoszczy - przekraczano maksymalne dobowe wydajności dla 2 studni. Przy określonej maksymalnej wydajności 28 m³/h faktyczny pobór dochodził do 41,5 m³/h, tj. o 48,2% ponad wielkość dozwoloną.*
- *Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego Agros-Łowicz Sp.o.o. w Łowiczu wojew. skierniewickie - maksymalne dobowe pobory wody przekraczano przez 130 dni w 1994 r., 141 dni w 1995 r. oraz 100 dni w I półroczu 1996 r. - maksymalnie o 88,6%.*
- *Kaszubska Wytwórnia Drożdży „Polmos” w Maszewie Łęborskim, wojew. słupskie, przekroczyła określony na 505.000 m³ roczny pobór wody: w 1994 r. o 85,6%, w 1995 r. o 92,7%, a w I półroczu 1996 r. o 92,0%.*

W 43 zakładach przemysłowych dokonywano pomiaru ilości pobieranej wody na podstawie wskazań urządzeń pomiarowych, a w pozostałych 5 zakładach nie dokonywano pomiarów pobieranej wody.

Np.

- *Kieleckie Zakłady Farb i Lakierów „Polifarb” w Bliżynie wojew. kieleckie do wyliczeń zużycia wody przyjmowano średnie dobowe zużycie z wrywkowo wybranych dni mimo sprawnego wodomierza.*
- *W Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Górze, wojew. leszczyńskie, w 7 eksploatowanych studniach na skutek braku wodomierzy nie dokonywano pomiarów ilości pobieranej wody. Nie prowadzono także pomiarów poziomu zwierciadła wody.*

Ponadto w zakładach nie przestrzegano innych warunków zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych:

- wymagań dotyczących stref ochronnych w 31 zakładach (w tym w 15 zakładach z „Listy 80”),
- obowiązku rejestrowania poboru wód w 21 zakładach (w tym w 9 zakładach z „Listy 80”),
- pomiarów zwierciadła wody w studniach w 21 zakładach (w tym w 8 zakładach z „Listy 80”).

Na 45 poddanych analizie zakładów przemysłowych, w 15 posiadających 179 studni (w tym 8 zakładów z „Listy 80”) stwierdzono 18 przypadków nieposiadania dokumentów stanowiących integralne elementy pozwoleń wodnoprawnych takich jak: operat wodnoprawny dokumentacja hydrogeologiczna, karty rejestracyjne studni.

- *Zespół Elektrowni Pątnów, Adamów Konin SA w Koninie -Elektrownia Pątnów nie posiadał kompletnego operatu wodnoprawnego.*
- *Cementownia Chełm SA w Chełmie - nie posiadała kart rejestracyjnych studni.*
- *Janikowskie Zakłady Sodowe „Janikosoda” SA w Janikowie wojew. bydgoskie - nie posiadały dokumentacji hydrogeologicznej wymaganej do szczególnego korzystania z wody podziemnej.*

W 16 z 45 poddanych analizie zakładów, tj. 35,6% (w tym 6 zakładów z „Listy 80”) stwierdzono zły stan techniczny studzien. Najczęściej nieprawidłowości dotyczyły: korozji armatury studziennej, braku sprawnych urządzeń pomiarowych, nieszczelności komór studziennych.

- *Zespół Elektrowni „Ostrołęka” w Ostrołęce - oględziny wykazały, że wewnętrzne ściany studni były zawilgocone, zewnętrzne elementy pompy wymagały konserwacji, dno studni zalane wodą wypływającą z nieszczelnego zaworu.*
- *Zakłady Azotowe „Kędzierzyn” SA w Kędzierzynie Koźlu wojew. opolskie - oględziny studni (2a) wykazały brak aparatury, zerwane kable elektryczne, posadzkę zanieczyszczoną piaskiem i błotem.*

W 7 zakładach przemysłowych, z 48 skontrolowanych, zaniżano dane na skutek niewłaściwego określenia przez zakłady ilości i celów wykorzystania wód podziemnych. Uszczuplenie dochodów funduszy ochrony środowiska w 6 zakładach w badanym okresie wyniosło **423.338 zł**.

Dwa zakłady nie przekazywały wojewodzie informacji o poborze wody do naliczenia opłat, a wojewoda nie wymierzał im opłat z urzędu.

- *Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Górze wojew. leszczyńskie nie sporządziła i nie przekazywała do Wojewody informacji o ilości pobieranej wody. Dane w tym zakresie wysłano dopiero w trakcie kontroli.*
- *Gospodarstwo Nadzoru i Administrowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa w Nowym Kisielinie, Zakład w Otyniu, Ferma Tuczu Trzody Chlewnej w Niedoradzu, wojew. zielonogórskie, nie przysyłało do Wojewody informacji o gospodarczym korzystaniu ze środowiska w okresie 1994 r. - 30 czerwca 1996 r.*

W 7 z 48 zakładów, tj. 12,5% skontrolowanych (w tym w 3 zakładach z „Listy 80”) stwierdzono, że informacje o poborze przekazywane do wojewodów do naliczenia opłat, zawierały nieprawidłowe dane - ze względu na cele wykorzystania wody.

- *„Hutmen” SA we Wrocławiu w okresie 1994-1996 r. (I półr.) wykazał zawyżone ilości wody przeznaczonej na cele socjalne o 70.091 m³, co przy zróżnicowaniu opłaty za wodę na cele przemysłowe i socjalne spowodowało obniżenie wpłat za pobieranie wody podziemnej o 31.332 zł, a w poziomie cen 1996 r., zgodnie z zasadą określoną w § 9 ust. 5 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie opłat za wodę - o 41.884 zł.*
- *Zakłady Azotowe „Puławy” SA, wojew. lubelskie, wykazywały do naliczania opłat zużycie wody na cele socjalne obejmujące zarówno zużycie własne wody pitnej dostarczanej siecią do pomieszczeń socjalnych, jak też wody sprzedawanej podmiotom prowadzącym własną działalność gospodarczą. Kwalifikacja przeznaczenia wody sprzedawanej na zewnątrz opierała się na*

deklarowanym przez odbiorców rodzaju zgłoszonej do zakupu wody (woda pitna) bez dalszego rozpoznania na jakie cele woda ta jest zużywana.

W 22 z 48 zakładach tj. 45,8% skontrolowanych, płatności za pobór wody dokonywano z opóźnieniem lub nie były dokonywane wcale.

- *Fabryka Urządzeń Mechanicznych „Chofum” SA w Chocianowie (wojew. legnickie) w okresie 1994-1996 r. (I półrocze) nie płaciła naliczonych decyzjami należności. W 1994 r. zaległości z tytułu nie płacenia należności za pobór wody, łącznie z odsetkami i kosztami egzekucyjnymi na koniec roku wynosiły 20.315 zł w 1995 r. - 6.450 zł, a za I półrocze 1996 r. - 6.170 zł. Kwota 28.886 zł została wpłacona w trakcie kontroli NIK.*
- *Kopalnia i Zakłady Chemiczne Siarki „Siarkopol” w Grzybowie (wojew. tarnobrzесьkie) - opłaty naliczone decyzją Wojewody za korzystanie z wód za 1994 r. zostały uregulowane z ponad siedmiomiesięcznym opóźnieniem, a za 1995 r. nie zostały uregulowane.*

W wyniku kontroli w trzech zakładach przemysłowych stwierdzono zaległości z tytułu opłat za pobór wód podziemnych w kwocie **208.482 zł**.

W trakcie kontroli NIK trzy zakłady przemysłowe dokonały wpłat w wysokości **114.740 zł** z tytułu uszczupień.

Z ustaleń kontroli wynika, że na 43 poddane analizie zakłady przemysłowe, w 30 prowadzone były w badanym okresie działania inwestycyjne w ramach racjonalizacji gospodarki wodnej. Polegały one na wprowadzaniu zamkniętych obiegów wód technologicznych, zastępowaniu wód głębinowych wodami powierzchniowymi, wprowadzeniu nowych instalacji wodnych oraz oszczędnych technologii produkcji.

- *„Wiskord” SA w Szczecinie - w latach 1994-1996 realizowano inwestycje związane z technologiami zmniejszającymi zużycie wody głębinowej.*

Kopalnie

Wyniki analizy 7 spośród 10 skontrolowanych kopalń wykazały niepełne ich wywiązywanie się z obowiązków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych. Do najczęściej nieprzestrzeganych warunków należały:

- brak rzetelnej rejestracji ilości wypompowywanej wody w 3 kopalniach,
- przekraczanie ilości odprowadzanych wód kopalnianych w 2 kopalniach,
- przekraczanie dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń w odprowadzanych wodach kopalnianych w 2 kopalniach.

Na podstawie danych z 7 kopalń ustalono, że stopień wykorzystania zwykłych wód kopalnianych zawierał się w przedziale od 0,2% do 84,2%.

- *Zakłady Górniczo-Hutnicze „Bolesław” w Bukowni wojew. katowickie wydobyły w latach 1994, 1995 i I półr. 1996 r. odpowiednio 70.378.213 m³, 71.429.276 m³, 31.856.318 m³ czystych wód kopalnianych z czego zagospodarowano dla celów własnych i na potrzeby Rejonowego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Olkuszu odpowiednio 44%, 42%, 42,1%. Nadmiar niewykorzystanej wody odprowadzano do kanału Południowego.*

- *Kopalnia Węgla Kamiennego „Bogdanka” SA w Bogdance wojew. lubelskie w badanym okresie wykorzystywała około 8% wód pochodzących z odwodnienia.*
- *Kopalnia Węgla Kamiennego „Ziemowit” w Łędzinach woj. katowickie wykorzystywała w latach 1994, 1995 i I półr. 1996 r. odpowiednio 84,2%, 73,2%, 69,9% słodkich wód dołowych. Ilość zrzucanej i niezagospodarowanej wody słodkiej wynosiła odpowiednio 3.302 m³/d, 5.904 m³/d 6.497 m³/d*
- *Zakłady Górnicze „Trzebionka” SA w Trzebini wojew. katowickie wypompowują średnio 34 m³/min. wody dołowej. Woda jest wykorzystywana w 38,2% dla potrzeb własnych i Rejonowego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Chrzanowie. Nadmiar wody niewykorzystanej w ilości do 13 m³/min zrzucany jest do potoku Wodna.*
- *Kopalnia Węgla Brunatnego „Adamów” w Turku wojew. konińskie odprowadzała w II klasie czystości w 1994 r., 1995 r. i do 30 czerwca 1996 r. odpowiednio 54,2 mln m³, 60,4 mln m³ i 30,4 mln m³ wód podziemnych z czego na własne cele wykorzystywała około 0,2%. W 1995 r. zawarła umowę z gminą Przykona na budowę zbiornika retencyjnego.*

W wyniku przeprowadzonej kontroli stwierdzono następujące negatywne zjawiska towarzyszące działalności górniczej.

- *W Kopalni Soli „Wieliczka” w Wieliczce wojew. krakowskie nastąpiła intensywna deformacja terenu i pojawienie się solanek w rejonach zapadlisk. Występuje ponadnormatywne zanieczyszczenie wód podziemnych solankami oraz obserwuje się skażenie solankami wód potoku Malinówka, które ulega dalszemu zwiększeniu. Zaobserwowano także brak wody w okolicznych studniach, a w studniach ją zawierających i w otworach obserwacyjnych występowały przekroczenia dopuszczalnej zawartości soli.*
- *W Kopalni Soli „Bochnia” w Bochni wojew. tarnowskie eksploatacja soli podjęta w 1968 r. spowodowała zmiany w warunkach hydrogeologicznych w czwartorzędzie, zasolenie wód gruntowych po eksploatacji spowodowane solanką wyciskaną z komór pod wpływem procesów zawałowych. Występowanie zasolenia wód czwartorzędowych spowodowało również zasolenie rzeki Raby.*

Gospodarka wodna w gminach

Kontrola 61 urzędów gmin wykazała, że wszystkie posiadały ujęcia wód podziemnych, w tym 29 gmin miejskich - posiadało 156 ujęć w tym 44 punkty czerpalne, 32 gminy miejsko-wiejskie i wiejskie posiadały 288 ujęć wód podziemnych w tym 10 punktów czerpalnych. Zakładami eksploatującymi te ujęcia były 24 zakłady budżetowe, 9 przedsiębiorstw użyteczności publicznej, 13 jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, w 1 gminie spółka wodnościekowa, w 6 gminach wyznaczeni pracownicy urzędów gmin zajmowali się eksploatacją. W 5 gminach zakładami eksploatującymi ujęcia wód podziemnych były jednostki organizacyjne utworzone przez związki komunalne; w 3 gminach wojewódzkie zakłady konserwacji urządzeń wodnych i melioracji.

W urzędach gmin stwierdzono niedostateczny nadzór nad podmiotami administrującymi ujęciami - żaden urząd nie dysponował całościowymi informacjami o warunkach eksploatacji. Tylko w 10 przeprowadzono kontrolę administratorów ujęć wód. W przypadku ujęć administrowanych przez zakłady budżetowe informacje o warunkach eksploatacji przedstawiciele zakładów przekazywali na posiedzeniach zarządów miejskich.

- *Kontrola przeprowadzona przez Komisję Rewizyjną Rady Miasta i Gminy Prochowice w wojew. legnickim w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej zarządzającym ujęciami, wykazała złą jakość wody w stacji uzdatniania wody oraz niedostateczny nadzór nad gospodarką ściekową - przypadki wylewania ścieków w miejscach niedozwolonych. Wnioski pokontrolne skierowane do zakładu dotyczyły instalacji dodatkowych urządzeń do uzdatniania wody oraz rejestrowania dowożonych ścieków do oczyszczalni.*

Na 61 urzędów gmin tylko 7 posiadało pełną dokumentację ujęć wód podziemnych, 25 dysponowało częścią - pozwoleniami wodnoprawnymi, operatami wodnoprawnymi lub książkami eksploatacyjnymi, 29 urzędów nie posiadało dokumentacji ujęć.

- *UM w Kędzierzynie Koźlu w wojew. opolskim, gdzie 7 ujęciami zarządzały Miejskie Wodociągi i Kanalizacji w Kędzierzynie Koźlu sp. z o.o. nie posiadał żadnych dokumentów dotyczących ujęć wód podziemnych, z których zaopatrywano ok. 70 tys. mieszkańców.*
- *UM w Uniejowie w wojew. konińskim - posiadał pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych i eksploatację urządzeń wodnych dla 2 spośród 6 gminnych ujęć wody.*
- *UG w Nowej Wsi Lęborskiej w wojew. śląskim - na 16 eksploatowanych ujęć posiadał ważne pozwolenie wodnoprawne tylko dla 6 ujęć tj. 37,5% ogółu. Ponadto ustalono, że z wyżej wymienionych 6 pozwoleń wodnoprawnych 4 wydane były przed 1974 r., na czas nie oznaczony. Na 28 studni głębinowych tylko 12, tj. 42,9%, posiadało zatwierdzone karty rejestracyjne. Tylko 17 studni posiadało książki eksploatacji.*
- *UM w Mosinie w wojew. poznańskim nie posiadał dokumentacji z zakresu gospodarki wodnej. W szczególności brak było pozwoleń wodnoprawnych dla ujęcia w Wiórku oraz w Rogalinie. Urząd nie posiadał także pełnej dokumentacji ujęcia mosińskiego. Dokumenty te zgromadzono częściowo w toku kontroli.*

Ustalono, iż 16 urzędów gmin nie posiadało informacji z kontroli ujęć wód podziemnych przeprowadzonych przez WIOŚ i PIS.

Spośród 61 urzędów gmin posiadających 444 ujęcia, 9 gmin nie posiadało pozwoleń wodnoprawnych dla 30 ujęć, 24 miały pozwolenia wodnoprawne dla wszystkich posiadanych 121 ujęć, zaś 28 posiadało pozwolenia tylko dla 143 ujęć, a nie posiadało dla 150 ujęć.

W trakcie kontroli NIK działania o uzyskanie pozwoleń podjęły 4 gminy. W 9 gminach stwierdzono nieprawidłowości związane z opłatami za korzystanie z wód i urządzeń wodnych, z tego w 6 przypadkach ujęciami zarządzały gminy lub związki komunalne. W wyniku kontroli NIK w trzech Urzędach Gmin (w Sejnach, Tarnowie Opolskim, we Wschowie) stwierdzono uszczuplenia wpłat na fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kwocie **186.786 zł**.

W trakcie kontroli jedna z gmin (w Tarnowie Opolskim) dokonała wpłaty kwoty - 2.230 zł.

W planach zagospodarowania przestrzennego 43 gmin zaznaczono wszystkie ujęcia komunalne, a w pozostałych 18 tylko część ujęć.

Strefy ochronne ujęć wód podziemnych zostały naniesione w planach 16 gmin.

W żadnym z kontrolowanych urzędów gmin w planach zagospodarowania przestrzennego nie zaznaczono obszarów zasilania poziomów użytkowych.

2.3.4. Nadzór i kontrola gospodarowania wodami podziemnymi

2.3.4.1. Kontrola prowadzona przez różne organy

Wyniki kontroli wskazują, że MOŚNiL w badanym okresie przeprowadziło 13 kontroli w urzędach wojewódzkich. Żadna z nich jednak nie uwzględniała w tematyce racjonalnej gospodarki zasobami wód podziemnych.

Kontrola urzędów wojewódzkich wykazała, że w badanym okresie w 9-ciu UW (tj. 30% skontrolowanych) nie kontrolowano użytkowników wód podziemnych w zakresie dotrzymywania warunków zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych, co jest niezgodne z art. 91 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz przepisami określonymi w rozporządzeniach RM z dn. 3.06.1977 r. w sprawie nadzoru i kontroli gospodarki wodnej (UW w: Koninie, Koszalinie, Legnicy, Lesznie, Opolu, Przemyślu, Słupsku, Suwałkach i Szczecinie). Trzy UW kontrole w w/w zakresie przeprowadzały sporadycznie, np. UW w Rzeszowie kontrolą objął 1% do 4% ogółu podmiotów, UW w Chełmie około 5% ogólnej liczby, UW w Bydgoszczy - w 1995 r. przeprowadził 3 kontrole. W UW w Przemyślu, Słupsku oraz w Szczecinie pracownicy wprowadzili mieli w zakresach czynności kontrolowanie użytkowników wód podziemnych, ale kontroli nie przeprowadzali.

Wyniki kontroli 30 urzędów rejonowych wskazują, że nie przeprowadzano kontroli zakładów eksploatujących wody podziemne, nie posiadano także rozeznania o lokalizacji ujęć wód podziemnych, stanie zabezpieczenia studni i warunkach zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych w odniesieniu do ujęć wód podziemnych. W 6 urzędach (20% skontrolowanych) zadania z zakresu gospodarki wodnej powierzono gminom. W 2 UR w Warszawie i Lublinie zawarte zostały umowy ze wszystkimi gminami, w pozostałych z niektórymi np. w UR w Bydgoszczy z 10-ma na 12 gmin, w UR w Tychach (woj. katowickie) z 4-ma na 9 gmin, w UR w Radomiu z 3-ma na 20 gmin. Ustalono, że z wyjątkiem UR w Lublinie pozostałe urzędy w trakcie kontroli gmin nie badały realizacji zadań z zakresu gospodarki wodnej powierzonych gminom.

2.3.4.2. Kontrola prowadzona przez Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska

Z mocy art. 9 ust. 1 ustawy o PIOŚ³⁸ kontrolę wykonują: Główny Inspektor Ochrony Środowiska, wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska oraz upoważnieni przez nich pracownicy PIOŚ. Zakres uprawnień pokontrolnych PIOŚ określony został w art. 12 ust. 1 i 2 ustawy.

Piętnaście WIOŚ objętych kontrolą NIK przeprowadziło łącznie 2.145 kontroli w zakresie ochrony i wykorzystania wód podziemnych w okresie 1994 r.-I półr. 1996 r., z tego 855 kontroli w 1994 r., 871 w 1995 r. oraz 419 w I półr. 1996 r. Najmniej kontroli - odpowiednio 9, 7 i 9 - wykonał WIOŚ w Katowicach, natomiast najwięcej - odpowiednio 104, 107 i 60 - WIOŚ w Kielcach. Kontrolami objęto 1.806 podmiotów, z tego 717 w 1994 r., 730 w 1995 r. oraz 359 w I półr. 1996 r.

³⁸ Dz.U. z 1991 r. Nr 77, poz. 335

Kontrole wód podziemnych z reguły prowadzone były w ramach kontroli gospodarki wodno-ściekowej.

- *W WIOŚ w Suwałkach kontrole wód podziemnych stanowiły 86% ilości przeprowadzonych kontroli w zakresie gospodarki wodno-ściekowej w 1994 r., 74% w 1995 r. oraz 34,3% w I poł. 1996 r.*
- *W WIOŚ w Słupsku kontrole wód podziemnych w kolejnych latach stanowiły odpowiednio 15,7%, 15,7% i 10% sumy kontroli w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.*

Tylko 2 WIOŚ podjęły w badanym okresie po kilka kontroli dotyczących wyłącznie wód podziemnych (4 kontrole WIOŚ w Koninie oraz 8 WIOŚ w Słupsku).

Łącznie w latach 1994-I półr. 1996 r. przeprowadzono przez 15 WIOŚ kontrolę 2.276 ujęć wód podziemnych. Aktualne pozwolenia wodnoprawne posiadało 1.619 ujęć tj. 71,1% (z czego 117 na czas nieoznaczony). Najbardziej niekorzystną sytuację stwierdzono na terenie woj. szczecińskiego, gdzie wyniki kontroli WIOŚ wykazały, że w 1994 r. zaledwie 20,8% zbadanych ujęć posiadało ważne pozwolenia, a w 1995 r. - 46%.

Na podstawie ustaleń kontroli stwierdzono, że w 7 spośród 15 WIOŚ wyniki prowadzonych kontroli ujęć wód podziemnych wykazały w badanym okresie bardzo nieliczne przypadki przekroczenia wielkości poboru wody w stosunku do dopuszczalnego, określonego w pozwoleniu wodnoprawnym. W 1994 r. stwierdzono je w odniesieniu do 13 ujęć tj. 1,5% sumy skontrolowanych, w 1995 r. odpowiednio do 12 tj. 1,2% oraz w I poł. 1996 r. do 7 tj. 1,5%. Wyniki niektórych kontroli WIOŚ wykazały, że ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym dopuszczalna wielkość poboru wody przekraczała wielkość faktycznego zapotrzebowania podmiotów w tym zakresie. Przykładowo:

- *Dębicka Fabryka Farb i Lakierów „Polifarb” wojew. tarnowskie wykorzystała w 1994 r. 45,2% ilości wody w stosunku do dopuszczalnego poboru, a w 1995 r. 35,9%*
- *Zakłady Tworzyw Sztucznych „Erg” w Pustkowie, wojew. tarnowskie wykorzystywały w 1994 r. - 44,8%, a w 1995 r. - 42,3% ilości wody w stosunku do dopuszczalnego poboru.*

W wyniku 1.806 kontroli podmiotów w zakresie wód podziemnych przeprowadzonych przez 15 Wojewódzkich Inspektorów, wydano w badanym okresie łącznie 1.134 zarządzeń pokontrolnych (w 1994 r. - 435, w 1995 r. - 492 i w I półr. 1996 r. - 207) oraz 9 decyzji administracyjnych. Najmniej zarządzeń wydał Wojewódzki Inspektor w Katowicach - 8 w całym badanym okresie, najwięcej Wojewódzcy Inspektorzy w Olsztynie - 150, w Słupsku - 130 i w Bydgoszczy - 125.

Spośród 9 wydanych decyzji, 5 dotyczyło kar pieniężnych za nadmierny pobór wód podziemnych, które wydali Wojewódzcy Inspektorzy w: Bydgoszczy, Koninie i w Kielcach na łączną kwotę 58.187 zł. Zostały one wyegzekwowane.

Z ustaleń kontroli wynika, że 3 Wojewódzkich Inspektorów Ochrony Środowiska (w Elblągu, Białymstoku i Opolu) - pomimo stwierdzenia nadmiernego poboru wód podziemnych - nie wydało decyzji,

wymierzających kary. Najwięcej takich przypadków stwierdzono w WIOŚ w Opolu, który w badanym okresie nie ukarał z tego tytułu łącznie 7 podmiotów. Kary w tym zakresie nie są obligatoryjne.

Wyniki kontroli NIK wykazały, że ok. 70% wydanych przez 15 wojewódzkich inspektorów w badanym okresie zarządzeń pokontrolnych, dotyczących wód podziemnych, zostało zrealizowanych. Stopień ich realizacji w poszczególnych WIOŚ był przy tym znacznie zróżnicowany i wahał się od 39,5% w WIOŚ w Opolu do 94,2% w WIOŚ w Legnicy. W 6 spośród 15 skontrolowanych WIOŚ tj. w 40% brak było pełnych informacji o realizacji wydanych zarządzeń pokontrolnych.

Część WIOŚ nie prowadziła pełnej kontroli przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych. Np. WIOŚ w Koninie na 38 skontrolowanych podmiotów w 14 nie badał zgodności wielkości poboru wody z określonym w pozwoleniu wodnoprawnym.

Kontrole WIOŚ w zakładach wodociagowych

Z ustaleń kontroli przeprowadzonych przez NIK w 55 zakładach wodociagowych wynika, że w badanym okresie WIOŚ przeprowadził 38 kontroli w 26 zakładach. Nieprawidłowości stwierdzono w 17 zakładach zarządzających 345 ujęciami wód podziemnych.

W wyniku kontroli, WIOŚ wydał 46 zarządzeń pokontrolnych, z których wszystkie zostały wykonane lub były, w czasie kontroli NIK, w trakcie realizacji.

Zarządzenia pokontrolne zobowiązywały zakłady najczęściej do:

- wygrodzenia i uporządkowania strefy ochrony bezpośredniej ujęć wody,
- uzyskania pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód i zrzut ścieków,
- poprawy jakości wody,
- prowadzenia na bieżąco dziennika pracy wodociagu, książki eksploatacji studni,
- prowadzenia rejestru ilości dobowego poboru wody z poszczególnych studni na podstawie odczytów wskazań wodomierzy.

Kontrole WIOŚ w zakładach przemysłowych

W wyniku kontroli przeprowadzonych w 48 zakładach przemysłowych stwierdzono, że w badanym okresie WIOŚ przeprowadził 94 kontrole w 36 zakładach, w tym w 14 z „Listy 80”. Zakłady te posiadały 329 studni ujmujących wody podziemne.

WIOŚ stwierdziły nieprawidłowości w 33 zakładach, w tym w 12 z „Listy 80”. W wyniku podjętych działań pokontrolnych WIOŚ wydał 36 zarządzeń, z których wykonano 33, a 3 nie zostały w pełni zrealizowane. Zarządzenia pokontrolne WIOŚ zobowiązywały podmioty najczęściej do:

- uzyskania pozwoleń wodnoprawnych,
- zainstalowania bądź legalizacji wodomierzy,
- poprawy stanu technicznego urządzeń ujęć wód podziemnych,

- dokonywania obserwacji i badań wód podziemnych w sieci piezometrów,
- wygrodzenia lub naprawy ogrodzenia, oznakowania stref ochronnych ujęć,
- prowadzenia rzetelnego rejestru ilości pobranej wody.

Ustalono, że w 55 skontrolowanych zakładach wodociągowych oraz w 48 zakładach przemysłowych, objętych kontrolą WIOŚ w badanym okresie, wojewódzcy inspektorzy nie wymierzili kar pieniężnych oraz nie nałożyli grzywien w drodze mandatu karnego z tytułu niedotrzymywania warunków dotyczących poboru i korzystania z wód podziemnych.

2.3.4.3. Kontrola prowadzona przez Państwową Inspekcję Sanitarną

Kontrolą objęto 16 wojewódzkich stacji sanitarno - epidemiologicznych, 15 z nich opracowywało corocznie i przekazywało wojewodom kompleksową ocenę stanu sanitarnego i sytuacji epidemiologicznej województw. Oceny takiej nie sporządziła za 1995 r. WSSE w Kielcach, sporządzając cząstkowe oceny stanu sanitarnego niektórych grup obiektów. Z ocen WSSE wynika, że w badanym okresie jakość ujmowanych wód podziemnych uległa pogorszeniu w 5 województwach. Złą jakość wody stwierdzono w 54% skontrolowanych studni przydomowych i publicznych. Główna przyczyna to nieszczelne szamba, wylewiska nieczystości oraz postępująca chemizacja gleby.

WSSE wnioskowały - w wyniku przeprowadzonych kontroli - dalszą rozbudowę sieci kanalizacyjnych w celu zlikwidowania niekontrolowanego zrzutu ścieków i poprawy jakości pobieranych wód podziemnych. Wnioskowały także o utrzymywanie w należytym stanie sanitarnym i technicznym ujęć wód podziemnych. Z 16 kontrolowanych tylko WSSE w Słupsku wystąpił z wnioskiem o ustanowienie strefy ochronnej ujęcia wody w Bytowie.

3. DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

O wynikach kontroli informowano na bieżąco kierowników kontrolowanych jednostek. Po zakończeniu kontroli w większości jednostek przeprowadzono narady pokontrolne. Do kierowników wszystkich 273 skontrolowanych jednostek wystosowano wystąpienia pokontrolne.

W wystąpieniach do:

- ♦ Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa wnioskowano m.in. o:
 - podjęcie realizacji zadań w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami wód podziemnych oraz ochrony przed zanieczyszczeniem zgodnie z zaakceptowaną przez Sejm „Polityką Ekologiczną Państwa”, w szczególności poprzez zintensyfikowanie i rozszerzenie działań zmierzających do urealniania opłat za pobór wody, ograniczenie poboru wód podziemnych do celów przemysłowych,
 - wzbogacenie dokumentu określającego zasoby kopalin i wód podziemnych w Polsce o dane liczbowe dotyczące zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych,
 - przyśpieszenie prac dotyczących opracowania bilansów wodnogospodarczych podstawowych jednostek bilansowych kraju;
- ♦ Głównego Inspektora Ochrony Środowiska wnioskowano m.in. o:
 - dokonywanie okresowej, pełnej oceny zagadnień dotyczących ochrony wód podziemnych na podstawie organizowanych przez GIOŚ badań i prowadzonych przez WIOŚ kontroli,
 - przyśpieszenie zorganizowania i wdrożenia regionalnych monitoringu wód podziemnych oraz doprowadzenie do uwzględniania pełnych danych informacyjnych w bazie komputerowej „Monbada”;
- ♦ wojewodów wnioskowano m.in. o:
 - podjęcie działań - przy współpracy z WIOŚ - wobec podmiotów korzystających z ujęć wód podziemnych bez uregulowanego stanu formalnoprawnego celem doprowadzenia do uzyskania przez nie pozwoleń wodnoprawnych oraz prowadzenie bieżącego nadzoru w zakresie przestrzegania warunków w nich ustalonych,
 - uporządkowanie ewidencji ujęć wód podziemnych i ustalenie ich stanu formalnoprawnego oraz technicznego w celu rozstrzygnięcia o likwidacji lub rekonstrukcji studni nieczynnych,
 - skuteczne egzekwowanie należności z tytułu opłat za korzystanie z wód podziemnych;

- ◆ kierowników urzędów rejonowych wnioskowano m.in. o:
 - rozpoznanie występowania źródeł i ujęć wód podziemnych oraz sposobów ich wykorzystania na obszarze działania urzędów,
 - uaktualnianie informacji o stanie formalnoprawnym źródeł wód podziemnych i podejmowanie działań w przypadkach występowania nieprawidłowości, m.in. w zakresie braku pozwoleń wodnoprawnych;
- ◆ organów administracji samorządowej wnioskowano m.in. o:
 - podjęcie działań związanych z uregulowaniem stanu formalnoprawnego posiadanych ujęć wód podziemnych,
 - zwiększenie liczby kontroli przestrzegania i stosowania ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz ustawy Prawo wodne;
- ◆ kierowników zakładów wodociągowych i przemysłowych wnioskowano m.in. o:
 - podejmowanie działań w celu uzyskania pozwoleń wodnoprawnych na pobór i eksploatację wód podziemnych,
 - dotrzymywanie warunków zawartych w pozwoleniach wodnoprawnych z uwzględnieniem wskazań dotyczących potrzeb ustanowienia stref ochronnych pośrednich;
- ◆ kierowników kopalń wnioskowano m.in. o:
 - uzyskanie pozwoleń wodnoprawnych na korzystanie z wód kopalnianych oraz realizację i przestrzeganie warunków w nich zawartych,
 - zwiększenia zagospodarowania wód zwykłych pochodzących z odwodnień kopalń;
- ◆ wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska wnioskowano m.in. o:
 - prowadzenie kontroli użytkowników wód podziemnych w celu ustalenia stanu formalnoprawnego ujęć oraz realizacji i przestrzegania warunków pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych,
 - informowanie organów administracji samorządowej o wynikach kontroli gospodarowania zasobami wód podziemnych;
- ◆ państwowych wojewódzkich inspektorów sanitarnych wnioskowano m.in. o:
 - wyodrębnianie w planach kontroli zadań związanych z ochroną wód podziemnych,
 - zwiększenie ilości badań sanitarnych wody i urządzeń wodnych.

W dwóch przypadkach NIK wystąpiła do Kolegium ds. wykroczeń z zawiadomieniem o ujawnionych faktach korzystania z wód podziemnych bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych. W obu

przypadkach Kolegium ds. wykroczeń wymierzyło kary w wys. 300 zł i 110 zł kierownikom kontrolowanych zakładów oraz obciążyło ich kosztami postępowania.

Trzech kierowników jednostek skontrolowanych zgłosiło zastrzeżenia do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych:

- Departamentu Ochrony Środowiska i Budownictwa do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska,
- Delegatury NIK w Krakowie do Dyrektora Kopalni Soli „Bochnia” w Bochni w likwidacji oraz do Dyrektora Kopalni Soli „Wieliczka” w Wieliczce.
- Komisja Odwoławcza rozpatrzyła w dniu 5 marca 1997 r. zastrzeżenia Głównego Inspektora Ochrony Środowiska dotyczące:
 - zaniżonej, zdaniem GIOŚ, ilości kontroli przeprowadzonych przez WIOŚ w badanym okresie w zakładach z „Listy 80”, braku kompleksowych kontroli i ocen związanych z problematyką wód podziemnych oraz potrzeby podjęcia działań w celu szybszego uzyskania akredytacji przez laboratoria WIOŚ.

Zastrzeżenia dotyczące ilości kontroli zostały uwzględnione, ponieważ 31 kontroli przeprowadzone w 29 zakładach z „Listy 80” dotyczyły kontroli sprawdzających, pozostałe zastrzeżenia zostały oddalone.

Prezes NIK w dniu 9 kwietnia 1997 r. zatwierdził uchwałę Komisji Odwoławczej.

- Komisja Odwoławcza rozpatrzyła w dniu 18 lutego 1997 r. zastrzeżenia Dyrektora Kopalni Soli „Bochnia” dotyczące:
 - braku pozwolenia wodnoprawnego przez Kopalnię Soli „Łęzkowice” na odprowadzanie solanek do rz. Raby oraz wybranych nieprawidłowości przy zawarciu umowy z Ośrodkiem Badawczym „Chemkop” w Krakowie, polegających na braku zabezpieczenia w umowie interesów Kopalni dysponującej środkami budżetowymi.

Komisja uwzględniła w części zastrzeżenia dotyczące braku pozwolenia wodnoprawnego uściślając treść zawartą w wystąpieniu o terminy w jakich Kopalnia nie posiadała pozwolenia wodnoprawnego. Odnośnie zawarcia umowy zastrzeżenie oddalono zarzucając Kopalni niegospodarność.

Prezes NIK w dniu 2 kwietnia 1997 r. zatwierdził uchwałę Komisji Odwoławczej.

- Komisja rozstrzygająca rozpatrzyła w dniu 10 kwietnia 1997 r. zastrzeżenia Dyrektora Kopalni Soli „Wieliczka” dotyczące:
 - braku koncesji na eksploatację złoża „B” w okresie od 02.09.94 r. do 12.09.95 r.; braku dokumentacji hydrogeologicznej (stwierdzonej przez Okręgowy Urząd Górniczy oraz potwierdzonej przez kontrolę; degradacji środowiska spowodowanej nieszczelnościami rurociągu przemysłowego solanki; braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego umożliwiającego podejmowanie działań w granicach terenu górniczego.

Komisja uchwałą z dnia 10 kwietnia 1997 r. w całości oddaliła zastrzeżenia zgłoszone przez Dyrektora Kopalni Soli „Wieliczka” w Wieliczce.

W czasie kontroli stwierdzono uszczuplenia w dochodach funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej z tytułu opłat za szczególne korzystanie z wód. Wynikało to m.in. z :

- nieprawidłowości naliczania opłat przez wojewodów, niepełnych i niezetelnych danych przekazywanych wojewodom przez użytkowników do naliczania opłat,
- niezgłaszania wielkości poboru wód podziemnych i w związku z tym nieponoszenia kosztów związanych z opłatami.

Łącznie uszczuplenia wyniosły **1.145.861 zł**. Na kwotę tę składają się uszczuplenia stwierdzone w:

- urzędach wojewódzkich - 100.352 zł,
- zakładach wodociągowych - 435.385 zł,
- zakładach przemysłowych - 423.338 zł,
- urzędach gmin -186.786 zł.

W trakcie kontroli odzyskano łącznie kwotę **218.749 zł** z wpłat dokonanych przez:

- zakłady wodociągowe - 101.779 zł,
- zakłady przemysłowe - 114.740 zł,
- urzędy gmin - 2.230 zł.

Dyrektor Departamentu
Ochrony Środowiska i Budownictwa

Andrzej Głowacki

Akceptuję:
WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

Zbigniew Wesołowski

ZATWIERDZAM
P R E Z E S
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

Janusz Wojciechowski
Warszawa, dnia 29 kwietnia 1997 r.

WYKAZ JEDNOSTEK OBJĘTYCH KONTROLĄ

1. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
2. Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej
3. Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska

Województwo białostockie

4. Urząd Wojewódzki w Białymstoku
5. Urząd Rejonowy w Białymstoku
6. Urząd Miejski w Hajnówce
7. Urząd Miejski w Bielsku Podlaskim
8. Urząd Miasta i Gminy w Łapach
9. Wodociągi Białostockie sp. z o.o. w Białymstoku
10. Kolejowe Zakłady Konstrukcji Stalowych i Urządzeń Dźwigowych S.A. w Białymstoku
11. Białostockie Zakłady Przemysłu Owocowo - Warzywnego „AGROS” sp. z o.o. w Białymstoku
12. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku
13. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Białymstoku

Województwo bydgoskie

14. Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy
15. Urząd Rejonowy w Bydgoszczy
16. Urząd Miasta w Bydgoszczy
17. Urząd Miasta i Gminy w Mogilnie
18. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja sp. z o.o. w Bydgoszczy
19. Zakład Gospodarki Komunalnej w Mogilnie
20. Janikowskie Zakłady Sodowe „JANIKOSODA” S.A. w Janikowie - „Lista 80”
21. Zakłady Chemiczne „ORGANIKA - ZACHEM” w Bydgoszczy - „Lista 80”
22. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy

Województwo chełmskie

23. Urząd Wojewódzki w Chełmie
24. Urząd Gminy w Krasnymstawie
25. Urząd Gminy we Włodawie
26. Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. we Włodawie
27. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Krasnymstawie
28. Cementownia „CHEŁM” S.A. w Chełmie - „Lista 80”
29. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Chełmie
30. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Chełmie

Województwo częstochowskie

31. Urząd Wojewódzki w Częstochowie
32. Urząd Rejonowy w Myszkowie
33. Urząd Gminy i Miasta w Koziegłowych
34. Spółka Wodno - Ściekowa w Rzeniszewie

Województwo elbląskie

35. Urząd Wojewódzki w Elblągu
36. Urząd Rejonowy w Elblągu

- 37. Urząd Miasta w Elblągu
- 38. Elbląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Elblągu
- 39. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska - Zakład Usług Komunalnych w Elblągu z siedzibą w Starym Polu
- 40. Zakład Produkcji Wody w Ząbrowie
- 41. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Elblągu
- 42. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Elblągu

Województwo gdańskie

- 43. Urząd Wojewódzki w Gdańsku
- 44. Urząd Miejski w Tczewie
- 45. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku
- 46. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Tczewie
- 47. Gdańskie Zakłady Nawozów Fosforowych „FOSFOR” sp. z o.o. w Gdańsku -
„Lista 80”
- 48. Zakłady Farmaceutyczne „POLPHARMA” S.A. w Starogardzie Gdańskim
- 49. Zespół Elektrociepłowni Gdańsk S.A. Elektrociepłownia II Gdańsk w Gdańsku

Województwo gorzowskie

- 50. Urząd Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim
- 51. Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracji w Gorzowie Wielkopolskim
- 52. Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „SILWANA” S.A. w Gorzowie Wielkopolskim

Województwo katowickie

- 53. Urząd Wojewódzki w Katowicach
- 54. Urząd Rejonowy w Olkuszu
- 55. Urząd Rejonowy w Tychach
- 56. Urząd Rejonowy w Zawierciu
- 57. Urząd Miejski w Bukownie
- 58. Urząd Miejski w Zawierciu
- 59. Urząd Miasta i Gminy w Olkuszu
- 60. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Olkuszu
- 61. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Tarnowskich Górach od 31.X.96r.
Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Tarnowskich Górach
- 62. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Tychach
- 63. Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Zawierciu
- 64. Huta Cynku „MIASTECKO ŚLĄSKIE” w Miasteczku Śląskim - „Lista 80”
- 65. Huta „ZAWIERCIE” S.A. w Zawierciu
- 66. Kopalnia Węgla Kamiennego „ZIEMOWIT” w Łędzinach
- 67. Zakłady Górniczo Hutnicze „BOLESŁAW” w Bukownie - „Lista 80”
- 68. Zakłady Górnicze „TRZEBIONKA” S.A. w Trzebini
- 69. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach
- 70. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Katowicach

Województwo kieleckie

- 71. Urząd Wojewódzki w Kielcach
- 72. Urząd Rejonowy w Kielcach
- 73. Urząd Miejski w Pińczowie
- 74. Urząd Miasta i Gminy w Suchedniowie
- 75. Miejski Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Pińczowie
- 76. Zakład Gospodarki Komunalnej w Suchedniowie
- 77. Związek Komunalny Wodociągów i Kanalizacji w Kielcach
- 78. Kieleckie Zakłady Farb i Lakierów „POLIFARB” w Bliżynie

- 79. Zakłady Cementowo - Wapiennicze „NOWINY” S.A. w Nowinach k/ Kielc - „Lista 80”
- 80. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach
- 81. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Kielcach

Województwo konińskie

- 82. Urząd Wojewódzki w Koninie
- 83. Urząd Rejonowy w Koninie
- 84. Urząd Miejski w Koninie
- 85. Urząd Gminy i Miasta w Kleczewie
- 86. Urząd Miasta w Uniejowie
- 87. Urząd Gminy i Miasta w Witkowie
- 88. Miejski Zakład Usług Komunalnych sp. z o.o. w Uniejowie
- 89. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Koninie
- 90. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kleczewie
- 91. Zakład Gospodarki Komunalnej, Mieszkaniowej i Wodociągów w Witkowie
- 92. Huta Aluminium „KONIN” S.A. w Koninie - „Lista 80”
- 93. Kopalnia Węgla Brunatnego „Adamów” w Turku
- 94. Kopalnia Węgla Brunatnego „Konin” w Kleczewie
- 95. Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Turku
- 96. Zespół Elaktrowni Pątnów- Adamów-Konin S.A. w Koninie - „Lista 80”
- 97. Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny w Koninie
- 98. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Koninie

Województwo koszalińskie

- 99. Urząd Wojewódzki w Koszalinie
- 100. Urząd Rejonowy w Szczecinku
- 101. Urząd Miasta w Koszalinie
- 102. Urząd Gminy w Szczecinku
- 103. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja sp. z o.o. w Koszalinie
- 104. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Szczecinku
- 105. „ELMILK” sp. z o.o. w Szczecinku

Województwo krakowskie

- 106. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie
- 107. Kopalnia Soli „WIELICZKA” w Wieliczce

Województwo legnickie

- 108. Urząd Wojewódzki w Legnicy
- 109. Urząd Rejonowy w Lubinie
- 110. Urząd Miasta i Gminy w Prochowicach
- 111. Urząd Gminy w Żukowicach
- 112. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Prochowicach
- 113. Fabryka Urządzeń Mechanicznych „CHOFUM” S.A. w Chocianowie
- 114. Zakłady Górnicze „RUDNA” w Polkowicach
- 115. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Legnicy

Województwo leszczyńskie

- 116. Urząd Wojewódzki w Lesznie
- 117. Urząd Rejonowy w Górze
- 118. Urząd Miasta i Gminy w Śmiglu
- 119. Urząd Miasta i Gminy we Wschowie

- 120. Zakład Budżetowy Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej we Wschowie
- 121. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Śmiglu
- 122. Związek Międzygminny Wodociągów i Kanalizacji Wiejskich we Wschowie
- 123. Browar „BOJANOWO” sp. z o.o. w Bojanowie
- 124. Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Górze
- 125. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Lesznie

Województwo lubelskie

- 126. Urząd Wojewódzki w Lublinie
- 127. Urząd Rejonowy w Puławach
- 128. Urząd Gminy w Kraśniku
- 129. Urząd Gminy w Puławach
- 130. Kraśnickie Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o.o. w Kraśniku
- 131. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji „WODOCIĄGI PUŁAWSKIE” sp. z o.o. w Puławach
- 132. Daewoo Motor Polska sp. z o.o. w Lublinie - „Lista 80”
- 133. Kopalnia Węgla Kamiennego „BOGDANKA” S.A. w Bogdance
- 134. Zakłady Azotowe „PUŁAWY” S.A. w Puławach - „Lista 80”

Województwo łódzkie

- 135. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Łodzi

Województwo nowosądeckie

- 136. Urząd Rejonowy w Nowym Targu

Województwo olsztyńskie

- 137. Urząd Wojewódzki w Olsztynie
- 138. Urząd Rejonowy w Iławie
- 139. Urząd Miejski w Jezioranach
- 140. Urząd Gminy i Miasta w Korsze
- 141. „WIKOM” - Wodociągi i Oczyszczanie Miasta sp. z o.o. w Korszach
- 142. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Jezioranach
- 143. Zakłady Przemysłu Ziemniaczanego „IŁAWA” w Iławie
- 144. Zakłady Mięsne „OSTRÓDA-MORLINY” S.A. w Morlinach k/ Ostródy
- 145. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie

Województwo opolskie

- 146. Urząd Wojewódzki w Opolu
- 147. Urząd Rejonowy w Opolu
- 148. Urząd Miasta w Kędzierzynie - Koźlu
- 149. Urząd Miasta i Gminy w Strzelcach Opolskich
- 150. Urząd Gminy w Tarnowie Opolskim
- 151. Miejskie Wodociągi i Kanalizacja sp. z o.o. w Kędzierzynie Koźlu
- 152. Strzeleckie Wodociągi i Kanalizacja sp. z o.o. w Strzelcach Opolskich
- 153. Zakład Gospodarki Komunalnej w Tarnowie Opolskim
- 154. Zakłady Koksownicze im. Powstańców Śląskich w Zdziechowicach wchodzące w skład Huty Katowice S.A. - „Lista 80”
- 155. Zakłady Azotowe „KĘDZIERZYN” S.A. w Kędzierzynie Koźlu - „Lista 80”
- 156. Zakłady Chemiczne „BLACHOWNIA” S.A. w Kędzierzynie Koźlu - „Lista 80”
- 157. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu
- 158. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Opolu

Województwo ostrolęckie

- 159. Urząd Wojewódzki w Ostrołęce
- 160. Urząd Rejonowy w Ostrołęce
- 161. Urząd Miejski w Ostrołęce
- 162. Urząd Gminy w Krzynowłodze Małej
- 163. Urząd Gminy w Starym Lubotyniu
- 164. Ostrołęckie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Ostrołęce
- 165. Zespół Elektrowni „OSTROŁĘKA” w Ostrołęce
- 166. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Ostrołęce z/s w Ostrowi Mazowieckiej

Województwo piotrkowskie

- 167. Urząd Wojewódzki w Piotrkowie Trybunalskim
- 168. Urząd Rejonowy w Tomaszowie Mazowieckim
- 169. Urząd Gminy w Tomaszowie Mazowieckim
- 170. Kopalnia Węgla Brunatnego „BEŁCHATÓW” w Rogowcu

Województwo poznańskie

- 171. Urząd Wojewódzki w Poznaniu
- 172. Urząd Rejonowy w Poznaniu
- 173. Urząd Miejski w Mosinie
- 174. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu
- 175. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Poznaniu
- 176. Wielkopolskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Ziemniaczanego S.A. w Luboniu

Województwo przemyskie

- 177. Urząd Wojewódzki w Przemyśle
- 178. Urząd Rejonowy w Przeworsku
- 179. Urząd Miasta oraz Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Przeworsku
- 180. Urząd Gminy i Miasta oraz Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Kańczudze
- 181. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Przemyśle
- 182. Huta Szkła „JAROSŁAW” S.A. w Jarosławiu
- 183. Zakłady Wyrobów Powlekanych „SANWIL” S.A. w Przemyśle

Województwo radomskie

- 184. Urząd Wojewódzki w Radomiu
- 185. Urząd Rejonowy w Radomiu
- 186. Urząd Gminy w Pionkach

Województwo rzeszowskie

- 187. Urząd Wojewódzki w Rzeszowie
- 188. Urząd Rejonowy w Rzeszowie
- 189. Urząd Miejski w Łańcucie
- 190. Urząd Miasta i Gminy w Ropczycach
- 191. Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Łańcucie
- 192. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Ropczycach
- 193. „HORTEX” sp. z o.o. Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego Oddział w Leżajsku
- 194. Zakłady Chemiczne „ORGANIKA - SARZYNA” w Nowej Sarzynie
- 195. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Rzeszowie

Województwo skierniewickie

- 196. Urząd Wojewódzki w Skierniewicach
- 197. Urząd Rejonowy w Żyrardowie
- 198. Urząd Miasta w Brzezinach
- 199. Urząd Miasta w Skierniewicach
- 200. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Brzezinach
- 201. Zakład Usług Komunalnych w Skierniewicach
- 202. Fabryka Urządzeń Odpylających „RAWENT” S.A. w Skierniewicach
- 203. Zakłady Przemysłu Owocowo - Warzywnego „AGROS-ŁOWICZ” sp. z o.o. w Łowiczu

Województwo słupskie

- 204. Urząd Wojewódzki w Słupsku
- 205. Urząd Rejonowy w Słupsku
- 206. Urząd Miasta i Gminy w Kępicach
- 207. Urząd Gminy w Nowej Wsi Lęborskiej
- 208. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Kępicach
- 209. Kaszubska Wytwórnia Drożdży „POLMOS” w Maszewie Lęborskim
- 210. Kępickie Zakłady Garbarskie „KEGAR” sp. z o.o. w Kępicach
- 211. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Słupsku
- 212. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Słupsku

Województwo suwalskie

- 213. Urząd Wojewódzki w Suwałkach
- 214. Urząd Rejonowy w Suwałkach
- 215. Urząd Miejski w Suwałkach
- 216. Urząd Miejski w Giżycku
- 217. Urząd Miejski w Sejnach
- 218. Urząd Miasta i Gminy w Węgorzewie
- 219. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Suwałkach
- 220. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Olecku
- 221. Spółdzielnia Mleczarska „SUDOWIA” w Suwałkach
- 222. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Suwałkach
- 223. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Suwałkach

Województwo szczecińskie

- 224. Urząd Wojewódzki w Szczecinie
- 225. Urząd Rejonowy w Pyrzycach
- 226. Urząd Miejski w Kamieniu Pomorskim
- 227. Urząd Miejski w Stargardzie Szczecińskim
- 228. Urząd Gminy w Policach
- 229. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddział Terenowy w Szczecinie
- 230. Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Stargardzie Szczecińskim
- 231. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Kamieniu Pomorskim
- 232. Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych w Goleniowie
- 233. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Policach
- 234. Zakłady Chemiczne „POLICE” S.A. w Policach - „Lista 80”
- 235. „WISKORD” S.A. w Szczecinie - „Lista 80”
- 236. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie
- 237. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Szczecinie

Województwo tarnowskie

- 238. Urząd Wojewódzki w Tarnowie
- 239. Kopalnia Soli „BOCHNIA” w Bochni
- 240. Zakłady Azotowe S.A. w Tarnowie - Mościcach - „Lista 80”

241. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Tarnowie

Województwo tarnobrzeskie

- 242. Urząd Wojewódzki w Tarnobrzegu
- 243. Urząd Rejonowy w Staszowie
- 244. Urząd Miejski w Sandomierzu
- 245. Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Sandomierzu
- 246. Kopalnie i Zakłady Chemiczne Siarki „SIARKOPOL” w Grzybowie - „Lista 80”
- 247. Zakłady Metalowe „DEZAMET” S.A. w Nowej Dębie

Województwo toruńskie

- 248. Urząd Wojewódzki w Toruniu
- 249. Urząd Rejonowy w Wąbrzeźnie
- 250. Urząd Miejski w Wąbrzeźnie
- 251. Miejski Zakład Energetyki Ciepłej Wodociągów i Kanalizacji w Wąbrzeźnie
- 252. Toruńskie Zakłady Przemysłu Nieorganicznego „POLCHEM” w Toruniu - „Lista 80”
- 253. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Toruniu

Województwo warszawskie

- 254. Urząd Rejonowy w Warszawie
- 255. Urząd Miejski w Pruszkowie
- 256. Urząd Miasta i Gminy w Błoniu
- 257. Urząd Gminy w Lesznowoli
- 258. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie
- 259. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Mieście Stołecznym Warszawie Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Pruszkowie
- 260. Grodziskie Zakłady Farmaceutyczne „POLFA” w Grodzisku Mazowieckim - „Lista 80”
- 261. Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Warszawie

Województwo włocławskie

- 262. Urząd Miejski w Lipnie
- 263. Zakład Obsługi Komunalnej miasta Lipno

Województwo wrocławskie

- 264. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu
- 265. „HUTMEN” S.A. we Wrocławiu - „Lista 80”

Województwo zielonogórskie

- 266. Urząd Wojewódzki w Zielonej Górze
- 267. Urząd Rejonowy w Nowej Soli
- 268. Urząd Miejski w Nowej Soli
- 269. Urząd Gminy i Miasta w Torzymiu
- 270. Miejski Zakład Gospodarki Komunalnej w Nowej Soli
- 271. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Torzymiu
- 272. Gospodarstwo Nadzoru i Administrowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa w Nowym Kisielinie, Zakład w Otyniu, Ferma Tuczu Trzody Chlewnej w Niedoradzu
- 273. Lubuskie Zakłady Drobiarskie „ELDROB” S.A. w Świebodzinie

„Lista 80” - zakłady z listy szczególnie uciążliwych w skali kraju (wg. PIOŚ).

**WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH
OBOWIĄZUJĄCYCH DLA KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI**

1. Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (j.t. Dz.U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196, z 1995 r. Nr 90, poz. 446, z 1996 r. Nr 106, poz. 496 i Nr 132 poz. 622).
2. Ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo wodne (Dz.U. Nr 38, poz. 230, z 1975 r. Nr 17, poz. 94, z 1980 r. Nr 3, poz. 6, z 1983 r. Nr 44, poz. 201, z 1989 r. Nr 26, poz. 139 i Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 34, poz. 198 i Nr 39, poz. 222, z 1991 r. Nr 32, poz. 131 i Nr 77, poz. 335, z 1993 r. Nr 40, poz. 183, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, z 1995 r. Nr 47, poz. 243 i z 1996 r. Nr 106, poz. 496).
3. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 27, poz. 96, z 1996 r. Nr 106, poz. 496).
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. Nr 89, poz. 414, z 1996 r. Nr 100, poz. 465, Nr 106, poz. 496 i Nr 146, poz. 680).
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 89, poz. 415, z 1996 r. Nr 106, poz. 496).
6. Ustawa z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 34, poz. 198, z 1990 r. Nr 43, poz. 253, Nr 87, poz. 506, z 1991 r. Nr 95, poz. 425, Nr 107, poz. 464, Nr 114, poz. 492).
7. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74, Nr 58, poz. 261, Nr 106, poz. 496).
8. Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz.U. Nr 21, poz. 123, z 1991 r. Nr 75, poz. 328, z 1995 r. Nr 74, poz. 368, z 1996 r. Nr 106, poz. 498).
9. Ustawa z dnia 10 maja 1990 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz.U. Nr 32, poz. 191, Nr 43, poz. 253 i Nr 92, poz. 541, z 1991 r. Nr 34, poz. 151, z 1992 r. Nr 6, poz. 20, z 1993 r. Nr 40, poz. 180, z 1994 r. Nr 1, poz. 3 i Nr 65, poz. 285, z 1996 r. Nr 23, poz. 102, Nr 106, poz. 496).
10. Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (Dz.U. Nr 73, poz. 433, z 1991 r. Nr 101, poz. 444 i Nr 114, poz. 492).
11. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony środowiska (Dz.U. Nr 77, poz. 335).

12. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. Nr 12, poz. 49, z 1989 r. Nr 35, poz. 192, z 1991 r. Nr 7, poz. 25, z 1992 r. Nr 33, poz. 144, z 1995 r. Nr 130, poz. 629, z 1996 r. Nr 106, poz. 496).
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 sierpnia 1976 r. w sprawie robót i czynności, których wykonanie jest zabronione w pobliżu urządzeń wodnych (Dz.U. Nr 30, poz. 174).
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1977 r. w sprawie nadzoru i kontroli gospodarki wodnej (Dz.U. Nr 19, poz. 78).
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1978 r. w sprawie ksiąg wodnych i katastru gospodarki wodnej (Dz.U. Nr 19, poz. 83).
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1980 r. w sprawie zasad współdziałania w zakresie ochrony środowiska terenowych organów administracji państwowej z innymi organami i jednostkami organizacyjnymi (Dz.U. Nr 24, poz. 98).
17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 1985 r. w sprawie rodzajów szczególnego korzystania z wód oraz wykonywania i eksploatacji urządzeń wodnych nie wymagających pozwolenia wodnoprawnego (Dz.U. Nr 13, poz. 55).
18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 listopada 1985 r. w sprawie zasad i trybu ustalania kary pieniężnej za pobór wody w ilości większej niż ustalona w pozwoleniu wodnoprawnym (Dz.U. Nr 52, poz. 271).
19. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1986 r. w sprawie urządzeń zaopatrzenia w wodę i urządzeń kanalizacyjnych oraz opłat za wodę i wprowadzanie ścieków (Dz.U. Nr 47, poz. 234, z 1990 r. Nr 89, poz. 522).
20. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (Dz.U. Nr 133, poz. 637, z 1994 r. Nr 140, poz. 773, z 1995 r. Nr 153, poz. 776, z 1996 r. Nr 156, poz. 783).
21. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 1994 r. w sprawie właściwości organów państwowej administracji geologicznej i państwowego nadzoru górniczego (Dz.U. Nr 92, poz. 433).
22. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz współczynników różnicujących wysokość kar pieniężnych (Dz.U. Nr 79, poz. 399).
23. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 14 listopada 1987 r. w sprawie określenia wykroczeń, za które funkcjonariusze Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, terenowych organów administracji państwowej o właściwości szczególnej do spraw ochrony

środowiska, gospodarki wodnej i geologii oraz Straży Ochrony Przyrody są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz.U. Nr 41, poz. 243).

24. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz.U. Nr 116, poz. 504).
25. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzone do wód lub do ziemi (Dz.U. Nr 116, poz. 503).
26. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 23 sierpnia 1994 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinna odpowiadać dokumentacja hydrogeologiczna i geologiczno - inżynierska (Dz.U. nr 93. poz. 444).
27. Zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 26 stycznia 1976 r. w sprawie wymagań, jakim powinien odpowiadać operat wodnoprawny (M.P. Nr 6, poz. 32).
28. Zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 18 sierpnia 1978 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia obserwacji ujęć wód podziemnych (M.P. Nr 29, poz. 107).
29. Zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 11 lipca 1979 r. w sprawie wodnych urządzeń państwowych oraz znaków żeglugowych (M.P. Nr 17, poz. 108).
30. Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 7 lipca 1986 r. w sprawie rolniczego wykorzystywania ścieków (M.P. Nr 23, poz. 170).
31. Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 1 lutego 1991 r. w sprawie utworzenia regionalnych zarządów gospodarki wodnej (M.P. Nr 6, poz. 38).
32. Zarządzenie z dnia 14 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania stacji sanitarno - epidemiologicznych oraz kwalifikacji wymaganych od pracowników tych stacji (Dz. Urz. MZiOS Nr 5, poz. 12).

—6—

6. Akty prawne

- .DU 1974.038.240 - PASSIM, 4
- .j.t.DU 1994.049.196- PASSIM, 4
- DU 1975.017.094, 26
- DU 1977.019.078, 30
- DU 1978.019.083, 25
- DU 1985.013.055, 22
- DU 1985.052.271, 28
- DU 1987.041.243, 28
- DU 1989.073.433, 29, 39
- DU 1990.021.123, 29
- DU 1991.077.335, 6, 29, 30, 36, 61
- DU 1991.116.503, 20, 27
- DU 1991.116.504, 7, 26, 27, 42
- DU 1993.133.637, 25
- DU 1994.002.004, 29
- DU 1994.027.096, 5, 11, 14, 19, 22, 23, 35, 40, 44
- DU 1994.092.433, 23
- DU 1994.093.444, 23, 27
- DU 1995.013.059, 6
- DU 1995.079.399, 28
- DU 1996.106.496, 29
- MP 1976.006.032, 21
- MP 1978.029.107, 11, 12, 24
- MP 1979.017.108, 25
- MP 1986.023.170, 27
- MP 1991.006.038, 6, 25, 41
- MP 1991.018.118, 5, 39
- MP 1996.083.727, 30
- Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 14 czerwca 1993 r. w sprawie organizacji i zasad działania stacji sanitarno-epidemiologicznych oraz kwalifikacji wymaganych od pracowników tych stacji - Dz. Urz. MZiOŚ 1993.005.012, 30